

MASTEROPPGAVE

Emnekode: HI330LS

Navn: Gitte Øgård
Kandidatnr: 12

Oppfattelsen av vold i vitneutsagnene etter det irske opprøret i 1641

Dato: 15.05.2023

Totalt antall sider: 78

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	i
Forord.....	iii
1.0 Introduksjon	1
1.1 Begrunnelse for valg av tema	2
1.2 Problemstilling.....	2
1.3 Litteratur og kilder	3
1.3.1 Begreper og formuleringer.....	5
1.3.2 Historiografi.....	6
1.4 Teori og metode	8
2.0 Det irske opprøret i 1641	11
2.1 Hvordan var perioden som ledet opp til opprøret i Irland?.....	11
2.1.1 Engelsk innflytelse over Irland	11
2.1.2 Reformasjonen	16
2.1.3 Niårskrigen.....	19
2.1.4 Jarlenes flukt	20
2.1.5 Plantingen av Ulster.....	21
2.1.6 Politiske trekk og mottrekk.....	24
2.1.7 Oppsummering.....	26
2.2 Hva skjedde under det irske opprøret?.....	26
2.3 Oppsummering.....	29
3.0 Vold i tidlig moderne tid.....	31
3.1 Vold i Europa.....	31
3.2 Voldtekt og drap av gravide.....	33
3.3 Dødstall fra det irske opprøret	34
3.4 Oppsummering.....	37
4.0 Analyse av vitneutsagnene.....	38
4.1 Vitneutsagnene.....	38
4.1.1 Digitaliseringsprosjektet	40
4.1.2 Bemerkninger om vitneutsagnene.....	41

4.2 Voldtekt og overgrep	44
4.2.1 Gilbert Pemerton ex parte Thomas og Elizabeth Powell	45
4.2.2 Christian Stanhawe og Owen Frankland.....	46
4.2.3 Robert Maxwell	47
4.2.4 Oppsummerende drøfting om de tre vitneutsagnene	50
4.3 Portadown Massakren.....	52
4.3.1 Vitneutsagnene som blir benyttet.....	53
4.3.2 Øyevitnet.....	55
4.3.3 Hvordan beskriver de andre vitnene massakren?.....	56
4.3.4 Guds tilstedeværelse	59
4.3.5 Dødstall	60
4.3.6 Tortur	62
4.3.7 Captain Manus	65
4.3.8 Skutt versus slått i hodet	66
4.3.9 Broen.....	67
5.0 Konklusjon.....	70
Bibliografi.....	75
Kilder	75
Litteratur	76
Nettressurser	77

Forord

Å jobbe med denne masteroppgaven har både vært krevende, spennende og lærerikt. Som fremtidig lektor er kunnskapen jeg har lært etter dette arbeidet noe jeg definitivt tar med meg videre. Kunnskap om både irsk og britisk historie, samt en større forståelse av 1600-tallets Europa er noe jeg vil videreformidle etter beste evne til mine fremtidige elever.

For å komme i mål med denne masteroppgaven er det flere som fortjener en takk. Tusen hjertelig takk til min veileder Edda Frankot for gode ideer, samtaler og innspill det siste året. Takk til både venner og familie som har kommet med oppløftende ord når det har vært nødvendig, og en ekstra takk til Kristoffer som har holdt meg med selskap i flere måneder for å skrive hver vår masteroppgave. Jeg vil også rette en takk til Micheál Ó Siochrú for å ha tatt seg tid til å møte meg og min samboer når vi dro til Dublin i høst, innspillene kom godt med. Til slutt ønsker jeg å takke min kjære samboer, Mattis, for å ha holdt ut med en stresset og tidvis emosjonell masterstudent denne siste perioden.

Mai 2023,

Gitte Øgård.

1.0 Introduksjon

23. oktober 1641 bryter det ut et opprør i Irland, noe som ble startskuddet til et tiår preget av borgerkrig, angrep og erobring.¹ Fra vinteren i 1641 og til våren i 1642 hadde opprøret beveget seg fra å omhandle provinsen Ulster, ett området som i dag rommer store deler av Nord-Irland, til å spre seg over hele Irland. Opprøret var voldelig fra begge parter, og angrep, ran og drap ble ofte svart med samme mynt. Opprøret og perioden etter, altså 1640-1650, anses av flere historikere å være en større demografisk krise enn hungersnøden som preget Irland i 1840-årene. Dette til tross for at hungersnøden hadde en estimert befolkningsnedgang på 20 prosent. Det er umulig å gi et konkret antall på hvor mange mennesker som mistet livet under opprøret. Likevel antas det at det omkom flere mennesker i 1640-50 årene, enn i opprøret i 1798 eller i borgerkrigene på 1900-tallet.²

Det irske opprøret i 1641 er en historisk hendelse ikke mange utenfor Irland eller Storbritannia har stor kjennskap til. Det er et opprør som over lengre tid har blitt beskrevet som svært voldelig. Opprøret var irenes respons til England etter en omfattende planting av protestanter i Ulster, frarøvelse av religion og en lang tid med undertrykkelse.³

Formålet med denne oppgaven er ikke å komme til bunns i hva som virkelig skjedde, men å se på hvordan lokalbefolkningen oppfattet opprørernes handlinger gjennom hva de har vitnet om i vitneutsagnene fra 1641. For å finne ut av dette vil det også gås inn på hvordan perioden var før opprøret for å få en kontekst til hvilken virkelighet disse menneskene levde i, for så å se på hvordan de selv opplevde opprørernes handlinger gjennom vitneforklaringene.

Denne masteroppgaven er delt inn i fem kapitler. Det første kapitlet er et introduksjonskapittel, og inneholder både valg av tema, en gjennomgang av kilder, litteratur og historiografi, samt presentering av metoden som er benyttet i oppgaven. I kapittel to benyttes det sekundærlitteratur for å gå inn på de bakenforliggende årsakene til opprørets utbrudd, samt en gjennomgang av deler av opprørets hendelsesforløp. Kapittel tre omhandler perioden opprøret var i, og hvordan diverse forfattere peker på graden av vold i denne tidsperioden. Kapittel fire er selve analysedelen, og er delen hvor vitneutsagnene vil bli

---

¹ Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer. «Introduction». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 1-16. Manchester: Manchester University Press, 2013. 1.

² Ó Siochrú og Ohlmeyer, «Introduction», 1.

³ Sean Joseph Connolly. *The Oxford Companion to Irish History*. Oxford: Oxford University Press, 1998. 487.

presentert, diskutert og drøftet. Avslutningsvis er kapittel fem, som består av en oppsummerende del samt en konklusjon for å svare på problemstillingen.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Jeg har valgt å skrive om dette temaet da jeg som framtidig historie- og engelsklærer innså at min kunnskap om Irland og årsaken til hvorfor de ikke er en del av Storbritannia var svært begrenset. Min forkunnskap om dette temaet besto av at befolkningen i Irland i hovedsak er katolsk, mens befolkningen i Nord-Irland i hovedsak er protestantisk uten at jeg hadde satt meg inn i hvorfor det egentlig er slik. Jeg har heller aldri satt meg inn i hvorfor Irland og Nord-Irland gikk fra å være ett samlet land, til å dele seg i to forskjellige nasjoner, eller hvorfor de i hovedsak tilhører forskjellige retninger innen kristendommen. Det ble derfor en nysgjerrighet rundt hva som startet det hele, og da ble det irske opprøret i 1641 et naturlig valg. Det er også viktig å understreke når man behandler et tema som dette, hvor religion står så sentralt, er det viktig å tilstrebe objektivitet så langt det lar seg gjøre. Personlig anser jeg ikke meg selv som religiøs, og har dermed ingen forutinntatt «favoritt» av protestantisme eller katolisisme. Religion er noe som er svært viktig for mange mennesker, og i denne oppgaven vil man se flere eksempler på hvor langt enkelte har vært villige til å gå for å forsvare sin egen religionsutøvelse.

Mitt inntrykk av Europa på 1600-tallet var at det er en periode som var preget av mye uro. Det fasinerte meg derfor at opprøret har blitt beskrevet som så voldelig, og det vekket en interesse i meg for å se om det faktisk var verre til i Irland enn ellers i Europa. Jeg ble ytterligere interessert i dette temaet da jeg fant ut at alle vitneforklaringene fra 1641 er tilgjengelige på en digital plattform, noe som både gjør det lettere å få tak i dem, men også å navigere i dem. I tillegg fant jeg raskt ut av at tematikken rundt det irske opprøret i 1641 ikke er skrevet noe særlig om på norsk, noe som motiverte meg enda mer til å skrive om det selv.

1.2 Problemstilling

Det irske opprøret i 1641 er som allerede nevnt ofte blitt beskrevet som et svært voldelig opprør, og anses av flere historikere å være et mørkt kapittel i irsk historie. Opprøret er stort både i geografi og omfang, og det har derfor blitt valgt å konkretisere problemstillingen til å omhandle ett av fylkene i den mest berørte provinsen Ulster. Jeg har valgt å se på vitneforklaringene fra fylket Armagh da det er i dette fylket den kjente Portadown massakren fant sted. I tillegg var Armagh i 1630 det fylket med høyest tetthet av plantede protestanter i

hele Ulster, noe som betyr at det ved opprørets utbrudd var enda flere nybyggere der.⁴ Det var også mange muligheter til hva jeg kunne valgt å undersøke om hvordan protestantene opplevde opprørene, alt fra konvertering, hekseri, til tap av verdier. Men siden opprøret ofte blir beskrevet som voldelig har jeg valgt ut tre kategorier jeg anser som særlig voldelige, noe som er overgrep, voldtekt og massakre.

Problemstillingen for denne oppgaven er derfor: *Hvordan ble hendelser som overgrep, voldtekt og massakre fremstilt av protestantene gjennom vitneutsagnene i fylket Armagh? I tillegg vil jeg se på hvordan dette bidro til protestantenes oppfattelse av opprøret som voldelig.*

1.3 Litteratur og kilder

Kildene som er benyttet i denne oppgaven, som også er hovedfokuset for oppgaven i henhold til problemstillingen, er vitneforklaringene som ble gitt etter opprørets utbrudd i 1641.⁵ To måneder etter opprørets start bestemte *The Lords Justices* at det i kongens navn skulle samles bevis på den pågående konflikten. *The Lords Justices* var to midlertidige guvernører som måtte trå til ved militære nødsituasjoner slik som opprøret i 1641 var.⁶ I Irland på denne tiden var det *Lord Lieutenant* som egentlig fungerte som guvernør og var kongens representant, men i kriser som dette måtte *The Lords Justices* trå til.⁷

Vitneutsagnene dokumenterer tap av varer og penger, militær aktivitet og de angivelige forbrytelsene de irske opprørene gjennomførte, herunder overfall, fengsling, tvungen avkledning og drap. Vitneutsagnene ble i 1741 donert til Trinity College i Dublin, og består av 8000 vitneforklaringer skrevet på 19000 sider. Det ble i 2007 startet et prosjekt om å digitalisere disse vitneutsagnene for å gjøre de tilgjengelige for et bredere publikum.⁸ Selve prosjektet med digitaliseringen kommer jeg tilbake til i del 4.1, men både vitneutsagnene og digitaliseringen av disse gjør at man har tilgang på helt unike primærkilder som gjelder opprøret i 1641.

---

⁴ Hilary Simms. «Violence in county Armagh, 1641». I *Ulster 1641: Aspects of the Rising*, redigert av Brian Mac Cuarta, 123-138. Belfast: The Institute of Irish Studies, The Queen's University of Belfast, 1993. 123.

⁵ Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy. «Introduction». I *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy, 1-6. New York: Pickering & Chatto, 2012. 1-3.

⁶ Connolly. *The Oxford Companion to Irish History*, 330.

⁷ Connolly. *The Oxford Companion to Irish History*, 329.

⁸ Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 1-3.

Det er flere historikere som har engasjert seg i det irske opprøret fra 1641, både i eldre og nyere tid. To av historikerne som jeg har benyttet litteratur av i denne oppgaven anses begge å være banebrytende innen irsk historie, da særlig for deres arbeid med opprøret. Den ene er Nicholas Canny som har skrevet flere verk om perioden, hvor hans mest kjente bok er *Making Ireland British: 1580-1650*. *Making Ireland British* er et verk som blir referert til av flere andre historikere, og beskrives som den mest overbevisende forklaringen om rollen plantingene av Ulster hadde i forsøket på å gjøre Irland britisk.⁹ Canny sin bok har derfor blitt benyttet hyppig i denne oppgaven. Aidan Clarke er den andre historikeren som anses å ha gjort banebrytende arbeid innen irsk historie. Han har skrevet flere verk om perioden, og i likhet med Canny refererer ofte andre historikere til hans verk. Clarke sitt bokkapittel «The ‘1641 massacres’» har vært til stor nytte i denne oppgaven når det kommer til både oppklaringer og definisjoner. Clarke var også redaktør for *1641 Depositions Project*, altså prosjektet om å digitalisere vitneutsagnene. Digitaliseringsprosjektet har også bidratt til flere publikasjoner om opprøret, og flere av de publikasjonene har jeg benyttet i denne oppgaven.

Noe av litteraturen som er benyttet i oppgaven presenteres i dette avsnittet. Boken *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, som er redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer er benyttet flittig i denne oppgaven. Boken inneholder kapitler skrevet av flere historikere som tar for seg hver sine temaer. Kapitlene som er benyttet er skrevet av følgende professorer og historikere: Erika Kuijpers, Judith Pollmann, David Edwards, Ben Kiernan, Eathan H. Shagan og Aidan Clarke. Boken *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, som er redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy er utformet på samme vis som *Ireland 1641*, altså med historikere som skriver om hver sine temaer. Kapitlene som har blitt benyttet er skrevet av professorene og historikerne David Finnegan og Inga Jones. Andre bøker som er benyttet er: *The Irish Rebellion of 1641 and the Wars of the Three Kingdoms*, skrevet av Eamon Darcy og *Tyrone's Rebellion: The Outbreak of the Nine Years War in Tudor Ireland*, skrevet av Hiram Morgan. Av bokkapitler er blant annet Hilary Simms sitt bokkapittel «Violence in county Armagh, 1641» i *Ulster 1641: Aspects of the Rising* benyttet, samt noen kapitler fra *The Plantation of Ulster: Ideology and Practice*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Eamonn Ó Ciardha. Når det har vært behov for å innhente mer generell historie fra Irland har blant annet bøkene *A History of Ireland* av Mike Cronin og *The Oxford Companion to Irish History* av Sean Joseph Connolly blitt benyttet.

---

⁹ Micheál Ó Siochrú og Eamonn Ó Ciardha. «Introduction». I *The Plantation of Ulster: Ideology and Practice*, 1-17. Manchester: Manchester University Press, 2012. 2.

1.3.1 Begreper og formuleringer

Litteraturen og kildene som er benyttet for å skrive denne masteroppgaven har stort sett kun bestått av materiale skrevet på engelsk. Det har derfor blitt tatt noen valg i form av begreper og formuleringer med tanke på oversettelse av ord og begreper eller ivaretagelse av det originale begrepet. Generelt har hovedregelen i denne oppgaven i form av formuleringer vært å tydeliggjøre at når ord brukes i original form, da altså engelsk, er det oppført i kursiv. Dette er da særlig ord som ikke nødvendigvis gir en presis oversettelse til norsk, eventuelt når den norske oversettelsen ikke gjengir samme betydning som det menes på engelsk. Likevel er det noen unntak. Ett av disse unntakene er når det skrives om kildematerialet som er benyttet, *The 1641 Depositions*. Jeg har valgt å omtale disse som vitneutsagnene og vitneforklaringene, da det skaper mer flyt i teksten med tanke på hvor ofte de nevnes. I tillegg har jeg valgt å oversette ordet *earl* med jarl, da jeg anser det som nærmeste oversettelse, likevel kan man ha i bakhodet at når det skrives jarl menes det betegnelsen *earl* på engelsk. Et annet begrep jeg har valgt å endre er ordet *rebels*. I vitneutsagnene omtales de irske opprørerne som *rebels*, så i stede for å kalle de rebeller har jeg valgt å omtale de som opprørere da det etter min mening gir en mer presis beskrivelse og oversettelse på norsk.

En siste oppklaring som anses nødvendig å presisere er ved ordet massakre. Aidan Clarke er som allerede nevnt en anerkjent historiker innen dette feltet, og har blant annet tatt et oppgjør med hvordan man bruker ordet massakre i tidsperioden.¹⁰ Clarke argumenterer for at massakre på 1600-tallet og hvordan vi bruker ordet i dag assosieres med to vidt forskjellige ting. Massakre før i tiden ble ofte beskrevet som et sjokkerende drap, eller særlig brutale, og ikke nødvendigvis som massedrap slik vi kjenner begrepet i dag. Clarke kommer med eksempler på dette, blant annet ved at en historiker i 1606 skrev om «massakren» på Julius Cæsar, da han hadde 22 stikkskader på kroppen. Dette er et godt eksempel på forskjellig ordbruk, da vi i dag betegner drapet på Julius Cæsar som et attentat og ikke en massakre.¹¹ Det vil likevel i denne oppgaven brukes ordet massakre, men da med datidens forståelse av begrepet og ikke nødvendigvis nåtidens.

---

¹⁰Aidan Clarke. «The '1641 massacres'». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 37-51. Manchester: Manchester University Press, 2013. 37-8.

¹¹ Clarke, «The '1641 massacres'», 37-8.

1.3.2 Historiografi

Det irske opprøret i 1641 har blitt dokumentert og skrevet om av diverse mennesker helt tilbake til 1600-tallet. Både Darcy og Canny argumenterer for hvordan tidligere historikerne har brukt vitneutsagnene i sin litteratur til å forme den protestantiske versjonen av opprøret som den eneste aksepterte sannheten om opprøret.

Darcy trekker frem i sin bok *The Irish Rebellion of 1641 and the Wars of the Three Kingdoms*, at man kan argumentere for at *The Lords Justices* med vilje fremstilte opprøret som en religiøs krig.¹² *The Lords Justices* argumenterte også for at en massakre av protestantiske nybyggerne fant sted, blant annet for å fremstille alle katolikker som fienden. Dette til tross for at den katolske erfaringen viser stor variasjon når drap fant sted, da noen katolikker feiret at nybyggerne var døde, mens andre distanserte seg fra drapene. Fremstillingen fra *The Lords Justice* førte til, i følge Darcy, at det i resten av den tidlige moderne perioden var den protestantiske versjonen av opprøret som ble en etablert sannhet. Dette mener Darcy blant annet bunner i at katolikkene slet med å komme med et godt motsvar til protestantenes sannhet, og fikk dermed ikke frem sin side av historien i hva som «virkelig» skjedde.¹³

Denne protestantiske sannheten er noe også Nicholas Canny trekker frem i sin bok *Making Ireland British*. Canny trekker først frem Sir. John Temple, som var en del av den irske regjeringen i Dublin når opprøret brøt ut.¹⁴ Temple publiserte i 1646, altså fem år etter opprørets utbrudd, boken *The Irish Rebellion*. I boken påsto blant annet Temple at opprøret og massakrering av protestanter hadde vært planlagt fra katolikkenes side i lang tid før opprøret brøt ut, noe de fleste historikere i dag er uenige i. Temple brukte blant annet vitneutsagnene i sin argumentasjon i boken. Canny argumenterer videre for at når Temple publiserte sin bok var ikke katolikkene i en posisjon til å komme med motargumenter, noe som førte til at de forble tause om opprøret de neste to tiårene. Dette mener Canny, i liket med Darcy, førte til at protestantenes beskrivelse av opprøret fikk status som den offisielle tolkningen eller sannheten av opprøret. Canny trekker også frem at noen katolikker prøvde å komme med et motsvar, men i stede for å komme med en annen tolkning av opprøret fokuserte forfatterne heller på å prøve å undergrave Temples integritet samt hvordan vitneutsagnene var vinklet.

---

¹² Eamon Darcy. *The Irish Rebellion of 1641 and the Wars of the Three Kingdoms*. Suffolk: The Boydell Press, 2013. 176-7.

¹³ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 176-7.

¹⁴ Nicholas Canny. *Making Ireland British: 1580-1650*. New York: Oxford University Press, 2001, 461-9.

Ved at Temple ikke ble møtt med et skikkelig motsvar førte dette til at flere protestantiske forfattere brukte hans verk som utgangspunkt i sine beretninger, hvor de gjenga punktene Temple argumenterte for. Denne type argumentasjon og fornektelse av å se på opprøret annerledes fortsatte i følge Canny til utover 1800-tallet, både av katolske og protestantiske historikere.¹⁵ Det er også viktig å nevne at Temple sin bok ble trykket på nytt både på 17-, 18-, og 1900-tallet for å drive lobbyvirksomhet mot å gi katolikker rettigheter.¹⁶

I 1884 utga Mary Hickson *Ireland in the Seventeenth Century*, som anses å være den første boken på nesten 250 år som trykket et betydelig antall vitneutsagn.¹⁷ Hickson sitt arbeid med vitneutsagnene og argumentasjon i boken videreførte den protestantiske versjonen av opprøret. Hennes konklusjoner og fremstilling av katolikkene fra vitneutsagnene møtte kraftige reaksjoner og tilbakevisninger fra et katolsk perspektiv, blant annet fra Thomas Fitzpatrick sin bok *Bloody Bridge* fra 1903. Denne type utveksling av angrep og forsvar varte i følge Darcy til 1960-tallet. Darcy peker også på at man kan se eksempler fra den irske regjeringen på både 1930- og 1960-tallet forsøke å undertrykke publiseringen av vitneutsagnene i frykt for at spenningene mellom nord og sør for grensen skulle forverres.¹⁸ I løpet av 60-tallet og frem til vår tid har flere av historikerne som er benyttet i denne oppgaven produsert flere verk om temaet. Av de som var «tidligst» ute, og som ved flere anledninger har blitt beskrevet som banebrytende med sitt arbeid finner man verk fra både Aidan Clarke og Nicholas Canny.

Flere har også knyttet bekymringer til hvordan nåtidens historikere har brukt vitneutsagnene, og viser også til advarsler for hva som de anser som mangler i historiografien i dag. Finnegan argumenterer for at de fleste historikere i Irland i dag er enige om at det var en liten gruppe mennesker som planla og gjennomførte opprøret i 1641.¹⁹ Videre kommenterer han at ved at man har vitneutsagnene i sin helhet tilgjengelig vil flere historikere forsøke å komme frem til hvem som har gjort hva og når om forskjellige aksjoner. Dette mener Finnegan er feil vei å gå, og at man heller må se på hendelsene i denne tidsperioden som et helhetlig produkt. Et produkt bestående av gjensidige misforståelser som strekker seg flere generasjoner tilbake, og

---

¹⁵ Canny. *Making Ireland British*, 461-9.

¹⁶ 1641 Depositions, «Memory of 1641». Sist åpnet 10.05.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/historical-memory/>.

¹⁷ Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 5-6.

¹⁸ Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 5-6.

¹⁹ David Finnegan. «What do the Depositions say about the Outbreak of the 1641 Rising?». I *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy, 21-34. New York: Routledge/Taylor & Francis, 2012. 21.

som en advarsel til hvilke konsekvenser som kan forekomme ved å blande politikk og religion.²⁰ Canny ytrer også sin bekymring i hvilken retning noen historikere tar om opprøret. Han viser til at yngre generasjoner innen akademia har unngått å analysere hva som faktisk skjedde, men legger sitt fokus i å avfeie teorier om planlagte massakre og det feilslåtte antall døde.²¹

Videre henviser Canny til at flere historikere argumenterer for at årsaken til opprøret ikke trenger særlig etterforskning, da det var en forutsigbar respons av urettferdighetene etter plantingen av Ulster.²² Dette er ikke nødvendigvis historiker og professor David Edwards enig i, da han henviser til at historikere er uenige om opprøret var unngåelig eller ikke.²³ Videre argumenterer Edwards for flere mangler i historiografien. Blant annet at man vet alt for lite om kampen for overlevelse blant de titusenvis av irene som mistet eiendommene sine under plantingen av Ulster, noe Edwards beskriver som et stort hull i historiografien. I tillegg poengterer han mangel på informasjon om maktbalansen i Irland i denne tidsperioden. Man vet svært lite om hvordan møte med et økende antall engelske og skotske tilflyttere var for adel, overklassen og lokalsamfunnene i de forskjellige provinsene.²⁴

1.4 Teori og metode

I boken *The Pursuit of History : Aims, Methods and New Directions in the Study of History* skriver forfatteren John Tosh blant annet om forskjellige tilnærminger når man bruker kilder.²⁵ Han argumenterer for at det finnes to retninger man som historiker kan ta når man benytter seg av kildemateriale. Den ene omhandler å ta for seg en gruppe kilder som faller innenfor et interessefelt man har, og at man utfra det trekker ut alt av verdi. Den andre retningen, som er metoden jeg har brukt i denne oppgaven, er det motsatte og beskrives av Tosh som en problemorientert retning.²⁶ Tilnærmingen jeg har valgt starter med at man formulerer et spesifikt historisk spørsmål som er formulert ut fra diverse sekundært materiale man har lest på forhånd. Det historiske spørsmålet i mitt tilfelle er selvsagt problemstillingen. Videre tar man for seg de relevante primærkildene, som i denne oppgaven er vitneutsagnene.

---

²⁰ Finnegan, «What do the Depositors say about the Outbreak of the 1641 Rising?», 32-4.

²¹ Canny, *Making Ireland British*, 461-9.

²² Canny, *Making Ireland British*, 461-9.

²³ David Edwards. «Out of the Blue? Provincial unrest in Ireland before 1641». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 95-114. Manchester: Manchester University Press, 2013. 95-6.

²⁴ Edwards, «Out of the Blue?» 95-6.

²⁵ John Tosh. *The Pursuit of History : Aims, Methods and New Directions in the Study of History*. New York: Routledge, 2015. 98.

²⁶ Tosh, *The Pursuit of History*, 99.

Når man arbeider med primærkildene forklarer Tosh at all annen informasjon som primærkildene gir blir ignorert, og man legger fokuset på å trekke ut hva som er relevant i henhold til problemstillingen. Det er ved den problemorienterte tilnærmingen tenkt at man utfra funnene i primærkildene klarer å komme frem til en konklusjon for å svare på det historiske spørsmålet man har stilt seg selv.²⁷ Det er denne metoden som har blitt brukt i arbeidet med denne masteroppgaven.

Tosh kommer også med flere bemerkninger når det kommer til å jobbe med primærkilder. For det første understreker han at man må være svært bevisst på å ikke ta kildene ut av kontekst eller å mistolke de.²⁸ I mitt tilfelle har jeg vært nøye på å lese hele vitneforklaringen jeg henter eksempler fra. Dette har blitt gjort bevisst for å se om vitneforklaringen kunne gi mer relevant informasjon i henhold til problemstillingen, men også for å forstå konteksten i vitneforklaringen. Videre peker Tosh på viktigheten av å se på forfatterne av primærkildene man benytter, og at det da er sentralt å finne ut hvordan, når og hvorfor kildene ble produsert. Dette punktet er noe jeg allerede har gått inn på under litteratur og kilder, men som går dypere inn på i del 4.1 når vitneutsagnene benyttes.

Tosh har en rekke punkter man må være bevisst på når man analyserer primærkilder. Av disse punktene finner man blant annet ekstern kritikk som omhandler autentisitet, eksempelvis om forfatter, sted eller dato er hva det utgis for å være. Tosh peker også på intern kritikk som omhandler å forstå kildene, eksempelvis ord som har fått ny betydning og å forstå konteksten kildene er skrevet i. Videre peker han på troverdigheten, og trekker frem viktigheten om kildene er basert på noe som har blitt sett, hørt eller gjenfortalt. Dette med troverdighet er noe som har vært et avgjørende fokus i denne oppgaven, da det varierer om vitneforklaringene er basert på noe vitnene har opplevd selv eller noe de har hørt. I tillegg trekker Tosh frem spørsmål om hva som kan ha påvirket forfatteren, og tydeliggjør at kilder kan være preget av skribentens intensjoner eller fordommer. Tosh understreker også viktigheten av å forstå kildene i den konteksten de er skrevet i, eksempelvis hvordan institusjonen som sto bak kilden har utviklet seg samt hva som var funksjonen eller intensjonen med å skrive kilden.²⁹

Det er altså dette som har vært utgangspunktet for hvordan denne masteroppgaven er sydd sammen, og hvilke beslutninger som er tatt. Tosh sine bemerkninger har vært med gjennomgående i denne oppgaven og har blitt benyttet som metode for å finne svar på

---

²⁷ Tosh, *The Pursuit of History*, 99.

²⁸ Tosh, *The Pursuit of History*, 100-8.

²⁹ Tosh, *The Pursuit of History*, 100-8.

problemstillingen. Likevel er det viktig å konkretisere at det i henhold til problemstillingen ikke er ment i denne oppgaven å finne ut hva som faktisk skjedde, men å se på hvordan diverse hendelser ble beskrevet av protestantene. Uavhengig av dette er det fortsatt noen drøftinger underveis om troverdigheten til noe av vitnene. Dette er ikke for å peke på at noen lyver, men heller for å se på bruken av overdrivelse samt hvordan dette bidro til hvilket bilde som ble malt av opprøret. Dette vil bli gått tydeligere inn på i kapittel 4.

2.0 Det irske opprøret i 1641

Voldelig, brutalt og sjokkerende er ord som går igjen når historikere gjennom tiden har beskrevet det irske opprøret. Historisk sett har man ansett opprøret som en respons til den langvarige plantingen av engelske og skotske nybyggere i regionen Ulster.³⁰ Likevel har man i senere tid sett at både rettigheter i forbindelse med eiendom, religionsfrihet og konflikter med de engelske monarkene også var grunner til at irene tok til aksjon.³¹ Dette kapitlet er dermed todelt. Den første delen vil ta for seg de bakenforliggende årsakene til opprøret. Her vil det blant annet rettes fokus mot den engelske innflytelsen over Irland i et historisk perspektiv, samt vil det gås inn på både reformasjonen og andre konflikter som oppsto i perioden før opprøret brøt ut. I den andre delen av kapitlet vil det gis en kort oversikt over noen av de viktigste hendelsene som omhandler selve opprøret.

2.1 Hvordan var perioden som ledet opp til opprøret i Irland?

England hadde over lengre tid varierende innflytelse over Irland, og det vil dermed først gås inn på den engelske innflytelsen for å få en form for kontekstualisering for forholdet mellom England og Irland. Religion er også noe man kan anse som en sentral faktor til opprøret i 1641 og det anses dermed naturlig at det etter den engelske innflytelsen over Irland beveges over til reformasjonen når man skal ta for seg perioden som ledet opp til opprøret.

Likevel var det ikke bare engelsk innflytelse og reformasjonen som anses som sentralt i perioden. I perioden mellom reformasjonen og opprøret skjer også: niårskrigen, jarlenes flukt og plantingen, alle disse er hendelser som anses som sentrale i dette tidsrommet. Man kan argumentere for at de alle bidrar direkte eller indirekte til at det omsider bryter ut et opprør i 1641, og anses derfor som nødvendige å ha med i denne delen av oppgaven. Likevel er det viktig å understreke at det kan skrives både omfattende og detaljert om alle disse hendelsene, men det er i denne delen forsøkt å trekke frem det mest essensielle for å få et innblikk i hva disse hendelsene innebar og hvorfor de er relevante.

2.1.1 Engelsk innflytelse over Irland

Mike Cronin har i sin bok *A History of Ireland* skrevet om Irlands historie fra 1200-tallet til 2000-tallet, og det er denne boken som brukes som utgangspunkt i dette delkapitlet.³² Det er

---

³⁰ Connolly, *The Oxford Companion to Irish History*, 487.

³¹ Connolly, *The Oxford Companion to Irish History*, 487.

³² Mike Cronin. *A History of Ireland*. Basingstoke: Palgrave, 2001.

valgt å gå gjennom dette i en større detalj enn de andre delkapitlene for å få en ordentlig forståelse over forholdet mellom England og Irland frem til reformasjonen.

Da kelterne ankom Irland rundt 700 f.v.t. kombinerte de sin egne kultur med de innfødtes systemer.³³ Kelterne baserte sin struktur rundt makt på et monarkisk system, og med tiden ble det etablert fort og festninger hvor en lokal konge eller høvding hadde makt innen sitt lokale område. Det var på daværende tidspunkt rundt 100 små kongedømmer i Irland, og kongedømmene befant seg i fem større provinser. Øverst i dette systemet hadde man *High King* som fungerte som ledere av hver sin provins. Disse måtte stort sett styre i råderett med hverandre, men først i 500 e.v.t. finner man spor av en *High King* som klarte å styre alle de fem provinsene samtidig. Dette systemet var i følge Cronin til tider både ustabilt og voldelig, da diverse konger eller høvdinger ofte forsøkte å få mer makt. I følge Cronin er dette et godt eksempel på at Irland fra start av ikke har brukt å ha noe form for sentral administrasjon eller sentralmakt, da det var et system basert på småkongedømmer irene var vant med.³⁴

På 1100-tallet lå Irland under ledelse av Richard de Clare, også kjent som Strongbow, etter at han hadde ledet den normanniske invasjonen av Irland.³⁵ Dette bestemte kong Henrik II å gjøre noe med, så i 1172 dro han til Irland. I Irland fikk han støtte fra både de engelske innbyggerne og de innfødte irene, og flere av de innfødte irene hyllet Henrik som sin overherre da han virket som et bedre alternativ enn Strongbow. Dette resulterte i at også Strongbow måtte anerkjenne Henrik II som sin hersker. På grunn av dette fikk tronen Strongbow sine beste landområder lagt under sitt styre, samt ble flere av de tidligere vikingbyene lagt under tronens eierskap. Likevel måtte Henrik II raskt forlate Irland da en av hans sønner planla et opprør hjemme i England i hans fravær. Dette førte til Hugh de Lacy ble satt som øverst kommanderende i kongens fravær, og hans oppgave var både å håndheve kongemakten, men også å holde Strongbow i sjakk.³⁶

Denne gradvise annekteringen av Irland var ingen dans på roser, og skapte flere problemer.³⁷ Blant annet var det problematisk fordi Irland ikke hadde noe form for sentral administrasjon før engelskmennene kom. Engelskmennene måtte derfor innføre både føderalt grunneierskap og administrasjon til Irland, men til tross for dette klarte de ikke å erstatte eller ødelegge det irske systemet av kongedømmer og lover. En annen ødeleggende faktor var mangel på

---

³³ Cronin, *A History of Ireland*, 2-3.

³⁴ Cronin, *A History of Ireland*, 2-3.

³⁵ Cronin, *A History of Ireland*, 14-5.

³⁶ Cronin, *A History of Ireland*, 14-5.

³⁷ Cronin, *A History of Ireland*, 18-20.

lederskap, noe monarken omsider måtte gjøre noe med. I et forsøk på å forsterke sin egen autoritet valgte Henrik II å gjøre sønnen sin Johan til Lord av Irland i 1177. Da Henrik II dør er det Johan som tar over som konge, og Johan velger å slå sammen herredømme over Irland med monarkiet for å knytt de direkte sammen. Dette medførte at han selv som nå var konge av England var direkte ansvarlig for Irland. Målet til kong Johan var å få Irland under det engelske lovsystemet. Derfor begynner blant annet byggingen av Dublin Castle under hans styre, noe som ble sett på som sentrum for det engelske styre i Irland. Likevel viste det seg at heller ikke Johan klarte å prioritere Irland slik han først hadde tenkt, og flere nybyggere i Irland ignorerte konges bestemmelser.³⁸

Cronin argumenterer i boken for at systemene som engelskmennene prøvde å innføre kunne ha fungert i ett land hvor befolkningen var mer føyelig eller anerkjente lovene og skikkene bestemt av sine overherrer.³⁹ Dette var ikke tilfellet i Irland, da irenes livssti aldri ble erstattet av den engelske måten å leve på. En annen vanskelighet var at Irland var en nasjon som aldri hadde blitt fullstendig erobret, da erobrere som hadde kommet opp gjennom tidene hadde tilpasset seg de innfødte irenes vaner og systemer, samt at de inngikk giftemål sammen med irene. Det ble dermed tydelig at det som måtte til for å få kontroll over Irland var en fullstendig erobring ikke bare av landet, men også av de innfødte. Forsøkene til Johan for å skape et forent styre over Irland gikk ikke som planlagt, og den varige tilstedeværelsen av irske konger bidro ytterligere til komplikasjoner for monarken. Dette ble igjen forsterket av manglende interesse over Irland av forskjellige engelske monarker.

Etter kong Johans besøk i 1210 var det ikke en engelsk konge som besøkte Irland før Rikard II besøkte Irland i 1394. Denne manglende interessen fra monarkene fikk flere konsekvenser. Ved midten av 1200-tallet strakte den engelske innflytelsen seg over tre fjerdedeler av Irland, med unntak av noen spesifikke motstandsområder som Ulster. Ved begynnelsen av 1300-tallet hadde den engelske innflytelsen sunket, og det var to tredjedeler av landet som var under engelsk kontroll. Likevel var det totale antallet engelskmenn i disse områdene sannsynligvis ikke mer en 2500 til sammen, noe som betyr at antallet ikke samsvarte med kontrollen de angivelig hadde.⁴⁰ Også svartedauden var en faktor som påvirket den engelske kontrollen i Irland, da engelske nybyggere i hovedsak var bosatte i tette strøk og nære hverandre. Til sammenligning bodde de innfødte irene mer spredt, noe som skal ha resultert i

---

³⁸ Cronin, *A History of Ireland*, 18-20.

³⁹ Cronin, *A History of Ireland*, 21-2.

⁴⁰ Cronin, *A History of Ireland*, 21-2.

at rundt 40% av nybyggerne døde, noe som igjen resulterte i enda mindre engelsk kontroll i Irland.⁴¹

I 1361 ville kong Henrik III forsøke å forsterke den engelske kontrollen i Irland, og sendte derfor sin sønn Lionel til Irland for å fungere som guvernør over Irland.⁴² Dette var noe Henrik gjorde i et forsøk på å ha en sterk engelsk leder i Irland fordi man hadde manglet dette i årevis, og Lionel sitt oppdrag var å ta tilbake kontroll over tronens tapte områder samt forhindre konflikter mellom lojale nybyggere. Lionel tok derfor med seg styrkene sine til blant annet Ulster og Munster i ett forsøk på å gjenvinne tronens tapte land, men møtte på vanskeligheter med å få støtte fra de engelske nybyggerne i områdene. Dette resulterte i at landområder han klarte å vinne tilbake kun var kortsiktig, og han klarte ikke å innfri kongens ønsker. De delene av Irland som tronen hadde mistet klarte ikke England å gjenvinne kontroll over, ei klarte de heller å forsvare områdene som fortsatt lå under tronen.⁴³

I et forsøk for tronen på å gjenopprette orden ble vedtektene av Kilkenny vedtatt av parlamentet, da Lionel hadde etterspurt dette.⁴⁴ Ideen bak vedtektene var at hvis Irland ikke kunne kontrolleres militært måtte man adskille de innfødte irene og de engelske nybyggerne. I vedtektene ble det anerkjent at den opprinnelige assimileringprosessen fra et engelsk synspunkt var at irene skulle kopiere engelske normer og skikker og følge engelsk lov, og ikke slik det hadde blitt nå ved at nybyggere integrerte seg i irske skikker og fulgte irsk lov. Vedtektene inneholdt en rekke lovgivninger for å snu denne prosessen: Blant annet skulle engelsmenn som oppholdt seg i Irland vende tilbake til å følge engelsk lov og ikke irsk. Det ble forbudt å gifte seg med irene, og man kunne heller ikke adoptere sine egen barn som engelske hvis de var født av irene. Man måtte beholde den engelske versjonen av navnet sitt og ikke benytte den gæliske varianten. Fellesspråket skulle være engelsk. I tillegg ble det forbudt for nybyggerne å selge hester eller rustninger til irene. Det ble også presisert at enhver som brøt disse vedtektene ikke bare ville bli straffet med loven, men ville også bli bannlyst. Etter å ha fått vedtektene på plass valgte Lionel å dra fra Irland.

Til tross for at den nye lovgivningen medførte tunge sanksjoner ved eventuelle brudd på loven, viste det seg å være umulig for tronens representanter å håndheve. Dette var blant annet fordi det over hele Irland, også i områdene som under definisjon fortsatt var under

---

⁴¹ Cronin, *A History of Ireland*, 28.

⁴² Cronin, *A History of Ireland*, 29.

⁴³ Cronin, *A History of Ireland*, 29.

⁴⁴ Cronin, *A History of Ireland*, 30-1.

tronens kontroll, var båndene mellom nybyggere og innfødte for sterke til å bryte. De engelske nybyggerne og de innfødte irene var såpass avhengige av hverandre, og båndet var gjensidig fordelaktig for begge parter. Det å risikere å ødelegge slike bånd for en monark som både var fraværende, men som også hadde lite innvirkning i deres hverdag var dermed urealistisk. I tillegg til dette hadde man en sentraladministrasjon med sterk tilstedeværelse i Dublin Castle. Den nøt respekt, men utviklet seg aldri i et slikt omfang at det var mulig for administrasjonen å håndheve vedtektene. Fra vedtektenes inntredelse i 1366 til 1400-tallet var tilstedeværelsen av engelsk kontroll og lover og skikker kraftig redusert. Ved 1500-tallets begynnelse kunne man kun finne engelsk kontroll utøvet i et lite område ved Dublin, kalt *The Pale*. Vedtektene som ble vedtatt ble stående i lovverket, men ble ignorert av innbyggerne og administrasjonen klarte ikke håndheve det, noe som resulterte i at irenes skikker, språk og lover fortsatt var dominerende.⁴⁵

I 1394 var det en ny monark med planer om Irland, og Rikard II reiste til Irland med et uttalt mål om å forsikre både nybyggerne og irene at Irland var en større betydning for han enn en utgiftspost for tronen.⁴⁶ Han tok med seg en tropp på 6000 menn ved besøket, og oppholdt seg i Dublin Castle. Mens han var der fikk han besøk av rundt 80 irske konger, og alle disse ga både hyllest og aksept til Rikard II makt i Irland. Til gjengjeld for dere hyllest valgte kongen å anerkjenne alle landetitlene irene hadde, med unntak av et område som strakk seg fra Dundalk nord for Dublin til Waterford i sør. Dette landområdet skulle være et engelsk landområde, og er det som landområdet som senere ble kjent som *The Pale*. Visjonen til kongen med *The Pale* var at området skulle være helt engelsk, hvor tronens makt skulle være sterkt tilstedeværende gjennom engelsk rettsvesen og lovgivning. I tillegg var ambisjonen at *The Pale* kunne være et springbrett for tronens autoritet i resten av Irland. Kongens visjon ble aldri en realitet, og ved 1450-tallet var *The Pale* krympet til å stort sett bare omringe Dublin. Årsaken til at kongens visjon var mislykket var blant annet fordi Rikard II forlot Irland for raskt, slik som monarkene før han. Dette resulterte igjen til at den som fungerte som guvernør over Irland satt med en stor oppgave uten reell myndighet til å gjennomføre den.

En annen årsak var at England gjennom 1400-tallet var fastlåst i en lang konflikt og krigføring med Frankrike, noe som gjorde det enda vanskeligere å realisere planene for *The Pale*. Utover 1400-tallet fikk dermed Irland stort sett seile sin egen sjø, uten noe særlig innblanding fra England. Dette resulterte i at Irland ble en slags kampplass mellom de som

---

⁴⁵ Cronin, *A History of Ireland*, 30-1.

⁴⁶ Cronin, *A History of Ireland*, 32-3.

tilhørte *The Pale* som skulle representere tronens makt, mot de anglo-irske styrkene og høvdingene. Dette klarte ikke guvernøren å gjøre noe med da den engelske regjeringen måtte prioritere midler til krigføringen mot Frankrike, mens de som bodde i *The Pale* måtte betale egne beskyttelsespenger til iredene for sin egen sikkerhet.

I 1460 kom derfor det irske parlamentet med en konstitusjonell erklæring om Irlands posisjon i forhold til England. Her ble det blant annet klart at parlamentet erklærte sin lovgivende og rettslige uavhengighet fra den engelske tronen, og valgte heller å anerkjenne et kompromissystem mellom nybyggere og innfødte ireder, som besto av en anglo-irsk elite. De anglo-irske valgte å definere seg selv som forskjellige fra engelskmennene, og anså Irland som fjernet fra engelsk jurisdiksjon.⁴⁷

Cronin argumenterer derfor for at assimileringen av de forskjellige gruppene som bodde i Irland, da særlig miksturen med normannere i gælisk kultur, kombinert med en manglende irsk strategi fra flere engelske monarker var det som hindret Irland i å bli en fredelig engelsk koloni. Videre poengterer Cronin at det engelske herredømme over Irland egentlig endte opp med å bli en maktkamp som pågikk i over 400 år. Denne maktkampen inneholdt både krigføring og tydeliggjøring at irsk livsstil var svært forskjellig fra den engelske, noe som førte til svært mye ustabilitet frem til Henrik VIII tok direkte kontroll over Irland.⁴⁸

2.1.2 Reformasjonen

Irland har en lang historisk tilhørighet til katolisismen. Ifølge legenden om St. Patrick skal han ha introdusert kristendommen til Irland i år 432 e.v.t, og i dagens Irland viser undersøkelser at 78,8% av ireder identifiserer seg som katolsk.⁴⁹

Når Henrik VIII var konge av England ville han annullere ekteskapet sitt, noe paven ikke innfridde.⁵⁰ Dette førte til at kongen var på utkikk etter alternative løsninger, noe som resulterte i opprettelse av en alternativ kirke som statsreligion. Desember 1533 etablerte Henrik VIII den engelske kirke som statsreligion, og brøt dermed med Roma og paven. Dette anerkjente det engelske parlamentet, og de utnevnte Henrik VIII som kirkens overhode for den engelske kirke. Når det irske parlamentet møttes i 1536 skulle de blant annet ta stilling til hvordan Irland skulle takle reformasjonsprosessen, og om en slik endring i landets religiøse

---

⁴⁷ Cronin, *A History of Ireland*, 32-3.

⁴⁸ Cronin, *A History of Ireland*, 15-6.

⁴⁹ Chara Scroope. «Religion», *Cultural Atlas*, 2017. Sist åpnet 25. oktober 2022, <https://culturalatlas.sbs.com.au/irish-culture/irish-culture-religion#irish-culture-religion>.

⁵⁰ Cronin, *A History of Ireland*, 42-3.

standpunkt var overkommelig og akseptabelt. Utfra dette ble det første steget til parlamentet å behandle et forslag om å oppløse flere klostre, slik det allerede hadde blitt gjennomført i England. Innen den anglo-irske eliten var det flere som aksepterte reformasjonen som en realistisk løsning, og som støttet Henrik VIII som overhode for *Church of Ireland*. Forslaget om å oppløse klostre var noe blant annet Butlers familien fra den anglo-irske eliten valgte å igangsette, og de begynte å ta den katolske kirkens landområder, eiendommer og rikdom. Dette viste seg å bli en ganske aggressiv oppløsning av klostrene, noe som resulterte i at lovforslaget om å oppløse klostrene ble vedtatt i det irske parlamentet. Når det så kom til et lovendringsforslag om å erstatte paven og heller gjøre Henrik VIII til overhode for *Church of Ireland* møtte dette stor motstand fra flere medlemmer av det irske parlamentet, da særlig kirkens medlemmer i parlamentet. Da kom igjen *Butlers* familien på banen som allerede hadde vært medvirkende i å tvinge frem en oppløsning av klostrene og tok igjen saken i sine egne hender. De begynte nemlig å angripe flere bispedømmer, og slik Cronin forklarer det klarte de å føre en systematisk skremselspolitikk noe som resulterte i at flere biskoper valgte å stemme for Henrik VIII som overhode av den irske kirken. På grunn av denne endringen i stemmeavgivning ble det vedtatt i det irske parlamentet i 1536 at Henrik VIII skulle være overhode for den irske kirken, og Irland hadde dermed ikke lengre katolisisme som statsreligion.⁵¹

Etter reformasjonen måtte Henrik VIII finne ut av hvordan han skulle styre Irland.⁵² Etter å ha sett hvordan reformasjonsporsessene foregikk i resten av Europa, var ikke en militær erobring av Irland en realistisk løsning. Målet til den engelske kongen var å skape en politikk som sikret at de anglo-irske familiene både innen og utenfor *The Pale* var under engelsk kontroll.⁵³ Årsaken til en slik politikk var blant annet å trekke den irske befolkningen i provinsen til «sivil tilstand», og at dette kunne springe ut fra *The Pale*.⁵⁴ Kongen var usikker på hvordan han skulle få til dette med tanke på de irske kongene og høvdingene, da det var en gruppe hvor forholdet og tilliten til den engelske tronen hadde over lang tid vært svekket.⁵⁵ Kongen valgte dermed å sende Sir Anthony St Leger til Dublin som sin nye stedfortreder. St Leger snakket varmt om at Irland hadde gagnet å få Henrik VIII som konge, og underbygget blant annet argumentene sine med at den engelske kongen allerede var overhode for den irske

---

⁵¹ Cronin, *A History of Ireland*, 42-3.

⁵² Cronin, *A History of Ireland*, 43-5.

⁵³ Cronin, *A History of Ireland*, 43-5.

⁵⁴ Canny. *Making Ireland British*, 45.

⁵⁵ Cronin, *A History of Ireland*, 43-5.

kirken. St Leger kalte dermed sammen det irske parlamentet i 1542, hvor parlamentet måtte ta stilling til lovforslaget *Act of Kingship*.⁵⁶ Det var lederne av *The Pale*, som dominerte det irske parlamentet, som fremmet dette lovforslaget. Lovforslaget innebar at Henrik VIII samt hans etterfølgere skulle få tittelen konge av Irland i stede for den tidligere betegnelsen engelske monarker hadde hatt, altså Lord av Irland. Denne endringen førte til at det ikke bare var de av høyere status som måtte forholde seg til en ny monark, men at hele Irlands befolkning ble ansett å være «undersåtter» av den engelske tronen.

De som tidligere var ansett som fiender av tronen fikk nå mulighet til å sverge troskap til tronen, og denne ordningen ble fulgt opp av regjeringen i 1540-50 årene. Dette ble fulgt opp ved at regjeringen innledet systematiske forhandlinger med irske jarler og provinsherrer ved å tilby de fulle juridiske rettigheter og engelske titler, så lenge de sverget troskap til tronen og forpliktet seg til å opprettholde tronens interesser i provinsen.⁵⁷ Formålet med denne ordningen var ikke bare for at de skulle sverge troskap til tronen, men også for å få den irske befolkningen til å følge engelsk lov og dermed bryte med sine irske skikker og lover.⁵⁸ Denne ordningen fungerte en stund, og omlag 40 irske høvdinger og provinsherrer var dermed under tronens kontroll. Problemet var likevel at flere av de irske jarlene og provinsherrene gladelig gikk med på å få ny tittel og juridiske rettigheter for å oppnå høyere sosial status, men flere av de valgte fortsatt å følge irsk lov over engelsk lov. I følge Cronin var kongens forsøk på en fredelig erobring av Irland mislykket. Siden den engelske loven ikke fikk skikkelig rotfeste i Irland, og mange fortsatt forholdt seg til den irske loven, var det dermed flere som ikke underkastet seg fullstendig.⁵⁹ Siden Henrik VIII nå var konge over Irland, og overhode for den irske kirken, måtte den irske befolkningen føye seg etter dette. Som nevnt innledningsvis sto katolisismen sterkt i Irland, og dette medførte en del konflikter mellom protestanter og katolikker, samt en undertrykkelse av irske katolikker i Irland.⁶⁰ Innad i Irland var det en lang tradisjon for å avgjøre uenigheter med krigføring, slik de alltid hadde gjort utfra sine egen lover og skikker. Cronin argumenterer for at hvis den engelske monarken skulle klare å undertrykke irene, var nok løsningen å bruke de samme metodene irene brukte selv i form av krigføring,⁶¹ noe som også ble realiteten.

---

⁵⁶ Canny, *Making Ireland British*, 45.

⁵⁷ Canny, *Making Ireland British*, 45.

⁵⁸ Cronin, *A History of Ireland*, 43-5.

⁵⁹ Cronin, *A History of Ireland*, 43-5.

⁶⁰ Canny, *Making Ireland British*, 45.

⁶¹ Cronin, *A History of Ireland*, 43-5

2.1.3 Niårskrigen

I boken *Making Ireland British 1580-1650* av Nicholas Canny belager forfatteren seg blant annet på kreative litterære verk fra perioden for å prøve å forstå hva som motiverte menneskene og deres handlinger i denne tidsperioden.⁶² Et eksempel på dette er den engelske poeten Edmund Spensers verk, *A view of the Present State of Ireland* (1596) og *Faerie Queene* (1590), hvor Spenser synliggjør bekymringer rundt Englands erfaringer med Irland i hans levetid.⁶³ Utfra disse viser Canny til at tekstene tar for seg ideer, fordommer og holdninger mot irer som tusenvis av engelskmenn i dronning Elizabeths regjeringstid potensielt sluttet seg til.⁶⁴ Canny peker på at man allerede fra dronning Elizabeths regjeringstid kan se spor av den engelske holdningen til Irland, hvor det i kjølevannet av dette kommer en anbefaling om at Irland først ville få orden ved at man gjennomførte en militær okkupasjon eller et omfattende planteprosjekt.⁶⁵ Denne anbefalingen var noe regjeringen tok tak i da den engelske innflytelsen over Irland ble truet på 1590-tallet, nemlig ved niårskrigen.

Niårskrigen pågikk fra 1594 til 1603, og var et klimaks av en periode som ifølge forfatter Hiram Morgan strekker seg tilbake til 1530-tallet med direkte og kontinuerlig engelsk involvering i Irland.⁶⁶ Relasjonen mellom de gæliske jarlene og den engelske tronen var anspent, og brøt i en enorm konflikt på 1590-tallet.⁶⁷ Morgan argumenterer for at de gæliske jarlene i Irland fortsatt fulgte systemet fra middelalderen hvor suvereniteten over Irland var delt mellom dem og monarkens representanter.⁶⁸ Det ble dermed et problem når England ville ha suverenitet over Irland, og når irenes lokale makt ble truet med å bli ikke-eksisterende førte dette til at man ikke lengre hadde lojalitet til dronningen, men heller til en annen leder. En av de gæliske jarlene som ble en markant lederfigur under niårskrigen var Hugh O'Neill,⁶⁹ og O'Neill ble omsider den største enkeltrusselen mot det engelsk styre i Irland.⁷⁰

Videre underbygger Morgan påstanden ved at det som kan ha startet som et opprør endte opp med å bli en krig for frigjøring, etter den engelske tronens forsøk på sentralisering, samt at

---

⁶² Canny, *Making Ireland British*, vii.

⁶³ Canny, *Making Ireland British*, 59.

⁶⁴ Canny, *Making Ireland British*, 58.

⁶⁵ Canny, *Making Ireland British*, 58.

⁶⁶ Hiram Morgan, *Tyrone's Rebellion: The Outbreak of the Nine Years War in Tudor Ireland*. Woodbridge: Boydell Press, 1993. 16.

⁶⁷ Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 3.

⁶⁸ Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 219.

⁶⁹ Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 85.

⁷⁰ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6.

hvis tronen skulle klare dette måtte de avskaffe de gæliske institusjonene av jarler og militærmakten i Irland som underbygget denne.⁷¹

Morgan utdyper videre at når irene prøvde å stå imot den engelske tronen brukte de sin egen tro og ideologi for å skape en regional partikularisme, lojalitet og etnisk inndeling til å motivere til krig mot deres undertrykker.⁷² Forfatteren understreker også at monarkier i tidlig nytid var av natur sentraliserende institusjoner, noe som resulterte i at det brøt ut flere store kriger i Europa i denne perioden, og niårskrigen i Irland er et eksempel på noe som fikk internasjonale ringvirkninger i en større europeisk konflikt,⁷³ blant annet ved trettiårskrigen.

Hugh O'Neill var som allerede nevnt en av lederfigurene under niårskrigen, og etter flere suksesser mot dronning Elizabeths styrker gikk han omsider på et nederlag og trakk seg tilbake for å vente på hjelp fra spanske styrker. Ved angrep fra alle sider både til lands og vanns aksepterte han dronningens vilkår og signerte *The Treaty of Mellifont* tre dager etter dronningens død, noe som var slutten på niårskrigen.⁷⁴ Etter et halvt århundre med engelske politiske reformer hadde England prøvd å etablere tilstrekkelig engelsk suverenitet over Irland. For å etablere engelsk suverenitet over Irland var det altså en militæraksjon som endte med å bli en niårs lang krig som skulle til for å klare dette. Men den engelske suvereniteten kom ikke gratis, og kostet den engelske tronen over to millioner pund samt tusenvis av menneskeliv som gikk tapt.⁷⁵

2.1.4 Jarlenes flukt

Jarlenes flukt, eller *Flight of the Earls* som det egentlig heter, var en sentral hendelse som fikk flere dominoeffekter i ettertid. O'Neill ble både benådet og mottatt ved hoffet av den nye kong Jakob I av England i 1603.⁷⁶ Kong Jakob I var allerede konge av Skottland når han tok sitt krav på den engelske tronen, noe som gjorde han til konge av både England, Skottland og Irland. Dette gjorde han til den første monarken som var konge over alle de tre kongedømmene samtidig.⁷⁷

---

⁷¹ Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 219.

⁷² Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 221.

⁷³ Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 221.

⁷⁴ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6.

⁷⁵ Morgan, *Tyrone's Rebellion*, 3.

⁷⁶ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6.

⁷⁷ Jenny Wormald. «The 'British' crown, the earls and the plantation of Ulster». I *The Plantation of Ulster: Ideology and Practice*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Eamonn Ó Ciardha, 18-32. Manchester: Manchester University Press, 2012. 18.

Til tross for benådningen O'Neill hadde fått fra den nye kongen, var forholdet hans til tronen fortsatt anspent. Dette var blant annet fordi tronens embetsmenn ettertraktet O'Neills landområder samt prøvde å undergrave posisjonen hans i provinsen. I følge Ó Siochrú og Ó Ciardha ønsket kong Jakob I å integrere O'Neill i sine planer om å få Irland til å bli en del av Storbritannia, men etter flere politiske og juridiske innspill fra sine egne støttespillere, samt rykter om at O'Neill enda hadde kontakter i Spania ble det mer anspent. O'Neill mottok etter hvert en skremmende kongelig innkalling til London, noe som resulterte i at han flyktet til det europeiske kontinentet. Grunnen til at denne seansen kalles jarlenes flukt er fordi O'Neill sammen med flere sentrale jarler, deres familier og tilhengere forlot Ulster i 1607, og returnerte aldri. O'Neill kom til Roma i 1608 og ble der i eksil til sin død i 1616.⁷⁸

Som nevnt førte jarlenes flukt til flere dominoeffekter. Jarlenes flukt blir blant annet beskrevet som et effektivt sammenbrudd av Ulster og bidrar til at Irland innlemmes i Stuart-dynastiet til Jakob I.⁷⁹ Kongens embetsmenn, soldater og nybyggere ankommer Ulster i kjølvannet av jarlenes flukt, og de preger både politikken, økonomien og kulturen i Ulster. Flukten og den nylig påbegynte plantingens medfører blant annet: «... the emergence of an Irish Catholic military, religious and intellectual diaspora on the European continent.»⁸⁰ Etter jarlenes flukt var det nemlig mange som forlot Ulster, blant annet fordi regjeringen forsøkte å fremme militær immigrasjon blant de som tidligere hadde støttet O'Neill ved å øremerke opptil 6000 irer til den svenske kongen. I tillegg til dette valgte tusenvis av irer å tilslutte seg den irske «avdelingen» i Spania, samt valgte flere å flykte til Frankrike og Habsburgmonarkiet. Det var dermed mange som hadde valgt å forlate Ulster. Dette resulterte i at flere av irene som ble igjen slet med å tilpasse seg de stadige skiftende omstendighetene med engelsk innflytelse. Dette var med på å skape en arv av bitterhet som omsider nådde sitt bristepunkt i 1641.⁸¹

2.1.5 Plantingen av Ulster

Før det går inn på plantingens av Ulster er det nyttig å først og fremst avklare hvilke områder Ulster rommet, samt hva planting er. Ulster var en av de fire provinsene som på daværende tidspunkt utgjorde Irland, og området Ulster dekket er det vi i dag ser på som Nord-Irland, samt deler av Irland. Ulster var delt inn i følgende mindre fylker: Armagh, Cavan, Donegal, Tyrone, Londonderry, Fermanagh, Monaghan, Antrim og Down.⁸² Det var i disse fylkene den

---

⁷⁸ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6.

⁷⁹ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6.

⁸⁰ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6.

⁸¹ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 6-7.

⁸² Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 8.

engelske tronen satte i gang et planteprosjekt. Planteprosjektet var en strategi fra den engelske tronen om systematisk tilflytting av skotske og engelske nybyggere for å kontrollere og hindre at fiendtlige katolske stormakter kunne bruke Irland som en inngang for å infiltrere tronens protestantiske riker.

Plantingen av Ulster blir av flere historikere pekt på som en av hovedårsakene eller selve hovedårsaken til at det omsider ble et opprør i 1641, og dette er hovedfokuset i boken *The Plantation of Ulster: Ideology and Practice*. I boken tar et titalls antall historikere og forfattere for seg hver sine kapitler med forskjellige innfallsvinkler og perspektiver rundt plantingene i Ulster.

Dronning Elizabeth hadde allerede i 1591 påbegynt et planteprosjekt i Monaghan, samt hadde to av hennes støttespillere av privat initiativ begynt å plante i fylkene Antrim og Down i 1606 etter hennes død.⁸³ Disse mindre prosjektene fungerte som maler for det som nå skulle bli et omfattende og ambisiøst planteprosjekt i hele Ulster. Etter jarlenes flukt i 1607 hadde tronen lite motstand i å annektere rundt 3,8 millioner dekar land for å bruke til et planteprosjekt. Det annekterte området var i hovedsak de gjenværende Ulster-fylkene Armagh, Cavan, Donegal, Tyrone, Londonderry og Fermanagh. Ved å sette i gang planteprosjektet fikk også den engelske kongen tatt hånd om de økonomiske, politiske, og religiøse problemene som allerede hadde plaget den engelsk-skotske grensen ved å flytte store mengder engelske og skotske nybyggere til Ulster.⁸⁴

Landområdene som nå var under tronens kontroll ble fordelt mellom flere grupper nybyggere, da med detaljerte instruksjoner de måtte oppfylle for å få beholde landområdene. Landområdene ble delt mellom *Servitors*, *Undertakers* og *Deserving Irish*. *Servitors*, som heretter vil omtales som embetsmenn. Denne gruppen besto av embetsmenn og soldater som hadde tjenestegjort for den engelske tronen under niårskrigen. Embetsmennene mottok ca. 20 prosent av landområdene. *Deserving Irish*, som heretter vil omtales som lojale irer, besto av irer som hadde støttet tronen under konfliktene på 1590-tallet, disse mottok også rundt 20 prosent av landområdene, og flyttet fra hjemmene sine for å bo i sine nye landområder i Ulster. Den siste gruppen *Undertakers*, som heretter vil omtales som eiendomsmenn, besto av skotske og engelske eiendomsmenn som påtok seg ansvar å fortsette plantingene i sine nye landområder med skotske og engelske nybyggere. Eiendomsmennene mottok opptil 30 prosent av

---

⁸³ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 8.

⁸⁴ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 8.

landområdene, med betingelser om at de skulle fjerne de innfødte, oppmuntre engelske og skotske innbyggere, samt grunnlegge små bygder og byer.⁸⁵ Tronen ga også sjenerøse økonomiske bidrag til flere institusjoner som eksempelvis Trinity College, og etablerte flere skoler i fylkene i Ulster med et mål om å fremme den protestantiske reformasjonen og få orden ved å tilrettelegge for et mer «sivilisert» irsk rike.

Likevel var planteprosjektet til den engelske tronen ikke alltid en dans på roser, blant annet grunnet sporadisk interesse hos de engelske monarkene. Dette ble tydelig i parlamentet da kong Jakob I innså at den katolske eliten i Irland var svært mektige, og ikke så lette å beseire som først antatt. I følge Cronin innså kongen at det var nytteløst å prøve å tvinge gjennom en ny lovgivning eller å benytte seg av militær undertrykkelse, noe som førte til at han måtte gjenoppta interessen for plantingen av protestantiske nybyggere. Kong Jakob I satte derfor sine advokater i sving for å få fart på plantingen. Tronen la ved dette ned krav på store landområder over hele Irland, og ideen var at hvis tronen lovlig kunne bevise at landet tidligere hadde vært under tronens kontroll kunne tronen kreve landområdet tilbake. Poenget med dette var å fjerne rettighetene til de nåværende eierne av landområde, for så å kompensere tapene ved å gi de en tittel samt å gi tilbake tre fjerdedeler av landområdet. Hovedpoenget var nemlig at den siste fjerdedelen skulle tronen bruke for å plante protestantiske nybyggere.⁸⁶

Ideen til kong Jakob I fikk ikke resultatet han så for seg over hele Irland.⁸⁷ Flere av de irske landeierne ble nervøse for å miste deler av områdene sine, noe som igjen førte til en anstrengt holdning til nybyggerne. De skotske og engelske nybyggerne så på prosjektet som en gylden mulighet til å tjene penger raskt. Problemet med dette var at nybyggerne ikke brukte landområdene slik kongen hadde tenkt, og i stede for å drive vekk katolikker fra områdene de fikk tildelt aksepterte de i stor grad å ha irske leietakere. Dette brøt med hele poenget til planteprosjektet, da formålet var å produsere en større protestantisk befolkning, noe som betød at flere av tronens egne nybyggere var de som satt kjepper i hjulene for kongens plan.⁸⁸

På tross av dette hadde tronens planteprosjekt noe suksess, sett med engelske øyne. På grunn av planteprosjektet i Ulster var det svært mange irer som mistet landområder. I 1603 eide irske katolikker 90 prosent av landområdene i Irland, til sammenligning med 1641 hvor de

---

⁸⁵ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 8-9.

⁸⁶ Cronin, *A History of Ireland*, 69-70.

⁸⁷ Cronin, *A History of Ireland*, 69-70.

⁸⁸ Cronin, *A History of Ireland*, 69-70.

kun eide 60 prosent.⁸⁹ Man kan argumentere for at plantingen av Ulster var på flere måter med på å undertrykke den irske befolkningen, både med tanke på landområder, men også når det kommer til religiøs praksis. Ó Siochrú og Ó Ciardha peker også på at plantingen var Englands første vellykkede forsøk i veien mot imperium, og at dette ga England en mal for framtidig imperiebygging og kolonialisering.⁹⁰

2.1.6 Politiske trekk og mottrekk

I perioden før opprøret kan man se tendenser til at det lå mye strategi bak de diverse politiske forslagene fra både engelsk og irsk side.⁹¹ Da kong Jakob I døde i 1625 var det Karl I som tok over tronen, og han hadde en vedvarende bekymring for hvor Irlands lojalitet egentlig lå. Kong Jakob I hadde startet en krig med Spania, noe som den nye kongen overtok ansvaret for, og den nye kongen fryktet for at Irland heller ville støtte det katolske Spania fremfor det protestantiske Irland. Dette så den katolske eliten på som en ypperlig forhandlingsmulighet. De tilbød kongen 120 000 pund som en finansiering for at han kunne fortsette krigføringen mot Spania, samtidig som de viste lojalitet til tronen. Dette gikk kongen med på, og til gjengjeld skulle den katolske eliten motta flere fordeler, kalt *Graces*. *Graces* skulle sikre at kravene om land som kong Jakob hadde innført i sin tid skulle ta slutt, og de økende bøtene katolikken hadde fått skulle stoppes. Ved å få *Graces* hadde katolikkene blitt satt i en ypperlig posisjon, og de protestantiske nybyggerne ble på sin side skremt av at kongen lovet dette, da de fryktet for at posisjonen de over lengre tid hadde brukt tid på å opparbeide nå ble undergravet. I følge Cronin kunne nemlig forslagene *Graces* rommet ført til en markant endring for fremtiden til den protestantiske tilstedeværelsen i Irland hvis det hadde blitt en reell lovendring slik kongen antydde, men slik gikk det ikke.⁹²

Da det irske parlamentet ble samlet i Irland i 1634 var dette blant annet for å vedta *Graces*.⁹³ Kongens *Lord Lieutenant* Wentworth hadde gjort grundig forarbeid, og sørget for at flertallet i det irske parlamentet på daværende tidspunkt var protestantisk. I parlamentet ble det først stemt over tilskuddet til kongens krigføring, noe de fleste katolske medlemmene stemte for da de antok at *Graces* ville bli innført som et resultat av dette. Når det så kom til voteringen over *Graces* var resultatet at kun en liten del av den originale avtalen ble innført, grunnet protestantenes flertall. Etter at Wentworth hadde fått det slik han ønsket i parlamentet prøvde

---

⁸⁹ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 2-3.

⁹⁰ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 1.

⁹¹ Cronin, *A History of Ireland*, 69-70.

⁹² Cronin, *A History of Ireland*, 69-70.

⁹³ Cronin, *A History of Ireland*, 71-2.

han så å opprette den tilstanden i Irland han så for seg. Idealet hans var at plantingen av skotske og engelske protestanter skulle føre til at protestantismen ble den største og ledende religionen i Irland. Wentworth var klar over at tidligere forsøk på å kolonisere Irland hadde feilet, og prøvde derfor å gå mer systematisk til verks enn sine forgjengere. Ved siden av å plante flere deler av Irland begynte han å utfordre flere av de allerede etablerte maktposisjonene rundt omkring i Irland, slik at de skulle utgjøre en mindre trussel. Dette holdt han på med frem til 1639, da kong Karl I kalte han tilbake til England for å håndtere en potensiell trussel mot tronen fra Skottland.⁹⁴

Den økende skotske trusselen kongen ville få løst var støtten rundt *National Covenant*.⁹⁵ *National Covenant* var en avtale store mengder skotter hadde skrevet under på i Skottland i 1638 for å motarbeide kongens foreslåtte reformer til *Church of Scotland*. Som en effekt av plantingen hadde også mange skotter migrert til Ulster de tre første tiårene av 1600-tallet. Dette gjorde at Wentworth sto med et dilemma, da han fryktet at *National Covenant* også ville få støtte blant skottene som var bosatte i Ulster, og at de også ville gripe sjansen for å demonstrere mot kongens inngripende forslag. Wentworth valgte dermed å sende tropper til Ulster for å opprettholde fred, mens kong Karl ville sende irske væpnede styrker direkte til Skottland for å slå ned på opptøyene. Da Wentworth oppholdt seg i England i 1639-1640 fungerte han som kongens rådgiver, og han forsikret kongen om at han skulle sikre en hær på 9000 irske soldater for å bidra med opptøyene i Skottland. Da det irske parlamentet så samlet seg valgte de å avvise disse kravene om å finansiere en hærstyrke. Dette resulterte i at England ikke klarte å stille opp med en tilstrekkelig hærstyrke, noe som resulterte i skotsk seier.⁹⁶

Det begynte på dette tidspunktet å bli klart at den politiske situasjonen i England påvirket Irland i stor grad. Da også det engelske parlamentet nektet å gi midler til kongen ble det tydelig for irene at tronen hadde en økende svakhet, og de begynte dermed å se på muligheter for å styrke sin egen posisjon.⁹⁷ Wentworth var på nåværende tidspunkt foraktet av mange, i alle de tre kongedømmene, og ble stilt for riksrett av det engelske parlamentet.⁹⁸ Man kan argumentere for at kongen så på Wentworth som syndebukken for det nylige nederlaget i Skottland, og han ble dermed henrettet på kongens ordre i 1641. Wentworth hadde vært svært

---

⁹⁴ Cronin, *A History of Ireland*, 71-2.

⁹⁵ Barry Robertson. *Royalists at War in Scotland and Ireland 1638-1650*. Surrey: Ashgate, 2014. 77-87.

⁹⁶ Robertson, *Royalists at War*, 77-87.

⁹⁷ Robertson, *Royalists at War*, 77-87.

⁹⁸ Cronin, *A History of Ireland*, 71-2.

upopulær i Irland, men til tross for dette hadde han klart å opprettholde orden i Irland, noe som ikke var like lett etter hans død.⁹⁹ Etter henrettelsen av Wentworth ble spenningene i Irland forverret, og det etterlot et stort tomrom i det øverste leddet for den engelske administrasjonen i Irland.¹⁰⁰

2.1.7 Oppsummering

Årsakene til at det bryter ut et opprør i 1641 er flere. Med tanke på den engelske innflytelsen over Irland, historisk sett, klarte nok England aldri helt å få det jerngrepet de hadde ønsket. Dette stammer nok både fra varierende interesse hos engelske monarker, at det opprinnelige høvding- og kongesystemet sto sterkt, samt at tilflyttere stadig tilpasset seg irenes kultur og ikke motsatt. Reformasjonen var trolig også en årsak, og med tanke på hvor mange som både da og nå definerer seg som katolske, er det forståelig at en slik overgang møtte en god del motstand. Ved både niårskrigen og jarlenes flukt var det irene som kom tapende ut, noe som både var med på å gjøre de sårbare for plantingene, men som trolig også medførte en viss holdning til engelskmennene. Plantingen av engelske og skotske nybyggere er trolig en av de mest direkte årsakene til at opprøret brøt ut. Ó Siochrú og Ó Ciardha peker blant annet på at irene som forble i Ulster aldri klarte å tilpasse seg de britiske endringene i lokalsamfunnet sitt, noe som skapte en arv av bitterhet som konstant ulmet under overflaten.¹⁰¹ Tap av eiendommer, færre rettigheter og skuffelser fra både den engelske monarken og regjeringen er potensielt det som var dråpen som fikk begeret til å renne over, og som omsider kulminerte i et opprør.

2.2 Hva skjedde under det irske opprøret?

Intensjonen med denne delen er ikke å gi et fullstendig sammendrag av alt som skjedde under opprøret. Poenget er å gi en kort innføring i hvordan selve opprøret begynte i henhold til strategi og mobilisering, noen konkrete hendelser knyttet til særlige voldelige hendelser, samt en oppsummering i begge parters holdninger og handlinger.

Opprøret har tradisjonelt blitt sett på som et opprør mot den enorme plantingene i Ulster, men det lå flere årsaker enn det bak opprøret.¹⁰² Opprørerne kjempet for å få innfridd flere krav, blant annet ville de ha forbedringer innen eiendomsrett da plantingene av nybyggere hadde gjort dette vanskelig, samt bunnet det i langvarige religiøse og økonomiske problemer tronen

---

⁹⁹ Cronin, *A History of Ireland*, 71-72.

¹⁰⁰ Robertson, *Royalists at War*, 77-87.

¹⁰¹ Ó Siochrú og Ó Ciardha, «Introduction», 7.

¹⁰² Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 1-3.

¹⁰² Connolly, *The Oxford Companion to Irish History*, 487.

hadde påført Irland. I tillegg hadde irene fått med seg hvor vellykket det var for skottenes del i deres kamp mot tronens politikk, noe som resulterte i at også irene ville oppnå et lignende skifte i maktbalansen i Irland.¹⁰³

Det som skulle være en væpnet protest mot avgjørelser og inngripende tiltak igangsatt av kong Karl I over Irland, utviklet det seg raskt til å bli en bølge av ukontrollerte aksjoner hvor de som hadde planlagt opprøret raskt mistet kontroll. Koordinerte angrep overrasket nybyggerne, og mens en gruppe opprørere prøvde å kuppe *Dublin Castle* var opprøret samtidig begynt i Ulster. Etter hvert bevegde opprørerne seg sørover, og rundt 3. desember fryktet lederne av *The Pale* for at den engelske regjeringen kom til å gjennomføre et tilbakeslag ikke bare mot opprørerne, men mot alle katolikker. Dette medførte at også den anglo-irske eliten kastet seg med på opprøret, og fra da spredte opprøret seg raskt over hele landet, noe som igjen la grunnlaget for en krig som ville pågå de neste 11 årene.¹⁰⁴

Selve opprøret kan også sees på som to opprør som pågår samtidig, da man både har et forsøk på et statskupp hvor konspiratører prøvde å ta kontroll over *Dublin Castle*, samtidig som man har opprøret til lokalbefolkningen.¹⁰⁵ Konspiratørene for statskuppet besto i hovedsak av en liten gruppe irske landeiere, hvor flere var medlemmer av parlamentet. Planen deres var å ta *Dublin Castle* og andre viktige byer og festninger rundt omkring i Irland for å gjennomføre et statskupp i kongens navn. Dette var en plan for å forhindre en invasjon av engelske og skotske styrker, samtidig som de ville tvinge kongen til å innfri katolikkenes krav ved blant annet eiendomsrettigheter.¹⁰⁶ Når utbruddet av opprøret skjedde hadde ikke kong Karl I en tilstrekkelig hærstyrke i området som kunne mobiliseres raskt for å slå ned på opprøret.¹⁰⁷ Dette resulterte i at de første rapporteringene om opprøret vektla sårbarheten i samfunnene de protestantiske nybyggerne befant seg i, samt hvor overveldet de var av «tusener av demoniske katolikker» som i følge dem gikk etter protestantiske adelsmenn, overklassen og fattige. Konspiratørene klarte ikke å kuppe *Dublin Castle*, da deres planer ble røpet av Owen O'Connally til *The Lords Justices*, som igjen informerte *Lord Lieutenant*.¹⁰⁸ Hvis konspiratørene hadde klart å ta over *Dublin Castle* slik de planla ville det vært vanskeligere

---

¹⁰³ Robertson, *Royalists at War*, 77.

¹⁰⁴ Connolly, *The Oxford Companion to Irish History*, 487.

¹⁰⁵ Inga Jones. «Holy War? Religion, Ethnicity and Massacre during the Irish Rebellion 1641-2». I *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy, 129-142. New York: Pickering and Chatto, 2012. 141-2.

¹⁰⁶ Canny, *Making Ireland British*, 470-1.

¹⁰⁷ Eamon Darcy. *The Irish Rebellion of 1641*, 77-8.

¹⁰⁸ Clarke, «The '1641 massacres'», 38.

for protestantene å gjenopprette kongens autoritet i Irland. Hadde de klart å kuppe *Dublin Castle* hadde de både fått tilgang til den store mengden ammunisjon som var lagret i slottet, samtidig hadde de overrumplet den engelske administrasjonen som hadde *Dublin Castle* som sin base. Det ble derfor en klar strategi fra *The Lords Justices* og resten av administrasjonen i *Dublin Castle* i hvordan de formidlet og ordla seg om hendelsesforløpet av opprøret til England og Skottland. Dette ble blant annet tydelig når *Lord Lieutenant* fikk beskjed om at katolikkene ville at protestantene skulle bli med i deres forsvar mot kongen, men fortsatt valgte *The Lords Justices* å holde på historien om at katolikkene planla å utrydde alle protestanter.¹⁰⁹

Jones argumenterer i sitt kapittel for at man etter opprørets utbrudd ser en kollaps av autoritet hos både den protestantiske og katolske siden.¹¹⁰ En kombinasjon av både politiske, religiøse og økonomiske spørsmål hadde i stor tid preget Irland, noe som kan ha bidratt til at britiske nybyggerne ble møtt med særlig økende brutalitet. Opprøret utviklet seg raskt til en blodig konflikt. Likevel kommer det frem i vitneutsagnene at det i størst grad var plyndringer og ran lokalbefolkningen var opptatte av, og ikke utrydding av protestanter slik *The Lords Justices* formidlet. Det fantes også unntak fra dette, noe Jones mener var en konsekvens av hærens dårlige disiplin i tillegg til bøndernes raseri, men at det ikke nødvendigvis var en strategi om å massakrere protestanter. Likevel klarte hverken irske eller engelske befaler å unngå at soldatene deres tydde til vold, og hevndrap var tydelig praktisert utover 1640-tallet.¹¹¹

I forlengelse av dette og i kontekst til denne oppgaven er det dermed relevant å kort trekke frem to hendelser som flere forfattere omtaler som særlig voldelige. Hendelsene i Portadown og Kilmore trekkes frem av blant annet Canny, og begge hendelsene anses av flere historikere å være noe av det mest grusomme man finner i vitneutsagnene.¹¹² Begge hendelsene skal være en konsekvens av hevn, ifølge protestantene, etter at protestantiske nybyggere hadde lyktes i å forsvare sine egne områder og tatt livet av 700 irer. Canny poengterer at om det faktisk var 700 irer sannsynligvis er en overdrivelse, men det skal likevel ha vært bidragsytende til at opprørerne ville ta hevn. Hendelsen i Portadown, som jeg kommer tilbake til i del 4.3, skal ha vært en hendelse hvor opprørerne tok livet av om lag 100 protestanter de allerede hadde som fanger, inkludert kvinner og barn. Hendelsen i Kilmore omhandlet en gjeng med protestantiske fanger som var fanget i en hytte. Hytten ble satt fyr på og rundt ti

---

¹⁰⁹ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 77-9.

¹¹⁰ Jones, «Holy War?», 141-2.

¹¹¹ Jones, «Holy War?», 141-2.

¹¹² Canny, *Making Ireland British*, 484-5.

fanger omkom av dette, likevel var det to som klarte å rømme via et hull i hytten, men disse ble drept på utsiden av opprørere.¹¹³

Det er umulig å gi et korrekt antall på hvor mange protestanter som ble ofre for alle aksjonene de irske katolikkene gjennomførte i 1641-2.¹¹⁴ I tillegg må man huske på hva vitneutsagnene ikke forteller oss, da man ikke har noe sammenlignbart kildemateriell som vitneutsagnene for hvor mange katolikker som omkom i denne perioden.¹¹⁵ Jones argumenterer for at massakrene man finner i kildene fra perioden oftest var motivert av religiøst hat mellom katolikker og protestanter. Når man ser på Irland, Skottland og England var det kun i Irland at militant protestantisme og katolisisme kolliderte kraftig. I tillegg argumenterer Jones for at en farlig blanding av motiver bidro til at motstanden i Irland hadde en mer ondskapsfull og ubarmhjertig holdning enn krigene i England og Skottland. Dette ble intensivert av engelske og skotske fordommer mot irene om at de var en «barbarisk rase». Etter rapporteringer om massakrene ble irene demonisert og sett på som undermennesker, noe som førte til at protestantene i sine øyne kunne rettferdiggjøre irenes utryddelse. Jones argumenterer for at et slik hat mot irene kombinert med religiøse fordommer og ønske om hevn hadde fatale konsekvenser. Hun peker på at flere massakrer mot irske sivile som etter stor sannsynlighet var uskyldige resulterte i at protestantiske styrker begynte en utryddelseskrig mot den innfødte irske befolkningen. Selv om det var irene som startet opprøret viste styrkene sendt av den engelske regjeringen at de var i god stand til å ta igjen med samme mynt, og Jones viser til at deres hevnaksjoner angivelig skal ha vært like brutale som de irene hadde gjennomført.¹¹⁶ I tillegg er det viktig å ta med seg at vi heller ikke vet i hvor stor grad eller hvor mange massakre den engelske regjeringen gjennomførte mot katolikkene, da vi ikke har samme kildemateriale som man finner i vitneutsagnene.¹¹⁷ Alt dette resulterte i en ond sirkel hvor brutaliteten var høyst til stede på begge sider, noe som ofte gikk ut over den uskyldige sivilbefolkningen hos begge parter.¹¹⁸

2.3 Oppsummering

Det irske opprøret var etter min mening uunngåelig. Irene motstand og motvilje til engelsk og britisk innflytelse har preget irsk historie siden 1100-tallet. Som det er vist til i dette

---

¹¹³ Canny, *Making Ireland British*, 484-5.

¹¹⁴ Jones, «Holy War?», 141-2.

¹¹⁵ Ó Siochrú og Ohlmeyer, «Introduction», 3-4.

¹¹⁶ Jones, «Holy War?», 141-2.

¹¹⁷ Ó Siochrú og Ohlmeyer, «Introduction», 3-4.

¹¹⁸ Jones, «Holy War?», 141-2.

kapitlet prøvde flere monarker å forme Irland slik de ville, men en gjentakende faktor var at irene fortsatte å leve etter sine normer og kultur. Når reformasjonen kom på 1500-tallet var dette noe som ikke bare møtte motstand hos befolkningen i Irland og Storbritannia, men også i store deler av Europa. Motreformasjonen var noe som både var bidragsytende ved 80-årskrigen i Nederland, religionskrigene i Frankrike og trettiårskrigen. Religion er noe som både har vært og er svært viktig for veldig mange mennesker, og muligheten til å kunne tro og praktisere den religionen man vil står sterkt. Etter to «engelske seire» ved niårskrigen og jarlenes flukt førte dette til et maktvakuum i Irland, men særlig i Ulster, noe som resulterte i at Ulster var et ekstra sårbart område for planting. Den engelske holdningen til dette var trolig at dette var muligheten for å endelig få kontroll over Irland, og å få en mer «sivilisert» irsk befolkning. Med både skotske og engelske nybyggere plantet over hele Ulster klarte den engelske tronen til dels å undertrykke den irske befolkningen både i form av tap av landområder og religionsfrihet, likevel oppnådde nok ikke tronen helt det de ønsket. Når opprøret bryter ut er det mye som skjer på en gang, og opprørere mobiliseres i både Dublin og Ulster, og i praksis har de hver sine mål med opprøret. Selv om ingen av de direkte kjempet mot kongen, var det flere av kongens beslutninger samt det irske parlamentet som motiverte flere av dem. Opprøret og opprørerne mistet raskt kontroll, og fra både irsk og britisk side ble det utført flere voldelige aksjoner mot motstanderen. Opprøret var ikke så langt i tidsomfang men var trolig en forløper til flere konflikter, blant annet en 11 års lang krig i Irland samt borgerkrigen i England.

3.0 Vold i tidlig moderne tid

Er opprøret særs voldelig eller var tidlig moderne tid en periode preget av mye uro og vold? I dette kapitlet tar jeg for meg hvordan diverse historikere beskriver perioden, hvor flere viser til eksempler fra både fastlands Europa og Irland. Vitneutsagnene fra 1641 har også blitt brukt for å vise til hvor voldelig opprøret og perioden var. Det vil derfor også rettes fokus på hva diverse historikere mener om dette, og hva de trekker frem som sentrale funn. En rask kontekstualisering for hvordan det var i Europa på denne tiden anses også som nødvendig.

3.1 Vold i Europa

Ethan H. Shagan trekker frem i sitt essay at historikere på 1600-tallet ikke var ukjente med vold utfra perioden de befant seg i.¹¹⁹ Shagan trekker frem at Peter Wilson i sin bok fra 2009 anslår at trettiårskrigen, som pågikk fra 1618 til 1648, tok livet av rundt 5 millioner mennesker gjennom massedrap og sykdom. Videre trekker forfatteren frem hekseprosessene som pågikk i perioden i blandt annet Tyskland og Frankrike, som tok livet av minst 30 000 mennesker, om ikke tre ganger så mange. Også den engelske borgerkrigen trekkes frem, hvor det ifølge Charles Carleton var 84 000 mennesker som ble drept i kamp, samt over 100 000 døde av sykdom. Khemelnetsky-opprøret i Ukraina og Razin-opprøret i Russland trekkes frem, hvor flere titusen mennesker mistet livet. Aller sist trekker Shagan frem slavehandelen, hvor europeere fraktet rundt 1,5 millioner slaver over Atlanterhavet innen begynnelsen av 1700-tallet, hvor i alle fall 20% eller 30 000 døde underveis i transporten. Shagan argumenterer for at all denne volden kan spores tilbake til flere årsaker. Blant annet argumenteres det for at innsprøytning av ideologi i politikken som ble ført under reformasjonen kan ha vært en årsak. Videre trekkes de nye militærteknologiene og organisatoriske kapasitetene til diverse stater frem. I tillegg argumenteres det for at fremveksten av Europa som én sivilisasjon hadde et mål om å tydeliggjøre sine verdenssyn på de av lavere sosial orden eller klasse, noe man praktiserte både nært og fjernt.¹²⁰

Alle disse hendelsene som Shagan trekker frem i sitt essay er både aktuelle og pågående i perioden før, under eller etter opprøret i Irland. Dette er noe man kan argumentere for har vært med å påvirke holdningen til vold under opprøret. Dette kan både ha vært påvirkende når

---

¹¹⁹ Ethan Shagan. «Early modern violence from memory to history: a historiographical essay». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 17-36. Manchester: Manchester University Press, 2013. 19.

¹²⁰ Shagan, «Early modern violence from memory to history», 19.

det gjelder motivasjon for å gjennomføre aksjoner av særlig voldelig karakter, eller kan ha vært bidragsytende til overdrivelse når det gjelder vitneforklaringer.

Flere historikere har pekt på vanligheten av å fremstille fienden på en viss type måte, og på 1600-tallet finner man flere eksempler på dette.¹²¹ Europa på 1600-tallet var preget av mye uro, blant annet ved den allerede nevnte trettiårskrigen som startet som en religionskrig mellom protestanter og katolikker. Det var også en pågående krig i Nederland, 80-årskrigen som pågikk fra 1568 til 1648, som også bunnet i en religiøs konflikt.

Kuijpers og Pollmann har gjennomgått flere kilder fra 80-årskrigen og skriver i kapitlet «Why remember terror? Memories of violence in the Dutch Revolt» om sine funn. Dette velges å ta med da det viser et innblikk i hvordan det også var utenfor Irland i tidsperioden, samt hvordan katolikker ble fremstilt i andre land på denne tiden.

Kuijpers og Pollmann poengterer at det ved midten av 1600-tallet, altså under 30-årskrigen, var vanlig å benytte publikasjoner om diverse grusomheter som propaganda.¹²² På 1600-tallet finner man flere skuespill, dikt, sanger, malerier og pamfletter som presenterer massakre som bevis på spansk og katolsk grusomhet. I beretninger fra 1500- og 1600-tallet argumenterer forfatterne at man i hovedsak ser to typer narrativ som går igjen. Den ene siden understreker individuell og/eller kollektiv heroisme, mens den andre siden understreker ofrenes uskyld og motstanderens umenneskelige grusomhet. Begge disse kategoriene mener forfatterne kan gi rom for religiøse tolkninger. Man ser blant annet i kildene fra 80-årskrigen at det flere steder nevnes spektakulære rømninger og nevnelser av Guds hånd.¹²³ Det at religion har vært med på å forme kildene i Nederland er noe også Darcy trekker frem som gjeldene for de irske vitneutsagnene fra 1641. Han argumenterer for at både øyevitner til opprøret og politikere brukte bibelen hyppig, og at man må huske på at dette har vært med på å forme primærkildene som historikere benytter for å skrive om opprøret.¹²⁴ Darcy understreker at bibelen har vært med på å forme vitneutsagnene, og at den engelske beskrivelsen av et barbarisk folk for å demonisere irene henger sammen med dette. Han argumenterer også for at den demoniserte fremstillingen samt henvendelsene til massakre av protestanter var med på å fremstille

---

¹²¹ Canny, *Making Ireland British*, 461-9. Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 5-6.

¹²² Erika Kuijpers og Judith Pollmann. «Why remember terror? Memories of violence in the Dutch Revolt». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, 176-196. Manchester: Manchester University Press, 2013. 180-90.

¹²³ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror», 180-90.

¹²⁴ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 176-7.

opprøret som en krig, i likhet med andre konflikter og kriger som fant sted på fastlands-Europa.

Det skal likevel nevnes at Darcy understreker at vitneutsagnene er preget av minner og opplevelser til et traumatisert folk. Han viser også til at begge sider av konflikten opplevde at de sto mot en demonisk fiende som var i stand til å utføre grusomme aksjoner mot sivile, og at både katolikker og protestanter opplevde at de ble angrepet på bakgrunn av sin religion eller etnisitet.¹²⁵ Canny understreker også at det både er fordeler og ulemper med vitneutsagnene fra 1641. Dette fordi protestantene prøvde å male et visst bilde av katolikkene, men at man likevel ikke kan avskrive vitneutsagnene som et historisk bevis, med unntak av når vitneutsagnet baseres på rykter.¹²⁶ Kuijpers og Pollmann viser til at det i kildene er gjentakende elementer som poengterer grusomhet versus uskyld. Forfatterne peker på, i likhet med Darcy, at kildematerialet er preget av et traumatisert folk, og at det i Nederland vokste frem en kollektiv fortelling om opprørerne på 1600-tallet. Politisk og religiøs splittelse kulminerte i en fortelling om kontrastene mellom spansk grusomhet og lokalbefolkningens ofre og heltemot, noe som resulterte i en kollektiv sannhet.¹²⁷ Man kan utfra dette trekke flere paralleller til det irske opprøret i 1641 og den nederlandske 80-årskrigen da det finnes flere likhetstrekk. Det at den katolske siden i 80-årskrigen ble fremstilt slik den ble kan ha vært påvirkende for hvordan man valgte å fremstille katolikkene under det irske opprøret.

3.2 Voldtekt og drap av gravide

Det har allerede blitt gått inn på hvordan man prøvde å fremheve grusomme hendelser knyttet opp mot katolikkene. Eksempel på slike grusomme hendelser er voldtekt eller drap av barn og gravide. Kuijpers og Pollmann viser til at flere valgte å knytte drap på kvinner og barn til et bevis på ondskap, og at man på 1500- og 1600-tallet særlig finner spor i beretninger om dette i England, Frankrike og Tyskland.¹²⁸ Dette var et gjentakende fokusmoment, til tross for at antallet menn som ble drept var betraktelig høyere enn antall barn og kvinner. Videre argumenterer forfatterne for at datidens historikere og forfattere beskrev perioden de selv befant seg i som preget av irrasjonell vold, da i hovedsak utført av katolikker. Dette til tross

---

¹²⁵ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 173-7.

¹²⁶ Canny, *Making Ireland British*, 461-9.

¹²⁷ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror», 180-90.

¹²⁸ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror», 180-90.

for at man har kilder som viser til at soldater ofte hadde strukturerte planer som omhandlet å drepe menn, mens voldtekt av kvinner eller drap av barn heller var et biprodukt.¹²⁹

Darcy trekker frem at det også i Irland på 1600-tallet fremstilles som at drap av gravide og barn var en strategi rebellene hadde i Irland, til tross for at slike hendelser stort sett var basert på ikke-eksisterende kilder eller rykter.¹³⁰ Forfatteren understreker at dette var sannsynligvis en metode brukt for å demonisere fienden, og at disse kulturelle konstruksjonene spredte seg både via muntlige og litterære former for kommunikasjon. Det finnes blant annet flere trykte nyhetsrapporter fra perioden som hevder at kvinner og barn var hovedmålet til opprørerne i Irland. Man finner også eksempler på at opprørerne ble anklaget for å ha drept gravide kvinner. Likevel er det lite i vitneutsagnene som viser til slike hendelser, noe som Darcy argumenterer for kan tyde på at dette heller var myter om hvor voldelig det egentlig var. Darcy trekker også frem at det i andre globale konflikter var vanlig at engelskmenn var ivrige i å tro på og beskrive slike angrep, og at det er gjentakende at slike hendelser var en trussel eller handling utført av katolske soldater eller barbariske innfødte. Det ble også hevdet at irske opprøre voldtok engelske kvinner, men også her er det mangelfullt med bevis.¹³¹

Beretninger fra både niårskrigen, trettiårskrigen og opprøret i 1641 inneholder alle påstander om at katolske soldater voldtok protestantiske kvinner. I tillegg ble ofrene beskrevet som uskyldige, sanne troende, vakre og skjønne, i motsetning til de barbariske soldatene som gikk til angrep uten provokasjon. Også her argumenterer Darcy for at flere av disse hendelsene er basert på ikke-eksisterende kilder eller et produkt av rykter. Likevel understrekes det at det betyr ikke at det ikke forekom hendelser av voldtekt, drap av barn og kvinner, men i følge Darcy tyder det på at det ikke nødvendigvis var så utbredt som gjengitt i beretningene fra 1600-tallet.¹³²

3.3 Dødstall fra det irske opprøret

Noe av det som har vært mest diskutert og uenighet om siden opprørets utbrudd er hvor mange som ble drept under opprøret i 1641. Det har florert mange forskjellige tall og argumenter, og det har vært vanskelig å filtrere ut korrekt informasjon. Før jeg går gjennom historiografien rundt dette anses det som sentralt å ta med seg et funn fra Kuijpers og Pollmann. De viser til at det var vanlig å benytte seg av høye dødstall for å formidle sjokk, og

---

¹²⁹ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror», 180-90.

¹³⁰ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 174-5.

¹³¹ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 174-5.

¹³² Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 174-5.

å framprovosere raseri.¹³³ Dette kan igjen henge sammen med å demonisere fienden, som har blitt nevnt tidligere.

Aidan Clarke introduserer sitt bokkapittel «The ‘1641 massacres’» ved å si at ett av målene ved digitaliseringsprosjektet ved vitneutsagnene fra 1641 var å gjenoppta debatten om de påståtte massakrene.¹³⁴ En av påstandene som har blitt gjentatt flere ganger i irsk historiografi er at formålet med opprøret var en total nedslaktning av tusenvis av protestanter, noe Clarke skal undersøke. Målet hans med kapittelet er å komme i forkjøpet den nye debatten ved å foreslå hva man burde og ikke burde diskutere. Clarke understreker også at spørsmålet angående antall drepte belager seg på selektiv bruk av historieskrivingen.

Videre går Clarke mer historiografisk til verks. Den første beskyldningen om en massakre finner man i vitneutsagnene, som omhandler en hendelse allerede før opprøret startet fra protestanten Owen Conolly. 22 oktober drakk han med sin fosterbror Hugh MacMahon og fortalte sin bror at irene hadde forberedt å tilintetgjøre alle engelske innbyggere i Irland innen neste morgen klokken 10, og at det var protestantene som skulle dø. Det var denne informasjonen som var grunnlaget til at *The Lords Justices* videreformidlet at det skulle skje en massakre til *Lord Lieutenant* av England. Videre viser Clarke til at til tross for at den påståtte massakren aldri fant sted hadde kommisjonen et formål. Formålet var å vise at selv om den «planlagte» massakren aldri fant sted hadde likevel flere tusen blitt drept på grunn av irenes hemningsløse raseri.¹³⁵

«Flere tusen» var ifølge Clarke det nærmeste kommisjonen kom med når de skulle estimere antall ofre. Av konkrete tall ble det i 1642 gitt et antall på 154 000 døde, noe som ble ivarettatt i *A Declaration* av det engelske parlamentet. Dette ble publisert i 1643 med ordre om å leses høyt i alle kirker. Fra 1650-tallet ser man også at antall på over 300 000 døde har sirkulert, og som har blitt ivarettatt i diskusjonen rundt dødstallet frem til i dag. Clarke kommer med en viktig presisering angående dette. Kilden det hele stammer fra er boken som tidligere ble nevnt under del 1.3.2, skrevet av sir John Temple. Clarke argumenterer for at det ikke direkte står at over 300 000 døde, men at det mellom oktober 1641 og september 1643 var over 300 000 briter og protestanter som ble grusomt myrdet i kaldt blod, ødelagt på en annen måte eller utvist fra sine egne boliger. Antallet er altså med på å beskrive antall protestanter som er berørt av opprøret, og ikke nødvendigvis bare døde. I tillegg legger Clarke til at det i de

---

¹³³ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror», 180.

¹³⁴ Clarke. «The ‘1641 massacres’», 37-8.

¹³⁵ Clarke, «The ‘1641 massacres’», 38-41.

berørte områdene bodde 300 000 protestanter, noe som igjen peker mot at ikke alle var berørte. Clarke argumenterer derfor med at 300 000 er et grovt overestimert tall, og på ingen måte et dødstall.¹³⁶

I 1878 ble de to første utgavene av W.H. Leckys bok *History of England in the Eighteenth Century* publisert. Her problematiserer Lecky troverdigheten til påstandene Temple kom med i sin bok 200 år tidligere, og argumenterer for at det ikke var noen plan for en generell massakre. Lecky argumenterer for at det ikke var noe massakre i det hele tatt, men at det hadde forekommet ekstrem vold fra begge parter av opprøret. I nyere tid har flere estimert med et dødstall på rundt 4000, men det har variert i alt fra 2000 til 5000.¹³⁷

Clarke poengterer videre at selv om man kan komme frem til et estimert dødstall utfra vitneutsagnene fra 1641, hvor man i tillegg må vurdere troverdighet og kildekritikk i hvert enkelt vitneutsagn, vil man aldri kunne få et korrekt antall på hvor mange som faktisk døde under opprøret. Videre argumenterer han for at kommisjonen antageligvis var bevisste i bruken av «flere tusen» nettopp fordi formålet deres var at mange protestanter mistet livet på grunn av opprørerne. Etter hvert ble drapene klassifisert under seks ulike kategorier: ved sverd, ved ild, ved drukning, ved henging, ved å begraves levende, eller ved sult og kulde. Det var særlig ved den sistnevnte gruppen som gjorde det umulig å estimere et dødstall, da flere av disse hadde dødd «usett». I tillegg tydeliggjør Clarke at avhørene som ble gjennomført med ofrene i stor grad vektla ofrenes emosjonelle opplevelse av hendelsene. Ved dette poengterer Clarke at ofrenes alternative sannhet var at flere mennesker de var glade i ellers hadde vært i live hadde det ikke vært for opprøret.¹³⁸

Avslutningsvis poengterer Clarke at man i henhold til historiografien må huske på at fokuset rundt en massakre hadde mer med nasjonal og religiøs stereotypi å gjøre enn faktisk historie. Dette underbygges med at det i virkeligheten ikke har noe betydning om hvor mange som ble drept i kaldt blod, men totalt antall døde, uavhengig av hvordan eller på hvilken side av konflikten. At man aldri kommer til å finne et eksakt antall er synd, men det er ifølge Clarke en sannhet man må lære seg å anerkjenne.¹³⁹

---

¹³⁶ Clarke, «The '1641 massacres'», 41-2.

¹³⁷ Clarke, «The '1641 massacres'», 45-6.

¹³⁸ Clarke, «The '1641 massacres'», 48-9.

¹³⁹ Clarke, «The '1641 massacres'», 49.

3.4 Oppsummering

Europa på 1600-tallet var en periode preget av både vold og uro. Flere kriger og konflikter preget Europa, noe som også førte til publisering og spredning av en del propaganda, særlig rettet mot katolikkene. Katolikkene ble i flere land portrettert som fienden, og flere beskrev de som både barbarisk, demonisk og grusom. Det var heller ikke uvanlig med overdrivelser i tidlig moderne tid, blant annet for å skape sjokk og å fremstille fienden på en viss måte. Dette ble gjort både i form av høye dødstall, og florerende historier som involverte både grusomme drap og handlinger gjennomført av katolikkene. Dette er noe som kan ha bidratt til at en kollektiv sannhet om opprørerne og katolikkene i Irland ble skapt.

4.0 Analyse av vitneutsagnene

Som nevnt ved flere anledninger har opprøret i 1641 ofte blitt beskrevet som noe av særlig voldelig karakter. I de digitaliserte vitneutsagnene finner man 16 hovedkategorier: *Apostasy, Arson, Assault, Captivity, Death, Desecration, Killing, Military Action, Multiple Killing, Rape, Robbery, Stripping, Signs and Wonders, Words, Supporting Statement* og *Succour*. Av disse 16 kategoriene er de jeg anser som mest relevante for vold og denne oppgaven brannstiftelse, fysiske angrep, drap, massedrap og voldtekt.¹⁴⁰ Det kan presiseres at grunnen til at død ikke er tatt med i min beregning er fordi det omhandler død som ikke er direkte knyttet til vold, men heller hvis noen rømte fra opprørerne og døde av sult på veien for eksempel. Det må også konkretiseres at det er under kategorien massedrap man finner vitneutsagn om eksempelvis Portadown massakren, altså massakre faller inn under kategorien massedrap. Selv om jeg anerkjenner at det finnes flere kategorier for vold har jeg likevel valgt i henhold til problemstillingen å fokusere på overgrep, voldtekt og massakre i Armagh. Her må det igjen konkretiseres at selv om overgrep ikke er en egen kategori, inneholder flere av vitneutsagnene jeg har analysert episoder om overgrep, særlig vitneutsagnene som inneholder voldtekt. Dette ville vært for omfattende å ta for seg alle aspekter av vold i én masteroppgave, noe som er årsaken til at jeg har valgt ut noen kategorier. Med tanke på hva jeg har vært innom i de foregående kapitlene virker det som at voldtekt og massakre trolig var mer uvanlig enn vanlig, noe som skapte en ytterligere interesse for å ta for meg nettopp dette.

I dette kapitlet vil jeg først gå inn på vitneutsagnene generelt, før jeg tar for meg vitneutsagn som omhandler voldtekt og massakre. Når det kommer til voldtekt er det kun tre vitneutsagn fra Armagh som omhandler voldtekt. I forhold til kategorien massedrap er det betraktelig flere, men her vil jeg fokusere på Portadown massakren. Det vil fokuseres på Portadown massakren da det er en av de mest kjente, og det eksisterer 28 vitneutsagn om hendelsen.¹⁴¹ Det som kanskje er det mest interessante er at av de 28 vitneutsagnene er det kun ett øyevitne, og resten av vitneutsagnene baserer seg på annenhåndsinformasjon eller rykter. De vil derfor sammenlignes og det vil bli sett på forskjellene og likhetene av et utdrag vitneutsagn.

4.1 Vitneutsagnene

Vitneutsagnene er som tidligere nevnt en samling av vitneforklaringer som ble gitt etter opprørets utbrudd i 1641. Vitneutsagnene består i hovedsak av vitneforklaringer gitt av

---

¹⁴⁰ 1641 Depositions, «Nature of violence». Sist åpnet 28.03.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/using-nature/>.

¹⁴¹ Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 67-71.

protestanter, men også noen av katolikker, fra forskjellige sosioøkonomiske klasser.¹⁴²

Vitneutsagnene dokumenterer alt fra militær aktivitet til angivelige forbrytelser gjennomført av opprørerne. På nettsiden hvor de digitaliserte vitneutsagnene er tilgjengelige beskrives vitneutsagnene slik:

This body of material is unparalleled anywhere in early modern Europe, and provides a unique source of information for the causes and events surrounding the 1641 rebellion and for the social, economic, cultural, religious, and political history of seventeenth-century Ireland, England and Scotland.¹⁴³

Vitneutsagnene er altså et helt unikt kildemateriale, da det gir oss informasjon om opprøret med innsyn i både sosial, økonomisk, kulturell, religiøs og politisk historie fra perioden. Man kan dele inn vitneutsagnene i to kategorier.¹⁴⁴ Man har vitneutsagn som er skrevet ned innen ett par år etter de angivelige hendelsene har funnet sted. Den andre typen «vitneutsagn» ble samlet inn på 1650-tallet, og består stort sett av avhør av katolikkene. Disse har ett mer formelt uttrykk i innholdet, da de skulle ha et format tilpasset et rettslig avhør. Det ble satt ned en egen kommisjon for å samle inn vitneforklaringer av de berørte, noe som ble opprettet to måneder etter opprørets start i desember 1641. Kommisjonen besto av åtte geistlige medlemmer med tilhørighet til *Church of Ireland*, og ble ledet av Henry Jones som var dekan ved Kilmore. I mars 1642 ble det også opprettet en underkommisjon for å innhente vitneforklaringer fra provinsen Munster. Disse to kommisjonene samlet inn alle vitneutsagn fra 1640-tallet. Avhørene fra 1650-tallet ble samlet inn av en gruppe på mer enn 70 mennesker. Denne gruppen besto av en blanding av hæroffiserer og lokale tjenestemenn som skulle innhente bevis mot mennesker som var anklaget for drap eller massakre under opprøret.¹⁴⁵ Det var altså svært mange flere involverte i å innhente vitneutsagn på 1650-tallet sammenlignet med 1640-tallet.

Vitneutsagnene knyttet til Ulster hvor opprøret først begynte har en spesiell og viktig historisk arv.¹⁴⁶ De er med på å fortelle om den koloniserende prosessen i Ulster, blant annet ved spredningen av protestantisme og irenes respons til dette. Vitneutsagnene har blitt brukt som det tydeligste grunnlaget for å argumentere for at opprøret begynte med en generell massakre

---

¹⁴² 1641 Depositions, «About the 1641 Depositions». Sist åpnet 29.03.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/about/>.

¹⁴³ 1641 Depositions, «About the 1641 Depositions».

¹⁴⁴ 1641 Depositions, «When were the 1641 Depositions collected?». Sist åpnet 29.03.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/about-when/>.

¹⁴⁵ 1641 Depositions, «When were the 1641 Depositions collected?».

¹⁴⁶ 1641 Depositions, «Why are the Depositions important?». Sist åpnet 30.03.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/about-why/>.

av protestantiske nybyggere, noe som har vært en langvarig debatt i irsk historiografi. Både propagandister, politikere og historikere har gjennom tiden brukt vitneutsagnene til forskjellige formål, og vitneutsagnene har bidratt til å opprettholde en kollektiv britisk og protestantisk identitet i Ulster.¹⁴⁷

4.1.1 Digitaliseringsprosjektet

I 2007 ble prosjektet *The 1641 Depositions Project* påbegynt, som omhandlet å bevare, transkribere, digitalisere og tilgjengeliggjøre vitneutsagnene fra 1641. Prosjektet mottok en støtte på over 1 million euro, og ble fullført i 2010.¹⁴⁸ Prosjektet var et samarbeid mellom Trinity College i Dublin, universitetet ved Aberdeen og universitetet ved Cambridge.¹⁴⁹ Det var fire mennesker som ledet prosjektet, professorene Jane Ohlmeyer, Thomas Bartlett, Micheál Ó Siochrú og John Morrill. Transkriberingene ble redigert av professor Aidan Clarke. Forskerne på prosjektet som også jobbet med transkriberingen var doktorene Edda Frankot, Annaleigh Margey og Elaine Murphy.¹⁵⁰ Dette teamet med mennesker jobbet altså med rundt 8000 vitneforklaringer som var skrevet på om lag 19 000 sider.¹⁵¹ Hele prosjektet besto av fire forskjellige deler: konservering av de originale vitneutsagnene, digitalisering, transkribering og markering for digitaliseringen og å lage en nettutgave. Når vitneutsagnene ble digitalisert til bilder ble alle disse transkriberte og sjekket opp mot hvert enkelt vitneutsagn. Dette førte til at den transkriberte teksten som nå er tilgjengelig på nettsiden er en tro kopi av de originale vitneforklaringene, hvor hverken stavemåte eller tegnsetting er standardisert eller modernisert. Når man hadde fullført transkripsjonen av et vitneutsagn ble hver enkelt markert med visse detaljer som personnavn, stedsnavn og dato for å gjøre det lettere å søke opp konkrete vitneforklaringer.¹⁵²

Det at de digitaliserte vitneutsagnene er en tro kopi av de originale gir altså en unik mulighet for å benytte primærkildene når man skal forske på hva som skjedde under opprøret. Dette skapes fordi man for det første har de tilgjengelig i større grad enn hva man hadde før digitaliseringen. I tillegg har de blitt lettere å navigere i, for som tidligere nevnt er vitneutsagnene delt inn i diverse hovedkategorier, i tillegg til persondata om hvem vitnene var

---

¹⁴⁷ 1641 Depositions, «Why are the Depositions important?».

¹⁴⁸ 1641 Depositions, «What is the 1641 Depositions Project?». Sist åpnet 31.03.2023.
<https://1641.tcd.ie/index.php/project/>.

¹⁴⁹ 1641 Depositions, «Who are the people behind the 1641 Depositions Project?». Sist åpnet 31.03.2023.
<https://1641.tcd.ie/index.php/project-people/>.

¹⁵⁰ 1641 Depositions, «Who are the people behind the 1641 Depositions Project?».

¹⁵¹ Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 1-4.

¹⁵² Darcy, Margey og Murphy, «Introduction», 1-4.

og når/hvor de avga sin forklaring. Det å kunne se hvilken terminologi og formulering mennesker brukte på 1600-tallet kan også fortelle mye. Hvordan vitner har valgt å formulere seg vil sette lesere av vitneutsagnene inn i hvilken tidsperiode man forholder seg til og hvilke holdninger datidens mennesker hadde.

4.1.2 Bemerkninger om vitneutsagnene

Det er flere aspekter som er viktig å huske på når det kommer til vitneutsagnene, blant annet når det kommer til kildekritikk og hva man må huske på når man bruker vitneutsagnene. Vitneutsagnene har fra start vært subjektive i protestantenes favør.¹⁵³ Som nevnt under historiografien har både propagandister, historikere og politikere brukt vitneutsagnene til flere formål gjennom historien, blant annet for å utrykke sin fiendtlighet mot irsk nasjonalisme eller den katolske religionen. Dette gjør at man må være svært bevisste når man benytter seg av vitneutsagnene. Noen historikere har til og med tatt til orde for at vitneutsagnene utgjør de mest kontroversielle dokumentene i irsk historie.¹⁵⁴

For det første er det lurt å tenke over hva vitneutsagnene ikke forteller oss. Vitneutsagnene består i hovedsak av vitneforklaringer av berørte protestanter under opprøret, men inneholder også noen avhør av irske opprørere. Ben Kiernan argumenterer i sitt kapittel for at det vitneutsagnene ikke forteller oss er minst like viktige som hva de forteller oss, om ikke enda viktigere.¹⁵⁵ Kiernan argumenterer for at hvis man skal finne sannheten trenger man å undersøke andre bevis. Dette underbygges med at man må unngå å konkludere utfra vitneutsagnene alene med grunnlag i at det ikke finnes andre bevis eller motargumenter. Han eksemplifiserer dette med at ved en slik tankegang kunne man argumentert for at vitneutsagnene demonstrerer at ingen irske katolikker ble utsatt for vold av briter eller protestanter, noe man egentlig ikke har grunnlag for da man ikke har andre bevis.¹⁵⁶ Man må dermed være bevisste på hva vitneutsagnene ikke forteller oss, da man ikke har noe sammenlignbart kildemateriale for katolske tap i 1641-2, eller noen kilder som kan fortelle oss noe om hvilke massedrap eller massakre tronen gjennomførte mot katolikkene.¹⁵⁷

I forlengelse av dette må man være bevisste på at overdrivelse var vanlig i denne tidsperioden, og som tidligere nevnt var demonisering av fienden nokså vanlig. Det at vitneutsagnene var

---

¹⁵³ Ó Siochrú og Ohlmeyer. «Introduction», 3-4.

¹⁵⁴ Ó Siochrú og Ohlmeyer. «Introduction», 3-4.

¹⁵⁵ Ben Kiernan. «Afterword». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 254-73. Manchester: Manchester University Press, 2013. 265.

¹⁵⁶ Kiernan, Ben, «Afterword», 265.

¹⁵⁷ Ó Siochrú og Ohlmeyer. «Introduction», 3-4.

skrevet i en periode som var preget av mye vold i Europa, samt en tilstedeværelse av propaganda på flere plattformer må man ta med seg. Som nevnt tidligere var det i disse dokumentene fremhevet hvor grusomme katolikkene var, og i de nederlandske vitneutsagnene var det en gjenganger i tematikk hvor de som vitnet ble beskrevet med heroisme og uskyld, mens katolikkenes grusomhet kom i kontrast av dette.¹⁵⁸

Når man skulle avlegge en vitneforklaring brukte kommisjonen stort sett et fast skjema.¹⁵⁹ Vitnet begynte med å gi navn, adresse, status eller yrke. Deretter oppga man kort under hvilke omstendigheter man ble ranet, verdien av tapte varer og navn på de som hadde gjennomført det. Etter dette skulle vitnene oppgi informasjon de hadde om opprørerne, drap som hadde skjedd, eller apostasi. Avslutningsvis skulle de fortelle om alle forræderske ord eller handlinger de hadde hørt om.¹⁶⁰

Når det kommer til det siste punktet i listen av spørsmål til kommisjonen må man være særs oppmerksom når man bruker vitneutsagnene. Det er nemlig stor forskjell i troverdighet når det kommer til å ha vært et øyevitne, sammenlignet med å informere om et rykte som informasjon til kommisjonen. Canny argumenterer blant annet for at man ikke skal avskrive vitneutsagnene som historiske bevis på diverse hendelser, med unntak av når det kommer til rykter.¹⁶¹ Canny argumenterer videre for at ryktene ofte bygget på fantasi og overdrivelse, og viser til at flere av vitnene fortalte rykter som omhandlet hendelser som hadde skjedd langt unna der de selv befant seg. Det å skille fakta fra fiksjon har i følge Canny vært en stor fallgrube for flere historikere opp gjennom tiden når det kommer til vitneutsagnene. Avslutningsvis poengterer Canny at ryktene ofte hang sammen med en kombinasjon av panikk og terror, hvor man må være bevisste rundt hvordan disse ryktene kan ha påvirket protestantenes oppførsel.¹⁶² Til tross for dette har jeg valgt å benytte meg av flere vitneutsagn i denne oppgaven hvor historier som er baserte på rykter tas med. Dette er valgt å gjøre fordi det i henhold til problemstillingen ikke skal tas stilling til hva som faktisk skjedde, men å se på hvordan protestantene beskrev hendelser som voldtekt og massakre samt hvordan det bidro til en helhetlig oppfattelse av opprøret som voldelig. Derfor er det nødvendig å ta med ryktene da også de kan ha påvirket dette, likevel er det viktig å understreke at jeg er svært bevisst på å tydeliggjøre når informasjonen som brukes er basert på rykter.

---

¹⁵⁸ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror, 180-90.

¹⁵⁹ 1641 Depositions, «Main Categories». Sist åpnet 07.04.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/using-categories/>.

¹⁶⁰ 1641 Depositions, «Main Categories».

¹⁶¹ Canny, *Making Ireland British*, 461-9.

¹⁶² Canny, *Making Ireland British*, 461-9.

Man kan også argumentere for at kommisjonen som gjennomførte vitneforklaringene kan ha hatt forutinntatte meninger om katolikkene, som blant annet kan ha preget hvordan de formulerte spørsmålene i vitneutsagnene. Likeså kan de som vitnet ha vært påvirket av propaganda og nyheter om hvordan det var i resten av Europa, noe som kan ha bidratt til hvordan de har formulert seg i vitneforklaringene uten å være bevisste på det selv. Poenget mitt er altså at noen av spørsmålene og svarene i vitneutsagnene kan ha mer med hvordan deres oppfatning av vold og voldelige hendelser var, og ikke nødvendigvis hva som faktisk skjedde. I henhold til problemstillingen skal nettopp dette undersøkes, hvordan oppfatningen var av blant annet Portadown massakren, og ikke nødvendigvis å komme til bunns i hva som faktisk skjedde.

En siste presisering er nødvendig når det gjelder sitatene som blir benyttet i dette kapitlet. Som allerede nevnt er de digitaliserte vitneutsagnene en tro kopi av de originale. Likevel er det noen steder i vitneforklaringene man ikke har klart å tyde hva som har blitt skrevet, noe som er markert slik: { }. Disse har blitt valgt å beholde i sitatene, da det tydeliggjør at noe mangler. En annen ting som er valgt å beholde i sitatene er når man ikke helt har klart å tyde hva som sto, men har en sterk antydning for hva det var ment å stå. Disse ser eksempelvis slik ut: «being likwis{e} naked».¹⁶³ Til tross for at sitater skal være helt presise gjengitt slik de er, er det noen ting jeg har valgt å fjerne. Dette fordi det ikke gir noe ytterligere informasjon og fordi det bidrar til dårligere flyt i lesingen av sitatet. Det har jeg blant annet gjort hvor kommisjonen har skrevet inn tall, sannsynligvis for en form for egen kategorisering eller markering av vitneforklaringene. Disse ser eksempelvis slik ut: «they stript <3> starke naked».¹⁶⁴ Ved slike tilfeller har jeg valgt å endre det slik at det heller står «they stript starke naked». En annen ting jeg har valgt å fjerne er når ord er strøket over i vitneforklaringen, da dette var noe kommisjonen gjorde selv ved skrivefeil eller lignende. Et eksempel på dette er: «they tooke to themselues ~~and~~ to keepe».¹⁶⁵ Dette er noe jeg har valgt å endre til «they tooke to themselues to keepe». En siste ting jeg har valgt å endre er når noen av ordene er skrevet i kursiv. Dette var et resultat av når kommisjonen glemte å legge til ord når de skrev en vitneforklaring første gang, hvor de i ettertid la til ord mellom linjene, noe som har ført til at de i digitaliseringsprosjektet har markert dette i kursiv. Et eksempel på dette er: «...the

---

¹⁶³ Vitneutsagn av Robert Maxwell, 22/8/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 809, fols 005r-012v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=809005r002>. Sist åpnet 14.04.2023. Fol.9r.

¹⁶⁴ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.9r.

¹⁶⁵ Vitneutsagn av Gilbert Pemerton, ex parte Thomas og Elizabeth Powell, 1/3/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 008r-008v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836008r007>. Sist åpnet 13. April 2023. Fol.8r.

Rebells would often in the *night tyme*...». ¹⁶⁶ Slike sitater har jeg valgt å endre slik at ingenting står i kursiv, da det ikke endrer noe av innholdet. Alle disse endringene jeg har gjort har altså ikke noe effekt på endring av innhold, da ingenting vitalt er fjernet, og sitatene ellers er en tro kopi.

4.2 Voldtekt og overgrep

Voldtekt og vold mot kvinner er noe som i lang tid har vært relevant i konflikter, da det ofte brukes som et «våpen» mot fienden.¹⁶⁷ Kjønn og krig er noe som dessverre ofte henger sammen, og 1600-tallet var intet unntak. Når det kommer til voldtekt, altså seksuell omgang uten samtykke, er det noe som både har og er svært tabubelagt. Siden jeg nå skal se på tilfeller av voldtekt i fylket Armagh er det viktig å ta med seg at fordi det var et tabubelagt tema kan det være store mørketall, og det kan være at flere lot være å fortelle om det. I tillegg er det beskrevet på nettsiden til vitneutsagnene at ordet voldtekt, altså *rape*, er sjeldent brukt, og at man derfor kan forsøke å søke opp andre ord som *ravish* for å finne det man leter etter.¹⁶⁸ Siden ordet voldtekt forekommer svært lite er det derfor helt essensielt å lese mellom linjene i vitneutsagnene, da vitnene svært sjeldent sier rett ut at en voldtekt har skjedd.

Som allerede nevnt er det i de digitale vitneutsagnene lagt til hovedkategorier og nøkkelord for å gjøre det lettere å navigere. Ved å gå på hovedkategorien voldtekt, altså hvor man i digitaliseringsprosjektet har markert vitneutsagn som inneholder voldtekt, får man totalt opp 14 treff av alle vitneutsagnene på tvers av alle fylker. Av disse 14 treffene er det kun ett av vitneutsagnene som er gitt av en kvinne, resten er vitneforklaringer av menn. Når man konkretiserer søket til Armagh fylke får man totalt tre vitneutsagn som omhandler voldtekt. Heller ikke disse er gitt av kvinner, men av menn. Simms påpeker i sitt kapittel at det finnes svært få tilfeller av voldtekt i vitneutsagnene, og at det i vitneutsagnene som omhandler Armagh er tretti kvinner som vitner, men ingen av disse vitner om å ha opplevd voldtekt.¹⁶⁹ Det at ingen av de tretti kvinnene vitner om å ha opplevd voldtekt kan ha flere årsaker. Det kan være fordi de faktisk ikke hadde opplevd det, eller at de ikke turte eller ville fortelle om det. Poenget i denne delen av oppgaven er ikke å komme til bunns i hvor mange tilfeller med voldtekt det egentlig var, men å se på hvordan tilfellene av voldtekt i Armagh fylke har blitt

---

¹⁶⁶ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, 23/7/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 075r-076v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836075r040>. Sist åpnet 13.04.2023. Fol.76r.

¹⁶⁷ Inger Skjelsbæk. «Kjønn og vold i krigssonen». I *Kjønn, krig og konflikt: En jubileumsbok til Helga Hernes*, redigert av Torunn L. Tryggstad, 43-57. Oslo: Pax, 2008. 43-50.

¹⁶⁸ 1641 Depositions, «Nature of violence».

¹⁶⁹ Simms. «Violence in county Armagh», 136.

beskrevet. Jeg kommer til å ta for meg alle de tre vitneutsagnene som er kategorisert på nettsiden til å inneholde voldtekt fra Armagh, men kommer også til å ta med noen andre hendelser i disse vitneutsagnene som omhandler vold mot kvinner. Disse tre vitneutsagnene vil drøftes underveis, med en oppsummerende drøfting til slutt.

4.2.1 Gilbert Pemerton ex parte Thomas og Elizabeth Powell

Gilbert Pemerton avlegger sin vitneforklaring 1. mars 1642.¹⁷⁰ Pemerton vitner på vegne av Thomas og Elizabeth Powell, da Elizabeth er Pemerton sin niese, samt fordi han mistenter at de begge er døde. Han starter med å henvise til en hendelse som skal ha skjedd i slutten av oktober året før, hvor Thomas Powell skal ha blitt frarøvet flere verdier. Dette skjedde ifølge vitne når opprørerne kom til Armagh, og det er opprørerne som skal ha ranet de forskjellige verdiene fra Powell, og satt han i fengsel.

Videre forteller Pemerton: «And as he hath credibly heard, his said Neece being a pretty woman they tooke to themselues to keepe and to vse or rather abuse her as a whore. And he verily beleueeth that his said Kinsman is eyther killd or hangd by this tyme».¹⁷¹ Utfra sitatet ser vi altså at hendelsen som omhandler voldtekt ikke er noe vitne har sett selv, men som han har troverdig hørt av noen. Han forteller i vitneforklaringen at niesen var en vakker kvinne, og at opprørerne hadde valgt å beholde henne for seg selv. Deretter kan vi se at han forteller at de valgte å «bruke eller misbruke henne som en hore». Avslutningsvis forteller han at han tror selv at hans slektning enten er drept eller hengt på nåværende tidspunkt. Ordet slektning brukes også tidligere når han prater om Thomas Powell, så det er vanskelig å si om han mener det er Thomas eller Elizabeth han mistenker er død, eller om det er begge to.

Noe av det jeg finner interessant med dette vitneutsagnet er hvordan kommisjonen som har skrevet alle vitneforklaringene omtaler voldtekten i sitatet som er henvist til. At det først skrives «bruke» før det så korrigeres til å heller bruke ordet «misbruke» kan være en pekepinn på hvor tabubelagt eller skamfullt voldtekt var på denne tiden. Eventuelt kan det gi oss innsyn i at voldtekt kanskje ikke var noe man pratet noe særlig om. Det som også er interessant når det gjelder ordvalg er at vitnet presiserer at hun var en vakker kvinne, om dette var for å påpeke at hun var særlig utsatt for å bli misbrukt på grunn av hennes skjønnhet er vanskelig å si noe om, men interessant ordvalg er det. En annen ting som er litt problematisk når det kommer til denne vitneforklaringen er at informasjonen om voldtekten er basert på noe han

---

¹⁷⁰ Vitneutsagn av Gilbert Pemerton, fol.8r.

¹⁷¹ Vitneutsagn av Gilbert Pemerton, fol.8r.

har hørt og ikke vært vitne til selv. Dette gjør det vanskelig å vite hva som faktisk hadde skjedd. Selv om han tydeliggjør at denne informasjonen kommer fra en fortrolig kilde er det vanskelig å etterprøve informasjonen han kommer med, da personen det gjelder ikke har vitnet selv og potensielt er død.

4.2.2 Christian Stanhawe og Owen Frankland

Vitneforklaringene til Christian Stanhawe og Owen Frankland ble avlagt 23. juli 1642.¹⁷² Slik jeg forstår det er Christian Stanhawe enken til avdøde Henry Stanhawe, og vitner på deres vegne. Det virker som at hennes vitneforklaring er tatt samtidig som Owen Frankland da flere av opplevelsene de vitner om har skjedd mens de begge var til stede, eller når Henry Stanhawe var til stede sammen med Owen Frankland.

Det er fru Stanhawe som starter å vitne, og hun forteller om hvilke tap av eiendeler og verdier som opprørerne har tatt fra dem.¹⁷³ Videre vitner hun om Portadown massakren, noe jeg kommer tilbake til senere. Etter hun har vitnet om diverse hendelser er det Owen Frankland som vitner. Han starter sin vitneforklaring med å si at mye av det fru Stanhawe har vitnet om er delvis sant, og at de hendelsene hun har nevnt som omhandler mord og alvorlige hendelser vet han er sanne.¹⁷⁴

Videre fortsetter Frankland i liket med andre vitner å fortelle om hvilke verdier og eiendeler han har fått frastjålet av opprørerne.¹⁷⁵ Han forteller også at fru Stanhawe, hennes mann og han selv ble tilbudt å konvertere av opprørerne. Ved å gjøre dette skulle de anerkjenne at paven var det sanne overhodet av kirken, og de ville ikke miste eiendeler eller verdier hvis de godtok å konvertere over til katolisismen. Dette nektet de å gjøre, noe som resulterte i at de ble frastjålet alle verdier som opprørerne kunne finne. Videre virker det som at opprørerne tok ett av husene til Frankland og benyttet dette selv, og han forklarer at de da misbrakte hans kvinnelige tjenere:

... the Rebels would often in the night tyme with their pistolls come into the Chamber where the women servants were & attempted their chastities making them skrike & cry out & as the said woman affirmed threatened to pistoll them: if they wold not consent to their lustfull desires: & this

---

¹⁷² Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75r.

¹⁷³ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75r.

¹⁷⁴ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75v.

¹⁷⁵ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.76r.

deponent thincketh that those wicked Rebels did assault them vntill they had forced them to their wills ...¹⁷⁶

Ut fra sitatet ser vi at Frankland forklarer at opprørerne brukte ofte på nattetid å ta seg inn i rommet hvor de kvinnelige tjenerne oppholdt seg. Her ville opprørerne utføre sine seksuelle lyster som resulterte i at kvinnene skrek og hylte, samt ville kvinnene bli truet med pistol hvis de ikke samtykket til opprørernes lyster. Videre ser vi i sitatet at Frankland tror selv at opprørerne misbrakte dem og at de tvang på sine lyster på kvinnene. Det kan virke som at Frankland har oppholdt seg i huset hvor dette har skjedd, da han beskriver disse hylene og skrikingen som kom fra oppholdsrommet til de kvinnelige tjenerne. Det er også mulig at Frankland selv har pratet med noen av kvinnene som har gjennomgått dette. Slik jeg leser sitatet virker det som at noen av kvinnene har bekreftet til Frankland at de ble truet med pistol hvis de ikke ga samtykke til opprørerne.

Videre forteller Frankland at han og flere andre har blitt fortalt om en hendelse av Michaell Garvy. Garvy har fortalt dem om når to menn ble drevet ut av en by, hvor mennene ble slått i hodet og tvunget til å kle av seg. En av mennene skal ha returnert til byen helt naken, noe Frankland forteller resulterte i: «wherevpon the Rebels carrjed him and his wife out of the towne and cutt him all to peecs & with a skeane or knyfe ryfled his wives belly Soe as a child dropt out of her wombe».¹⁷⁷ Ut ifra sitatet skal altså Frankland ha blitt fortalt en histories som resulterte i at opprørerne tok livet av mannen ved å kutte han opp i biter, og de skal ha skåret i den gravide kvinnens mage slik at et barn datt ut av livmoren hennes. Om dette er en sann historie eller ikke er vanskelig å vite, da dette er noe Frankland har blitt fortalt og ikke opplevd selv. I tillegg var det som nevnt under del 3.2 at det ikke var uvanlig at slike historier florerte, og at de stort sett var baserte på rykter og ikke eksisterende kilder. Man må derfor ta denne historien med en klype salt, da Frankland selv ikke er noe øyevitne til denne hendelsen.

4.2.3 Robert Maxwell

Robert Maxwell avla sin vitneforklaring 22. august 1642.¹⁷⁸ Vitneforklaringen til Maxwell er relativt lang, og det vil derfor bli plukket ut deler og ikke gått gjennom alt han forteller i vitneutsagnet. Maxwell bruker ofte begrepet «papist» når han beskriver irene, og forteller blant annet at han har hørt at irene hadde planlagt opprøret 5-6 år i forveien, samt at de skulle

---

¹⁷⁶ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.76r.

¹⁷⁷ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.76v.

¹⁷⁸ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol. 5r.

få hjelp fra Spania for å gjennomføre dette.¹⁷⁹ Dette med at Maxwell hevder at opprøret har vært planlagt i lang tid og at opprørerne skulle få hjelp er noe som dagens historikere mener er feil. Både historikere som Finnegan og Canny har vist til at opprøret sannsynligvis var planlagt av en liten gruppe lokale mennesker,¹⁸⁰ og at opprøret var uunngåelig og en forutsigbar respons.¹⁸¹

Videre forteller Maxwell om det som antagelig har vært en traumatiserende hendelse for han som omhandlet hans kone og barn.

... And that his wife Grisell Maxwell being in Childbirth, the Child halfe borne and halfe vnborne, they stript starke naked, and drove her about an arrow flight to the blackwater and drowned her. The like they did to another English woman in the same parish in the begining of the rebellion, which was little inferiore (if not more vnnaturall and barbarous)...¹⁸²

Det er verdt å bemerke seg at det ikke kommer frem om dette var noe han var vitne til selv eller har blitt fortalt, da det ikke kommer frem i vitneforklaringen. Det Maxwell vitner om er at hans kone Grisell var i fødsel, og når barnet var på vei til å bli født kom opprørerne og drev henne til et vann hvor de druknet henne. Videre i sitatet ser vi at Maxwell mener dette var noe opprørerne også hadde gjort mot en annen engelsk kvinne i starten av opprøret, noe han beskriver som unaturlig og barbarisk. Maxwell har altså opplevd at opprørerne tok livet av hans kone, noe som for han antakeligvis var helt forferdelig, og som naturligvis kan ha påvirket hans syn på irene og forsterket hans misnøye til dem.

Videre forteller Maxwell følgende: «...That a scotch woman was found in the Glyn wood lying dead, her belly ripped vpp, and a liveing child crawling in her wombe, Cutt out of the Cawll...».¹⁸³ Det man kan lese i sitatet her omhandler en kvinne funnet død i skogen med oppkuttet mage med et levende barn i livmoren, noe som ligner på en av hendelsene Frankland vitnet om. Når Maxwell vitner om dette fremkommer det ikke om dette er noe han har sett selv eller om han har hørt rykter om det. Det er derfor vanskelig å si noe om troverdigheten rundt dette, men med tanke på Frankland virker det som at slike historier florerte rundt omkring i Armagh. Videre forteller Maxwell om flere forstyrrende hendelser som omhandler kvinner, blant annet sier han:

---

¹⁷⁹ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.5r-5v.

¹⁸⁰ Finnegan, «What do the Depositors say about the Outbreak of the 1641 Rising?», 21-4.

¹⁸¹ Canny, *Making Ireland British*, 461-9.

¹⁸² Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.9r.

¹⁸³ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.9r.

...That Mr Starkie Schoolmaster att Armagh a gent of good parentage and parts being vpwards of 100 yeares of age they stript naked, caused 2 of his daughters virgins, being likwis {e} naked, support him vnder each arme not being able to goe of himse {lf} and in that posture carried them all three a quarter of a mile to a turff pitt and drowned them, feeding the lust of their eyes and the Crueltie of their harts with the selfe same objects at the same tyme...¹⁸⁴

Ved dette sitatet kommer det heller ikke frem om dette er noe Maxwell selv har sett eller om det er noe han har blitt fortalt av andre. Sitatet handler om en svært gammel mann som av opprørerne ble tvunget til å kle av seg, samt hans døtre som måtte gjøre det samme. Det konkretiseres at døtrene til mannen var jomfruer. Døtrene måtte så støtte sin far for å gå da han ikke klarte dette selv, og etter å ha gått et stykke druknet opprørerne dem. Her beskrives det slik jeg leser det at ifølge Maxwell var dette en ondskap opprørerne likte å gjøre mot protestantene. Hvorfor det velges å konkretisere at døtrene til mannen var jomfruer er vanskelig å si, men det kan ha vært med på å fremstille de som svært uskyldige i kontrast til det vitne oppfatter som opprørernes grusomhet.

Det siste sitatet fra Maxwell som må kommenteres er følgende:

... If any women were found dead lying with their faces Downwar{ds} they would turne them vpon their backs, and in great flockes { } vnto them censuring all partes of their bodies, but especially such {as} are not to be named which afterwards they abused so many wayes { } so filthyly as chaste eares would not endure the very nameing thereof...¹⁸⁵

I dette sitatet forteller Maxwell at hvis kvinner ble funnet døde liggende på magen ville opprørerne snu de på rygg, og slik jeg forstår sitatet ville opprørerne da misbruke hele kroppen deres, blant annet på måter Maxwell ikke vil nevne. Han beskriver dette som så grusomme hendelser at kyskhets ikke ville vært i nærheten av å beskrive det. Slik jeg forstår denne hendelsen som Maxwell beskriver virker det som at det er snakk om tilfeller av nekrofil. Som tidligere nevnt kommer det ikke frem om dette er noe Maxwell har sett selv, men slik det legges frem virker det som at dette er historier han har fått fortalt av andre.

I vitneforklaringen til Maxwell har jeg ikke klart å finne noe som beskriver voldtekt. Dette kan kanskje være fordi det skrives såpass mellom linjene at det er noe jeg har oversett. Det kan også være at det i digitaliseringsprosjektet ble avgjort å kategorisere vitneforklaringen som voldtekt på grunn av episoden som omhandler nekrofil, men at det ikke var nødvendig å

---

¹⁸⁴ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.9r.

¹⁸⁵ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.10r.

lage en egen kategori for nekrofilie da dette ikke var noe som forekom ofte. Likevel kan man argumentere for at selv om ikke hendelsen med nekrofilie kan betegnes som voldtekt er det uansett et kraftig overgrep. Maxwell sitt vitneutsagn er i stor grad preget av grufulle historier, noe som er grunnen til at jeg likevel har valgt å ta med sitater fra hans vitneforklaring. Det at hans vitneforklaring i stor grad er preget av slike historier kan stamme fra hans egen traume rundt å ha mistet sin egen familie, og at dette har preget hvordan han ser på både opprørerne og opprøret i sin helhet. Man finner også flere preg av overdrivelse i vitneutsagnet hans, noe blant annet Simms påpeker. Simms poengterer at Maxwell estimerte i sitt vitneutsagn at 154 000 hadde mistet livet i Ulster.¹⁸⁶ Ifølge hennes egen forskning beskriver hun at hvis man hadde ganget det høyeste antallet av dødstall i Armagh med ni, siden det er ni fylker som utgjør Ulster, ville det totale antallet fortsatt vært i underkant av 12 000 drepte. Utfra dette argumenterer Simms for at dette gir en pekepinn på i hvor stor grad Maxwell har overdrevet i sitt vitneutsagn.¹⁸⁷ Med tanke på dette er det derfor vanskelig å si noe om hvor troverdig disse historiene til Maxwell var. Likevel forteller det oss noe om hvordan hans opplevelse av opprøret og opprørerne var, og at slike overdrivelser kan ha bunnet i hans egne traumer.

4.2.4 Oppsummerende drøfting om de tre vitneutsagnene

Alle de tre vitnene har forskjellig grad av relasjoner til hendelsene de refererer til. Man har Powell som vitner om sin niese, Frankland om sine kvinnelige tjenere, Maxwell om sin kone, samt flere ukjente kvinner både Frankland og Maxwell hadde hørt rykter om.

Ingen av de tre vitnene har sett hendelsene de vitner om selv, men har fått informasjonen troverdig fortalt eller bekreftet av andre. Det at ingen av de har sett hendelsene selv, men likevel vitner om det som en sannhet, er til dels relevant i henhold til problemstillingen. For det handler egentlig ikke om opprørerne faktisk skar opp magene til gravide kvinner slik Frankland og Maxwell hevdet, eller om opprørerne utførte nekrofilie, det viktigste å ta ut fra dette er at dette sannsynligvis var historier som sirkulerte blant protestantene på denne tiden. Dette kan ha vært et resultat av å demonisere fienden slik Darcy argumenterte for i del 3.1. Eksempler på dette er Powell sin niese som angivelig var et offer for voldtekt og ble beskrevet som en vakker kvinne, og i alle tre vitneutsagnene beskrives opprørernes handlinger som omhandler vold mot kvinner som barbariske. Dette var også noe Kuijpers og Pollmann pekte på i del 3.1, at kontrasten mellom å beskrive katolikkene som grusomme og ofrene som vakre

---

¹⁸⁶ Simms, «Violence in county Armagh», 124.

¹⁸⁷ Simms, «Violence in county Armagh», 134.

og uskyldige var noe man fant flere eksempler på i de nederlandske vitneutsagnene, noe man også ser spor av i disse tre vitneforklaringene.

At historier som oppskjæring av magen til døde gravide kvinner florerte kan også være et tegn på at det ble skapt en kollektiv sannhet for protestantene på denne tiden. Slik det ble presentert i del 3.1 pekte Kuijpers og Pollmann på at det i Nederland på 1600-tallet vokste frem en kollektiv sannhet om katolikkene. Dette fant man blant annet tegn på ved beskrivelser av grusomhet versus uskyld, samt at den politisk og religiøse splittelsen formet en kollektiv sannhet for protestantene. Med tanke på at det kun finnes 14 vitneutsagn totalt som omhandler voldtekt i vitneutsagnene fra Irland skal jeg være forsiktig med å si at det ble formet en kollektiv sannhet om at voldtekt var noe katolikkene i Irland drev med i stor grad. Likevel kan man argumentere for at det utfra sitatene det er vist til i dette delkapitlet viser spor eller antydninger til at en kollektiv sannhet kan ha vært tilstedeværende. Dette er nettopp fordi man finner flere likhetstrekk i hvordan de tre vitnene beskriver opprørerne og ofrene, samt at Frankland og Maxwell viser til like ryktebaserte historier om oppskjæring av gravide kvinner. Det betyr altså at det kan ha blitt skapt en kollektiv sannhet om at opprørerne var grusomme i form av oppskjæring av gravide kvinner.

Ut fra de tre vitneutsagnene kan man argumentere for at hendelser som omhandlet overgrep og voldtekt ble beskrevet både grafisk, skamfullt og demoniserende. De ble beskrevet grafisk i form av at de til tider er svært detaljerte, eksempelvis når Maxwell hevder at et levende barn kravlet ut av livmoren til sin døde mor. Om dette i det hele tatt er mulig eller om det er en overdrivelse fra Maxwell sin side skal jeg ikke uttale meg noe om, men det blir beskrevet svært detaljert med tanke på at han ikke har sett dette selv. Det at slike historier inneholdte såpass grafiske detaljer kan ha vært for å gjøre ryktene lettere å huske og fortelle videre, samt kan ha bidratt til en form for kollektiv sannhet i hvordan man så på opprørerne.

Vitneutsagnene viser også preg av en form for skam. Som det ble poengtert i Powell sitt vitneutsagn er det interessant at den angivelige voldtekten av hans niese først omtales at hun «ble brukt» til «misbrukt». Om dette er fordi Powell selv ordla seg slik eller om det er kommisjonen som har måttet rette på sin egen notering er umulig å vite, likevel mener jeg dette er et tegn på hvor skamfullt hendelser som voldtekt var. Likeså kan det være et tegn på kommisjonen som besto av åtte geistlige menn syntes det var ubehagelig å høre om, og muligens derfor ikke stilte oppfølgingsspørsmål. Når det kommer til det demoniserende ser man blant annet tendenser til dette når Maxwell uttaler seg om hendelsen som omhandler nekrofil, da han ikke vil gå i detaljer om hendelsen fordi det er for grufullt å fortelle mer om.

Dette kan man argumentere for er med på å demonisere fienden fordi det er opp til leserens fantasi å komme frem til hvor grusom hendelsen var, i stede for at Maxwell forteller hva han har hørt. Med tanke på hvor grafisk Maxwell beskrev hendelsen med barnet som kravlet ut av sin egen mor, kan man stusse over hvorfor han ikke ga flere detaljer rundt dette. Man kan anta at det var fordi det ble for ubehagelig for Maxwell å fortelle om, eller fordi personen han har hørt det av ikke ga flere detaljer enn det Maxwell fortalte til kommisjonen.

De tre vitnene er åpenbart preget av hva som har skjedd i lokalsamfunnet sitt mens opprøret pågikk. Darcy, Kuijpers og Pollmann pekte på i del 3.1 at både vitneutsagnene fra Nederland og Irland er basert på vitneforklaringer som er gitt av et traumatisert folk. Dette mener jeg kommer ganske tydelig frem i vitneforklaringene, da historiene de forteller og anser som sanne beskriver flere hendelser man også i dag ville omtalt som grusomme.

4.3 Portadown Massakren

Portadown massakren er som tidligere nevnt en av de mest kjente hendelsene fra det irske opprøret. I fylket Armagh er Portadown massakren den mest kjente massakren, og er den hendelsen som nevnes flest ganger både i vitneutsagnene fra 1642 og avhørene fra 1652.¹⁸⁸ Som nevnt under bemerkninger til vitneutsagnene må man være bevisste på om vitneforklaringene er basert på øyevitner eller rykter, og når det kommer til Portadown massakren har man kun ett øyevitne og 27 vitner basert på annenhåndsinformasjon eller rykter. Fire av vitnene ble holdt til fange ved en kirke, men ble ikke tatt med til broen ved Portadown, fem vitner hadde familiemedlemmer som druknet i massakren, og de resterende 18 vitnene hadde hørt om hendelsen via rykter.¹⁸⁹ I dette delkapitlet vil jeg først presentere hvilke vitneutsagn jeg har benyttet, og fortelle kort om hva de 9 forskjellige vitneutsagnene omhandler. Videre vil jeg så presentere øyevitnets vitneutsagn i sin helhet, da alle de andre vitnene er basert på annenhåndsinformasjon eller rykter. Deretter vil jeg vise til hvordan de andre vitnene beskriver Portadown massakren. Jeg vil så dele alle vitneutsagnene inn i diverse underkategorier mer temabasert utfra hvordan vitneutsagnene nevner samme observasjoner eller skiller seg fra hverandre. I sammenligningsdelen vil det blant annet gås inn på antall ofre i massakren, tilstedeværelse av Gud og opplevelser av tortur for å nevne noe. Det er valgt å gjøre det slik for å lettere kunne drøfte de diverse funnene samtidig som at det ikke skal bli for repetitivt.

---

¹⁸⁸ Simms, «Violence in county Armagh», 124.

¹⁸⁹ Simms, «Violence in county Armagh», 124.

4.3.1 Vitneutsagnene som blir benyttet

Som nevnt innledningsvis var det totalt 28 vitneforklaringer som vitnet om blant annet Portadown massakren. Det er valgt å ikke gå inn på alle de 28, men heller plukke ut ni vitneutsagn. Av de ni vitneforklaringene har jeg tatt med noen fra hver kategori, altså kategoriene øyevitne, holdt i fangenskap, mistet familie eller kun ryktebasert som nevnt i innledningen. De vil i denne delen ikke bli presentert i noe spesifikk rekkefølge med tanke på dato eller lignende, men vil bli presentert tematisk utfra hvilken kategori de faller under.

William Clark avla sin vitneforklaring 7. januar 1642, og er det eneste øyevitnet til Portadown massakren.¹⁹⁰ Clarke sitt vitneutsagn er det eneste som vil gås inn på i full detalj, og vil derfor ikke kommenteres videre her.

Av de vitnene som tilhører kategorien som mistet familie i Portadown massakren har jeg plukket ut Richard Warrin, Ellenor Fullerton og Elizabeth Price. Richard Warrin avla sin vitneforklaring samme dag som øyevitnet Clarke, 7. januar 1642.¹⁹¹ Hans vitneutsagn omhandler blant annet at hans kone og fem barn var blitt tatt til fange av opprørerne, og at han er usikker på om de lever eller ikke. Selv hadde Warrin klart å rømme etter det han omtaler som hjelp fra Gud. Når det kommer til Portadown massakren er hans bror ett av ofrene, og brorens familie som besto av kone og seks barn ble værende igjen i opprørernes fangenskap, og Warrin fryktet for deres skjebner.¹⁹² Ellenor Fullerton avla sin vitneforklaring 16. september 1642.¹⁹³ Fullerton sitt vitneutsagn omhandler blant annet tap av verdier på over 2000 pund, og når det kommer til Portadown massakren var ektemannen hennes ett av ofrene. Hun forteller også om at sønnen hennes ble drept av opprørerne.¹⁹⁴ Elizabeth Price avlegger sin vitneforklaring 26.juni 1643, altså ett år senere enn de to andre vitnene i denne kategorien.¹⁹⁵ Price var i liket med Fullerton en velstående kvinne, og eiendommen til Price og hennes ektemann som hun forteller er under opprørernes kontroll, har alene en verdi på 4000 pund. Price sitt vitneutsagn er et av de lengre vitneutsagnene. Det inneholder blant annet informasjon om hvordan hun selv opplevde å bli holdt fanget av opprørerne i 14-15 måneder,

---

¹⁹⁰ Vitneutsagn av William Clarke, 7/1/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 002r-003v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836002r003>. Sist åpnet 08.04.2023.

¹⁹¹ Vitneutsagn av Richard Warrin, 7/1/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 009r-010v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836009r008>. Sist åpnet 12.04.2023

¹⁹² Vitneutsagn av Richard Warrin, fol. 9r-10r.

¹⁹³ Vitneutsagn av Ellenor Fullerton, 16/9/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 050r-051v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836050r027>. Sist åpnet 24.04.2023.

¹⁹⁴ Vitneutsagn av Ellenor Fullerton, fol.50r.

¹⁹⁵ Vitneutsagn av Elizabeth Price, 26/6/1643, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 101r-105v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836101r054>. Sist åpnet 25.04.2023.

samt hvordan de torturerte henne. Price sin tilknytning til Portadown massakren er at fem av barna hennes var ofre for massakren, noe som gjør at flere deler av vitneforklaringen er preget av emosjoner.¹⁹⁶

Som nevnt ved innledningen til dette delkapittelet var det fire av de totalt 28 vitnene som ble holdt til fangenskap ved en kirke mens massakren pågikk.¹⁹⁷ To av disse var John Warren og Thomas Taylor, men begge disse vitnet i 1652 og ikke på 1640-tallet, og vil derfor ikke tas med i denne oppgaven. Dermed sitter man igjen med to vitner, Nehemiah Richardson og Richard Newberrie. Nehemiah Richardson avla sin vitneforklaring 20. april 1642.¹⁹⁸ Han forklarer i sitt vitneutsagn at han ble holdt til fange av opprørerne, og 3-4 dager inn i opprøret skal Portadown massakren ha skjedd. Selv klarte han å flykte, og resten av vitneutsagnet hans handler i stor grad om hans mange vellykkede flukter fra opprørerne.¹⁹⁹ Richard Newberrie avla sin vitneforklaring 27. juni 1642.²⁰⁰ Newberrie starter med å fortelle om familien sin, hvor blant annet hans svigerfar har blitt drept av opprørerne. Han ble holdt til fange ved kirken i et par dager, og forteller ganske detaljert om hva som skjedde under Portadown massakren utfra hva han har blitt fortalt av andre.²⁰¹

Av vitneforklaringene som ikke hadde noe relasjon til massakren i form av tilstedeværelse, tap av familie eller å være i fangenskap har jeg plukket ut tre stykker. To av dem ble allerede gått inn på under delen som omhandlet voldtekt og overgrep, nemlig Christian Stanhawe og Robert Maxwell. Den siste vitneforklaringen som også er tatt med tilhører Philip Taylor. Christian Stanhawe avla sin vitneforklaring sammen med Owen Frankland 23.juli 1642, og fru Stanhawe vitner blant annet om hva hun har hørt om Portadown massakren fra det hun selv omtaler som troverdige kilder.²⁰² Da Robert Maxwell avla sin vitneforklaring 22.august 1642 kunne også han fortelle hva han hadde hørt om Portadown massakren fra da han selv hadde tilbragt mye tid sammen med opprørerne.²⁰³ Philip Taylor avla sin vitneforklaring 8.februar 1642, og forteller i sitt vitneutsagn om hvordan han ble tatt til fange av opprørerne,

---

¹⁹⁶ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.101r-v.

¹⁹⁷ Simms, «Violence in county Armagh», 124.

¹⁹⁸ Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, 20/4/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 067r-067v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836067r036>. Sist åpnet 12.04.2023.

¹⁹⁹ Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, fol. 67r.

²⁰⁰ Vitneutsagn av Richard Newberrie, 27/6/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 060r-061v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836060r033>. Sist åpnet 19.04.2023.

²⁰¹ Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.60r-61r.

²⁰² Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75v.

²⁰³ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.10r-10v.

samt hvordan opprørerne oppførte seg når de først kom til byen.²⁰⁴ Når Taylor beskriver hva han vet om Portadown massakren veksler han på å beskrive det som om han har sett det selv eller blitt fortalt det av andre, noe jeg vil komme tilbake til senere.²⁰⁵

4.3.2 Øyevitnet

William Clarke er som allerede nevnt det eneste øyevitnet til Portadown massakren. Han startet vitneforklaringen med å fortelle at han er en britisk protestant bosatt i Armagh fylke, og at han sverger på å fortelle sannheten. Videre forteller han at han 27. oktober året før ble frastjålet flere verdier, som varierer i verdi fra 9 til 150 pund i diverse goder som lær og husholdningsvarer. Clarke forteller videre hvilke opprørere det er som har stjålet disse varene fra han, og han navngir disse, hvor blant annet *Captain Manus* nevnes som en av de involverte. Disse navngitte opprørerne er ifølge Clarke de som gjennomfører Portadown massakren. Han sier blant annet:

... further he saith that he was by the said Rebels imprissoned for the space of nine dayes with at the least 100 men women and Children during which time manie of them were sore tortured by strongling and halfe hanging æ and many other crueltye after ...²⁰⁶

Clarke ble altså tatt til fange sammen med minst hundre andre, både menn, kvinner og barn, hvor flere av disse ble torturert med både halvhenging, kvelning og andre grusomheter. Videre forteller Clarke at disse 100 menneskene ble tvunget til å gå til en elv, hvor opprørerne blant annet stakk de med sverdene sine for å få de til å gå fortere. På vei til elven myrdet de også tre fanger vitner Clarke om. Videre forteller Clarke:

... the Rest they droue to the river aforsaid and there forced them to goe vpon the Bridg which was Cut doune in the midst and ther striped the said people naked and with their pikes and swords and other weapons thr{u}st them doune headlong into the said river and there imediatly they perished and those of them that asayed to swim to the shore the Rebel{s} stood to shoot at ...²⁰⁷

Fangene ble altså tvunget til å kle av seg og til å gå ut på broen, hvor opprørerne kuttet broen på midten, noe som resulterte i at mange druknet og de som prøvde å svømme i land ble skutt av opprørerne. Videre vitner Clarke om at han selv klarte å overleve dette med å love opprørerne 15 pund, men etter opprørerne hadde tatt pengene var ikke avtalen lenger

---

²⁰⁴ Vitneutsagn av Phillip Taylor, 8/2/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 007r-007v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836007r006>. Sist åpnet 19.04 2023.

²⁰⁵ Vitneutsagn av Philip Taylor, 7r.

²⁰⁶ Vitneutsagn av William Clarke, fol.2r.

²⁰⁷ Vitneutsagn av William Clarke, fol.2r.

gjeldende. Likevel klarte Clarke å rømme ved hjelp av Gud: «...by the providence of god hee escaped ...».²⁰⁸ Avslutningsvis i vitneforklaringen forteller han om sin nabo, svigerfar og svigerbror som også hadde blitt ranet av opprørerne, og gir også her konkrete summer de har blitt ranet for.

Clarke er som allerede nevnt det eneste øyevitnet, noe som gjør vitneforklaringen hans svært interessant, nettopp fordi ingen andre enn han var til stede av de som vitnet om hendelsen. Det som også er verdt å nevne er at Clarke anslo at rundt 100 mennesker mistet livet i massakren, og når Clarke vitnet på nytt 10 år senere ga han samme antall døde.²⁰⁹ Etter ti år hadde han altså ikke endret forklaring, og oppga de samme detaljene som han ga i 1642, noe som er med på å styrke troverdigheten hans.

4.3.3 Hvordan beskriver de andre vitnene massakren?

Det vil i denne delen bli gått gjennom hvordan de andre vitnene ordlegger seg om massakren, men når det kommer til uenigheter som eksempelvis dødstall vil dette gås inn på senere. Hovedpoenget med denne delen er å se hvordan de forskjellige vitnene beskriver det, og hvordan noe av det skiller seg fra hva øyevitnet Clarke har sagt i sin vitneforklaring.

Richard Warrin, som mistet sin bror i Portadown massakren, forklarer først hvordan hans bror ble tatt i fangenskap 12 dager før massakren skjedde. Videre forteller Warrin at fangene ble ført til en elv hvor de ble tvunget til å kle av seg, ganske likt slik Clarke beskrev det. Han forteller så: «...And violently thrown downe into the said River & there drowned with abou{t} 100 more men women and Children hauing a wife and six Children left at the Rebels mercie which is to be feared ...».²¹⁰ Ut ifra sitatet vitner Warrin ganske likt som Clarke, med unntak av færre detaljer enn øyevitne selv, og uttrykker samtidig sin bekymring for brorens kone og barn som fortsatt er fryktet å være i opprørernes fangenskap. En annen ulikhet er at Warrin mener ofrene ble kastet utfor broen, mens Clarke vitnet om at broen ble kuttet på midten.

Ellenor Fullerton, som mistet ektemannen sin i Portadown massakren, beskriver massakren på følgende måte:

... drive the rest of the protestants in her husbands company & which were about sevenscore or Eightscore to the bridg of Portadowne & there drowned them And this deponent hath beene credibly

---

²⁰⁸ Vitneutsagn av William Clarke, fol.3r.

²⁰⁹ Simms, «Violence in county Armagh», 126.

²¹⁰ Vitneutsagn av Richard Warrin, fol. 9r-10r.

told that the Rebels that murdered her husband & the rest of the said protestants at Portadowne or that cawsed them to be murdered ...²¹¹

Fullerton har i likhet med Warrin ikke fult så mange detaljer som øyevitnet, og slik jeg forstår sitatet virker det som at hun antar at mannen hennes var ett av ofrene i massakren. Dette understrekes ved at hun troverdig har blitt fortalt at det var opprørerne som drepte ektemannen hennes og resten av protestantene ved Portadown som var årsaken til at de ble drept.

Elizabeth Price, som mistet sine fem barn i Portadown massakren, forklarer først at fangene egentlig ble fortalt at de skulle fraktes til England, men at opprørerne ombestemte seg. Hun beskriver selve massakren slik:

... those poore prisoners being about one hundred and fifeene to the bridge of Portadowne: The said Captain and Rebels then and there forced & threw all those prisoners (and amongst the rest the deponents five children by name Adam John Ann Mary and Joane Price off the bridge into the water and then and there instantly & most barbarously drowned the most of them: And those that could swym and come to the shore they either knockt them in the heads & soe after drowned them, or els shott them to death in the water...²¹²

Price beskriver i likhet med Warrin at fangene ble tvunget av broen og ikke slik som Clarke om at broen ble kuttet, men sier i likhet med de andre at de fleste døde umiddelbart. Hun har åpenbart medfølelse med fangene, som jo inkluderte fem av barna hennes, med tanke på hvordan hun ordlegger seg om fangene sammenlignet med hvordan hun beskriver opprørernes handlinger. Price har også med flere detaljer enn både Fullerton og Warrin, og kommenterer i likhet med Clarke at de fangene som kunne svømme også ble tatt livet av.

Både Richardson og Newberrie var begge holdt til fange ved en kirke mens Portadown massakren pågikk. Richardson beskriver massakren slik: ... and affere toke {him?} and kepte him prisoner in the Church of lohgall wi {th} on hundred more English men which they drouded at porterd {owne} within 3 or 4 dayes affer...²¹³ Richardson er altså veldig kort i sin beskrivelse av massakren, og går ikke i noe særlig detalj. Dette kan ha noe med at han flyktet fra fangenskapet raskt etterpå. Newberrie på sin side beskriver massakren slik:

... were all then and there forced or throwne of the bridge of Portadowne aforesaid by the Rebels into the River when and where most of them (they being in all aboute sevenscore persons)

---

²¹¹ Vitneutsagn av Ellenor Fullerton, fol.50v.

²¹² Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.101v.

²¹³ Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, fol. 67r.

were instantly drowned & some few swyming to or nere the shoare were most barbarously knockt in the heades (as divers that were eye witnesses have confidently affirmed to him this deponente ...²¹⁴

Slik vi ser i sitatet har Newberrie en mye mer detaljert beskrivelse av massakren enn Richardson, og har flere likhetstrekk med hva Clarke beskrev. I likhetstrekkene til øyevitnet finner man blant annet at de fleste druknet umiddelbart, og at de som kunne svømme også ble drept. Av ulikheter til Clarke ser man igjen forskjellen på om ofrene ble kastet av broen i kontrast til Clarke sin beskrivelse om at broen ble kuttet, samt at Newberrie hevder det var flere øyevitner til stede. Newberrie vektlegger selve massakren og hendelser som skjedde før og etter i større grad i sitt vitneutsagn sammenlignet med Richardson. Dette kan ha noe med at Richardson flyktet raskt fra kirken, noe som kan ha resultert i at Newberrie var der lengre og dermed fikk høre mer om hva som hadde skjedd.

Når det kommer til de tre siste vitnene som ikke hadde noe form for relasjon til massakren beskriver de det både likt og ulikt. Christian Stanhawe beskriver Portadown massakren slik:

... received about sevenscore of Protestants: & bringing them vpon the bridge there threw or cawsed them to be throwne of the same bridge & drowned them all in the water or most part of them: and some of them swiming towards the shore the Rebels with their musketts knockt out their braynes...²¹⁵

Stanhawe forteller i likhet med flere av de andre vitnene at fangene ble tvunget av broen, og at de aller fleste druknet momentant, i tillegg har hun også med at de som kunne svømme ble drept på annet vis.

Philip Taylor har på sin side gir en beskrivelse av massakren som skiller seg litt ut fra de andre. Han forteller dette:

... And then the said Rebels drowned a great number of English protestants of men women and children in this deponents sight, some with their hands tyed on their backs And saith that the number of them that were soe then drowned amounted as this deponent was credibly tould and beleveth, to the number of 196 person...²¹⁶

Det som skiller Taylor sin beskrivelse mest fra de andre er at han kommer med ny informasjon som ingen andre har vitnet om, nemlig at noen av ofrene hadde hendene knytt på ryggen når de ble druknet. Det blir også litt komplisert at det først sies at drukningen skjedde i

---

²¹⁴ Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.61r.

²¹⁵ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75v.

²¹⁶ Vitneutsagn av Philip Taylor, 7r.

«this deponents sight», men likevel er antallet ofre han vitner om noe han har blitt troverdig fortalt, altså ikke noe han har sett selv. I tillegg til dette refererer andre historikere kun til ett øyevitne, altså William Clarke, og anser dermed ikke Taylor som et øyevitne. Det er derfor vanskelig å si om han faktisk så massakren eller ikke, eller om det han har sett med egne øyne er en referanse til andre drukninger enn Portadown massakren. Likevel har jeg valgt å ikke inkludere han som et øyevitne, mye på grunn av at det i litteraturen jeg har lest ikke er noen som anser Taylor som et øyevitne.

Den siste vitneforklaringen som går inn på i denne delen er vitneutsagnet til Robert Maxwell. Han forteller at opprørerne har gjennomført flere drukningsaksjoner, og om selve Portadown massakren forteller han følgende:

...The numbe {r} of people drowned at the bridg of Portadowne are diversly reported according as men stayd amongst the rebels, The deponent (who stayd as as long as any, and had better intelligence then most of the English amongst them, had best reason to know the truth & saith, there were by theire owne report 190 drowned with Mr ffullerton. At another time they threw 140 over the said bridg, at another time 36 or 37, and so continued drowneing every day more or fewer for 7 or 8 weeks So that the fewest which can be supposed there to haue perished must needs be aboue a thousand...²¹⁷

Slik man ser i sitatet gir Maxwell lite detaljer om selve massakren, og det han forteller som er gjenkjennelig fra de andre vitnene er å gi et tall på antall ofre. Utover dette forteller han stort sett om andre drukningsaksjoner, og informerer om at dette pågikk i syv til åtte uker, noe som gjør at han estimerer at rundt 1000 ofre døde i form av drukning.

4.3.4 Guds tilstedeværelse

Som nevnt under del 3.1 kunne man blant annet se i kildene fra 80-årskrigen i Nederland at det flere steder ble nevnt spektakulære rømminger og hjelp av Guds hånd.²¹⁸ Vitneutsagnene fra 1641 var intet unntak, og av de ni vitneutsagnene jeg har tatt for meg i dette delkapitlet vitner tre av de om å ha fått hjelp fra høyere makter. Jeg kommer først til å presentere sitater fra vitneutsagnene deres før jeg kommenterer de felles.

Aller først har vi øyevitnet Clarke som forklarte at han klarte å rømme etter Portadown massakren fra opprørerne ved hjelp av Gud: «...yet by the providence of god hee escaped hether through many hardships vid stripping hunger Cold nakednes imprissonment in the

---

²¹⁷ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.10r-10v.

²¹⁸ Kuijpers og Pollmann, «Why remember terror», 180-90.

dungeon ...».²¹⁹ Ut fra sitater ser man at Clarke klarte å rømme på tross av å ha opplevd både sult, kulde og fangenskap.

Warrin hadde en lignende opplevelse. Han forteller om sin kone og fem barn som sto ovenfor en usikker skjebne med opprørerne, og at Warrin selv ikke viste om de var i live eller ikke. Han forteller så at han ble tvunget til å forlate familien sin, og sier videre: «...and soe by gods providence Came to this Citty with much misery vidt striping hunger Cold nakednes and imprissonment...».²²⁰ Her ser vi en klar likhet til Clarke, ved at Warrin også klarte å komme seg til byen på tross av både sult, kulde og fangenskap.

Når Price forteller om hva hun har opplevd mens hun ble holdt til fange av opprørerne forklarte hun at årsaken til at hun unnslopp alt det fæle hun opplevde var grunnet hjelp av Gud. Hun forklarer det slik: «...Had not the great God almighty putt some end to those great calamitous miseries...».²²¹ I likhet med Clarke og Warrin er opplevelsen av å ha klart å rømme etter så mye forferdelig takket være hjelp av Gud.

Det alle disse tre vitneforklaringene har til felles er måten de klarte å rømme på. Av detaljer til hvordan de klarte å rømme er det lite å finne, med unntak av at de alle klarte det ved hjelp av Gud. Alle tre utdyper at de klarte å overleve til tross for å ha opplevd forferdelige ting som både sult, kulde, tortur og fangenskap. Uten å legge for mye i at de fikk hjelp av Gud kan det være at de opplevde det som et mirakel å ha overlevd under slike omstendigheter som de befant seg i. Som det ble trukket frem i del 3.1 var det ikke uvanlig at menneskene som levde i denne tiden brukte bibelen hyppig, noe man ser i disse vitneutsagnene.²²² Det vil være naturlig å tro at flere kan ha funnet trøst i religionen sin da de levde i en tid som var preget av vold og usikkerhet. I tillegg når det gjelder disse tre vitnene hadde de blitt utsatt for flere traumatiske hendelser, noe som igjen kan være bidragsytende til å finne trøst i religion da det nok for de følte som et mirakel å kunne unnslippe opprørerne.

4.3.5 Dødstall

Når det kommer til dødstall er det som vist til tidligere i denne oppgaven at et helt konkret dødstall vil man aldri klare å finne, og det er heller ikke meningen.²²³ Poenget i denne

---

²¹⁹ Vitneutsagn av William Clarke, fol.3r.

²²⁰ Vitneutsagn av Richard Warrin, fol. 9r.

²²¹ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.102r.

²²² Darcy, *The Irish Rebellion of 1641*, 173-7.

²²³ Clarke, «The '1641 massacres'», 49.

seksjonen er å vise til hva de ni forskjellige vitnene forteller i sine vitneforklaringer om antall ofre i Portadown massakren, og å drøfte likheter og forskjeller.

Det er tre av vitnene som vitner om 100 ofre. Øyevitnet Clarke forteller at når han ble holdt til fange av opprørerne var dette sammen med minst 100 andre, men når de ble fraktet til broen beskrives det slik: «hee with an 100 men women and Children».²²⁴ Det virker derfor som at noen av fangene ble værende igjen, noe vi også vet da flere vitneforklaringer bekrefter dette. En av de som ble værende igjen ved kirken var Richardson, og han beskrev det slik: «wi {th} on hundred more English men which they drouded».²²⁵ Warrin som mistet sin bror i massakren vitner også om 100 ofre, og beskriver det slik: «drowned with abou {t} 100 more men women and Children».²²⁶ Warrin og Richardson sitt estimat gir større troverdighet nettopp fordi de vitner om samme antall som øyevitnet Clarke.

De seks gjenstående vitnene har en annen oppfatning, og har gitt flere forskjellige dødstall. De vil nå bli presentert i stigende rekkefølge i henhold til antall ofre. Price gir det laveste estimatet av de seks gjenværende vitnene, og vitner slik: «...those poore prisoners being about one hundred and fifteene to the bridge of Portadowne...».²²⁷ Price anslår altså at det var rundt 115 ofre som ble tatt med til broen i Portadown. Videre har vi to vitner som estimerer et likt antall. Stanhawe: «...about sevenscore of Protestants...»,²²⁸ og Newberrie: «...where most of them (they being in all aboute sevenscore persons) were instantly drowned...».²²⁹ De begge vitner altså om «about sevenscore», noe som tilsvarer 140 stykker. Videre har vi Fullerton som beskriver det slik: «...which were about sevenscore or Eightscore to the bridg of Portadowne & there drowned them...».²³⁰ Fullerton anslår at antall ofre var rundt 140 eller 160 stykker. De to gjenværende vitnene er altså de som estimerer med de høyeste tallene. Maxwell som på sin side hevder at han har fått antallet ofre fortalt fra opprørerne selv og forklarer det slik: «...there were by their owne report 190 drowned...».²³¹ Sist har man Taylor som anslår følgende: «...to the number of 196 person...».²³²

---

²²⁴ Vitneutsagn av William Clarke, fol.3r.

²²⁵ Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, fol. 67r.

²²⁶ Vitneutsagn av Richard Warrin, fol. 10r.

²²⁷ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.101v.

²²⁸ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75v.

²²⁹ Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.61r.

²³⁰ Vitneutsagn av Ellenor Fullerton, fol.50r.

²³¹ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.10r-10v.

²³² Vitneutsagn av Philip Taylor, 7r.

Det man kan hente ut fra de forskjellige estimatene i de diverse vitneforklaringene er flere ting. For det første er det viktig å huske på at Clarke var det eneste øyevitne, så når alle de andre vitnene forteller om deres opplevelse rundt Portadown massakren er det kun basert på annenhåndsinformasjon eller rykter. Det er også sannsynligheter for at noen av de har hørt de samme ryktene fra samme kilder, noe som igjen er med på å forklare hvorfor noen av de angir likt antall. I tillegg hvis man ser på datoene for når de forskjellige personene vitnet, ser man en trend i at jo senere de vitner jo høyere blir antallet, da kun med unntak av Price som vitner ett år etter resten og Taylor som vitner en måned etter øyevitnet. Med unntak av disse to vitnene ser man at antallet ofre stiger i takt med jo lenger tid det har gått siden massakren. Dette kan blant annet tyde på at det etter hvert blir mer og mer overdrevet jo lengre ryktene går, eller som det norske uttrykket sier, at en fjær blir til fem høns. Nettopp derfor er det viktig å skille på informasjon som er innhentet fra øyevitner og rykter, men når så mange ryktebaserte vitner forteller et annet antall enn øyevitnet er også det med på å fortelle oss noe. Det er med på å vise at historien rundt Portadown massakren endret seg over tid, og at antall ofre stadig ble flere og flere, noe som er svært relevant i henhold til problemstillingen. I tillegg gir det et innblikk i hvilke historier som sirkulerte rundt Portadown massakren på denne tiden. Selv om ikke all informasjonen var «korrekt» i henhold til øyevitnets beskrivelser er det likevel viktig å ta med seg da dette var sannheten de levde med og videreformidlet til hverandre.

4.3.6 Tortur

Av de ni vitnene jeg har tatt for meg i dette delkapitlet er det kun to vitner som forteller om hendelser som omhandler tortur, og det er Clarke og Price. Siden det i henhold til problemstillingen skal sees på hvordan diverse hendelser ble oppfattet er det derfor valgt å ta med en seksjon om tortur. Dette for å se på hvordan de som vitner om slike ting beskriver opprørerne sammenlignet med andre som ikke vitnet om tortur.

Som nevnt tidligere fortalte Clarke i sin vitneforklaring om hvordan flere av de som ble holdt i fangenskap opplevde tortur. Han beskrev det slik:

... further he saith that he was by the said Rebels imprissoned for the space of nine dayes with at the least 100 men women and Children during which time manie of them were sore tortured by strongling and halfe hanging and many other crueltye...²³³

---

²³³ Vitneutsagn av William Clarke, fol.2r.

Slik jeg leser sitatet virker det ikke som at tortur var noe Clarke opplevde selv, men at flere andre fanger ble utsatt for dette. Av torturmetoder fortelles det både om kvelning og halv hending, samt mange andre grusomheter som ikke går inn på i større detalj. Generelt i vitneforklaringen til Clarke beskriver han ikke selve opprørerne som grusomme, men beskriver relativt nøye hva opprørerne gjorde og hvordan de behandlet protestantene.

Price vitner også om tortur, men til forskjell fra Clarke opplevde hun selv at opprørerne torturerte henne. Price forteller om hvordan flere av de som ble holdt til fange i fengselet hun selv var fanget i ble torturert for å fortelle opprørerne om hvor de potensielt hadde gjemt unna andre verdisaker. Price ble torturert i 14-15 måneder, og beskriver torturen slik: «...and the deponent for her owne part was thrice hanged vpp to confesse moneys and after letten downe, & hadd the soales of her feete fryed and burned at the fyre, & was often scurged & whipt...».²³⁴ Det man kan se i sitatet er at Price opplevde både halv hending, å få føttene sine brent, samt å bli både slått og pisket av opprørerne. Med tanke på sitatet fra Clarke virker det som å halv hending var en torturmetode som opprørerne brukte en del. Videre fortalte Price at fangene også opplevde tortur i form av sulting:

... this deponent and others that survived were forced to eate grasse & weeds & when they wanted liberty to goe out & gather the ir extreame hungar inforced them to burst open the window in their prison chamber & there to scrape & rake vpp weedes mosse or anything that they could possibly eate from the wall...²³⁵

Ut ifra sitatet ser vi at fangene ble tvunget til å spise gress og mose fra veggene i fengselet for å overleve, og eventuelt det de kunne nå fra et lite vindu i fengselscellene. Price sitt vitneutsagn er tydelig preget av emosjoner, og med tanke på at hun vitner om både å ha mistet fem barn samt å ha opplevd tortur i over 14 måneder, er det naturlig at disse hendelsene har traumatisert henne. Hun har ingen gode ord til overs for opprørerne, og beskriver de ofte med adjektiver som barbarisk eller grusomme, noe som er naturlig med tanke på hva hun har gjennomgått.

Ved de regionale ressursentrene for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har man blant annet sett på hvordan traumer og hukommelse henger sammen. I dag har man forskning som peker på at mennesker som har opplevd traumer ofte sliter med

---

²³⁴ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.102r.

²³⁵ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.102r.

hukommelsesproblemer.²³⁶ Dette i form av at man kan finne det problematisk å huske hele eller deler av hendelsen. I følge RVTS er det slik at når man opplever traumatiske hendelser lagres dette på andre måter enn vanlige minner. Når man utsettes for et traume rettes oppmerksomheten mot det som er farlig, og andre detaljer rundt som faller utenfor fokus blir dermed ikke lagret i hukommelsen på samme måte. Minner fra slike opplevelser kan derfor bli fragmenterte, da de ofte blir oppdelte og ikke nødvendigvis plassert i kronologisk rekkefølge. Likevel understrekes det på RVTS sine sider at man husker generelt opplevelser med sterke følelser ekstra godt, da dette ofte fører til flashbacks. Når man opplever slike traumer vil det også settes i gang en fryktrespons under hendelsen, noe som fører til at samme fryktrespons ofte utløses når man må prate om hendelsen. Dette kan føre til at det blir vanskelig å sette ord på hva man har opplevd, og gjør det vanskeligere å fortelle om opplevelsen i en sammenheng som gir mening.²³⁷ Utfra dette kan man argumentere for at Price, som har gjennomgått både tortur og å miste fem av sine egne barn, er tydelig traumatisert og at dette kan ha påvirket vitneutsagnet hennes på både godt og vondt. Det kan ha medført at noen hendelser er klart brent inn i minnet hennes, og derfor ført til flere detaljer om diverse hendelser. På den andre siden kan noen av minnene hennes ha blitt fragmenterte, og dermed ha en feilaktig rekkefølge eller fremstilling av hva som har skjedd på grunn av hennes traume.

Selv om både Clarke og Price har vitneforklaringer som inneholder tortur har de åpenbart forskjellige opplevelser med det, og ordlegger seg muligens derfor svært forskjellig om opprørerne. Når man ser på de andre vitnene beskriver de fleste opprørerne slik Clarke gjør. Altså ikke noe særlig negative ord om selve opprørerne, men heller mer at aksjonene de gjennomførte var svært grufulle og barbariske. Likevel er tre av vitnene mer på bølgelengde med Price. Richardson omtaler opprørerne som voldelige,²³⁸ Newberrie beskriver de som ondskapsfulle,²³⁹ og Maxwell beskriver opprørerne som blodtørstige.²⁴⁰ Både Richardson og Newberrie opplevde å bli holdt i fangenskap mens Portadown massakren pågikk, og med tanke på at Clarke fortalte at flere av fangene opplevde tortur før massakren kan de også ha sett eller hørt dette. Maxwell på sin side vektlegger store deler av sitt vitneutsagn på at han har tilbragt mye tid sammen med opprørerne, og det er mulig at all hans tid sammen med

---

²³⁶ RVTS Nord. «Konsekvenser: Hukommelse». Sist åpnet 03.05.2023.

<https://stokurs.rvtsnord.no/delkapitler/konsekvenser-hukommelse/>.

²³⁷ RVTS Nord, «Konsekvenser: Hukommelse».

²³⁸ Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, fol. 67r.

²³⁹ Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.61r.

²⁴⁰ Vitneutsagn av Robert Maxwell, fol.11r

opprørerne har formet synet hans på dem. I tillegg omtaler Maxwell konsekvent katolikkene for *papist*. *Papist* er ifølge Oxford Dictionary et støtende ord noen protestanter bruker for å beskrive noen som er romersk-katolsk, og var særlig vanlig på 1600-tallet.²⁴¹ Selv om dette ordet i dag anses å være et mer historisk støtende ord gir det en pekepinn på hvilke holdninger blant annet Maxwell hadde til både de irske katolikkene, men også opprørerne.

4.3.7 *Captain Manus*

Noe som går igjen i vitneforklaringene er at når de forteller om verdier som har blitt frastjålet dem navngir de hvilke opprørere som sto bak. Det samme gjelder når vitnene forteller om forskjellige aksjoner opprørerne har gjennomført. Ett av navnene som går hyppigst igjen er *Captain Manus*.

Clarke ramser opp en rekke navn på opprørere som har ranet han, hvor Manus er en av dem. Når han så går videre til å fortelle om Portadown massakren forklarer han at det er de samme opprørerne som ranet han som sto bak massakren: «by the said Rebels and their Companies».²⁴² Warrin har opplevd akkurat det samme, da også han forteller at Manus ranet han for så at Manus sammen med sine soldater sto bak massakren.²⁴³ Richardson opplevde også å bli ranet av Manus, men sier ingenting i sin vitneforklaring om at Manus var en av opprørerne som sto bak Portadown massakren.²⁴⁴ Newberrie ble i likhet med de andre også ranet av Manus, men i hans tilfelle forteller han at det var Manus som også tok han til fange, og sier slik som Warrin og Clarke at Manus med sine soldater sto bak Portadown massakren.²⁴⁵ Fullerton opplevde ikke å bli ranet av Manus, men forteller at hun har troverdig blitt fortalt at Manus var en av opprørerne som sto bak Portadown massakren og dermed tok livet av hennes ektemann.²⁴⁶ Hverken Maxwell, Stanhawe eller Taylor nevner Manus i sine vitneforklaringer.

Elizabeth Price er det vitnet som nevner Manus flest ganger, og skiller seg dermed fra de andre. Hun har ikke opplevd at Manus ranet henne, men hun vitner om at Manus sto bak Portadown massakren. Hun beskriver det slik: «Their Comander or Conductor for that purpose appointed being as hee quickly after proved to bee a most bloody & cursed Rebell

---

²⁴¹ Oxford Dictionary, s.v. «Papist», sist åpnet 20.04.2023.

https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/papist_1?q=papist.

²⁴² Vitneutsagn av William Clarke, fol.2r.

²⁴³ Vitneutsagn av Richard Warrin, fol. 9r.

²⁴⁴ Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, fol. 67r.

²⁴⁵ Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.60v.

²⁴⁶ Vitneutsagn av Ellenor Fullerton, fol.50v.

by name Captain Manus». ²⁴⁷ Ut ifra sitatet virker det som at Manus var en leder for opprørerne som begikk Portadown massakren. Siden Price satt i fangenskap i over 14 måneder nevner hun Manus flere ganger, da hun ofte hørte om andre aksjoner han angivelig sto bak. Hun beskriver han og soldatene hans konsekvent med negative ord og adjektiv, slik som her: «Captain Manus ô Cane and his wicked and bloody souldiers», ²⁴⁸ og her: «Manus ô Cane and his barbarous souldiers would suddenly murther such protestant». ²⁴⁹ Man kan argumentere for at det er helt naturlig at hun bruker sterke ord når hun beskriver Manus og hans soldater med tanke på at hun mistet fem av barna sine i Portadown massakren, og at det er mulig hun holder han ansvarlig for dette.

I henhold til hva vitnene beskriver om Manus virker det som at han var en sentral skikkelse for Portadown massakren. At seks av de ni vitneutsagnene jeg har tatt for meg nevner han er også noe å tenke på. Om han var en kjent person fra nærområdet før opprøret brøt ut er vanskelig å si, men han har åpenbart skapt seg et navn med tanke på hvor mange av de ryktebaserte vitnene som nevner han.

4.3.8 Skutt versus slått i hodet

Det alle vitnene kan enes om er at det var en drukningsaksjon som ble gjennomført ved broen i Portadown. Likevel er de ikke helt enige om det kun var en drukningsaksjon, eller om opprørerne også tok i bruk andre metoder for å ta livet av protestantene. Øyevitnet Clarke beskriver det slik: «...and those of them that asayed to swim to the shore the Rebel{s} stood to shoot at ...», ²⁵⁰ altså at de som kunne svømme og som ikke druknet øyeblikkelig ble skutt av opprørerne. Warrin, Fullerton, Richardson, Taylor og Maxwell beskriver alle Portadown massakren som en ren drukningsaksjon, og nevner ingen andre virkemidler som opprørerne har tatt i bruk.

De tre gjenstående vitnene er mer på bølgelengde med Clarke, men har en annen oppfattelse enn han igjen. Price beskriver de som ikke druknet slik: «...And those that could swym and come to the shore they either knockt them in the heads & soe after drowned them, or els shott them to death in the water...». ²⁵¹ I sitatet ser vi at de som kunne svømme ble enten slått i hodet for så å bli druknet, eller skutt i vannet av opprørerne. Newberrie har også en lik

---

²⁴⁷ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.101v.

²⁴⁸ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.103v.

²⁴⁹ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.104r.

²⁵⁰ Vitneutsagn av William Clarke, fol.2r.

²⁵¹ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.101v.

oppfattelse som Price, og forteller: «...some fewe swyming to or nere the shoare were most barbarously knockt in the heades (as divers that were eye witnesses have confidently affirmed to him this deponente ...).²⁵² Til forskjell fra Price ser man i sitatet at Newberrie ikke sier noe om at de ble druknet etter å ha bli slått i hodet, men slik jeg tolker sitatet mener han at de ble slått til døde ved slag mot hodene av opprørerne. Stanhawe deler en lik oppfatningen som Newberrie, og beskriver det slik: «...and some of them swiming towards the shore the Rebels with their musketts knockt out their braynes...». ²⁵³ Stanhawe har en mer grafisk beskrivelse, og som man ser i sitatet vitner hun om at opprørerne brukte geværene sine til å slå protestantene så hardt i hodet at de døde. Med tanke på at hverken Stanhawe, Newberrie eller Price faktisk var til stede når det skjedde, men har hørt dette fra troverdige rykter, kan det være mulig at de har hørt det fra samme eller like kilder. Alle tre beskriver hendelsen noe annerledes enn hva øyevitnet Clarke så selv, noe som kan være et resultat av at de videreformidlet rykter, og ikke hadde sett det med egne øyne. Det kan også være et tilfelle av overdrivelse, i form av at historien har utviklet seg over tid, og narrativet dermed ikke var like fast lengre i form av detaljer.

4.3.9 Broen

Den siste ulikheten som nå skal gås inn på omhandler selve broen i Portadown. For her spriker det en del i vitneforklaringene, noe man kan argumenter for ender opp med å bli bidragsytende til en kollektiv sannhet om hendelsen.

Hverken Fullerton, Richardson, Maxwell eller Taylor gir noen konkrete detaljer når det gjelder hvordan ofrene kom fra broen til å ende opp i vannet. Øyevitnet Clarke beskriver det slik: «...and there forced them to goe vpon the Bridg which was Cut doune in the midst...». ²⁵⁴ Slik man ser i sitatet mener Clarke at broen ble kuttet i to, trolig fordi den var laget av tau eller tre, og at det var slik ofrene kom i vannet. Dette spriker med hva flere av de andre vitnene forteller. Warrin beskriver det slik: «...And violently thrown downe into the said River & there drowned ...», ²⁵⁵ altså at ofrene ble kastet fra broen og ikke at broen ble kuttet. Price vitner nokså likt som Warrin: «...then and there forced & threw all those prisoners (...) off the bridge into the water...», ²⁵⁶ og beskriver også at ofrene ble tvunget eller kastet av broen. Newberrie beskriver det også slik: «...were all then and there forced or

---

²⁵² Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.61r.

²⁵³ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75v.

²⁵⁴ Vitneutsagn av William Clarke, fol.2r.

²⁵⁵ Vitneutsagn av Richard Warrin, fol. 9r-10r.

²⁵⁶ Vitneutsagn av Elizabeth Price, fol.101v.

throwne of the bridge of Portadowne...»,²⁵⁷ altså at ofrene enten ble tvunget eller kastet av broen. Det siste vitnet man da star igjen med er fru Stanhawe. Hun ordlegger seg litt annerledes enn de tre foregående eksemplene, og beskriver det slik: «...bringing them vpon the bridge there threw or cawsed them to be throwne of the same bridge...».²⁵⁸ Ved sitatet er det viktig å se hvordan hun ordlegger seg. Slik jeg leser sitatet mener jeg man kan argumentere for at måten Stanhawe ordlegger seg på kan tolkes på et slikt vis at ofrene enten ble kastet av, eller at opprørerne på en annen måte forårsaket at ofrene havnet i vannet. Dette kan ha vært en henvendelse til at broen ble kuttet, likevel ordlegger ikke Stanhawe seg like utdypende som Clarke, noe som gjør det vanskelig å si hva hun egentlig siktet til.

Innledningsvis til denne delen skrev jeg at beskrivelsene av broen kan ha vært bidragsytende til å forme en kollektiv sannhet, det er blant annet grunnet følgende bilde.²⁵⁹ Bildet *Tears of Ireland* skal være en portrettering av hvordan Portadown massakren foregikk, og slik jeg tolker bildet er det ingen tau- eller trebro på bildet, men det som ser ut til å være en steinbro. Uavhengig av hvilket materiale broen er laget av, ser den såpass solid ut at det å kutte den i to på midten virker urealistisk. I tillegg ser man at opprørerne har våpen og spyd, noe som for øvrig samsvarer med Clarke sine beskrivelser av massakren.

Bilde av James Cranford, *Tears of Ireland* (London, 1642). Hentet: <https://1641.tcd.ie/index.php/about/>.

Likevel virker det ikke som at Clarke sin beskrivelse av en bro delt i to har blitt en del av den kollektive sannheten, men at den kollektive sannheten har blitt til at ofrene ble tvunget av broen ved å bli dyttet eller kastet av.

Dette er et ganske tydelig tegn på hvordan en form for kollektiv sannhet ikke bare påvirket litteratur og bilder i samtiden når opprøret fant sted. Dette bildet som er laget i 1642 er noe man også bruker i dag for å illustrere hvordan opprøret kan ha sett ut, og da er det enormt interessant hvis denne fremstillingen er basert på en kollektiv sannhet, og ikke nødvendigvis hvordan det virkelig skjedde. I henhold til problemstillingen er det nevnt flere ganger at sannhetsverdien ikke er det jeg er ute etter, likevel er det relevant i henhold til

²⁵⁷ Vitneutsagn av Richard Newberrie, fol.61r.

²⁵⁸ Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, fol.75v.

²⁵⁹ 1641 Depositions, «About the 1641 Depositions». Bildeteksten lyder som følgende på nettsiden: «Image taken from James Cranford, *Teares of Ireland* (London, 1642). Image produced by the courtesy of the Board of Trinity College, Dublin.»

problemstillingen hvis en kollektiv sannhet har påvirket et kunstverk som har fått et fotfeste over så lang tid. Selv i dag benytter *Orange Order Lodge* et banner med lignende motiv som viser protestanter som kastes av broen ved Portadown, under en årlig markering ved en parade.²⁶⁰ Dette tyder på at den kollektive sannheten som ble skapt og portrettert for snart 400 år siden fortsatt benyttes. Her er det viktig å poengtere at selv om lignende motiver fortsatt benyttes betyr ikke dette at deltakerne av paraden har samme oppfatning av opprøret som man hadde for snart 400 år siden. Snarere er det et tegn eller symbol på en form for minnepolitikk, og at det ikke nødvendigvis er en aksjon for å fordømme, men heller å minnes sin egen historie.

---

²⁶⁰ 1641 Depositions, «Memory of 1641».

5.0 Konklusjon

Formålet med denne oppgaven har vært å prøve å finne svar på følgende problemstillingen: *Hvordan ble hendelser som overgrep, voldtekt og massakre fremstilt av protestantene gjennom vitneutsagnene i fylket Armagh? I tillegg vil jeg se på hvordan dette bidro til protestantenes oppfattelse av opprøret som voldelig.* På bakgrunn av dette har det derfor blitt lagt fokus på perioden i Irland før opprøret, hvordan vold i tidlig moderne tid blir beskrevet, samt et innblikk i hva som skjedde under selve opprøret. Hovedpoenget for å kunne svare på problemstillingen har vært å analysere et utvalg av vitneutsagn for å kunne komme frem til en konklusjon, noe som vil presenteres i dette kapitlet.

Jeg vil først drøfte vitneutsagnene med utgangspunkt i metoden for oppgaven, altså en problemorientert tilnærming til kildene. Når det kommer til forfatteren av kildene, altså vitneutsagnene, var dette en kommisjon bestående av åtte geistlige menn. De gjorde dette fordi de fikk det i oppdrag fra kongens representanter i Irland, og de startet arbeidet et par måneder etter opprørets utbrudd. Når det kommer til hvordan de gjorde det vet man at de benyttet et fast spørreskjema til alle vitnene. Det som er interessant her, i henhold til problemstillingen, er at de geistlige mennene tilhørte *Church of Ireland*, noe som betyr at også de var protestanter. Det betyr at problemstillingen også rommer dem. For ved vitneutsagnene vet vi ikke eksakt hva vitnene har fortalt, det vi får vite er hvordan kommisjonen skrev ned og tolket det vitnene fortalte. I vitneforklaringene kommer det ikke frem når kommisjonen stiller spørsmål, eller om noen av disse spørsmålene var ledende. Eksempelvis vet vi ikke om de ber vitnene utdype noen av tingene de forteller om, eller om de leder vitnene i en viss retning under vitneforklaringen.

Videre i henhold til metoden skulle man være bevisst på ekstern og intern kritikk av kilden. Når det kommer til den eksterne kritikken som omhandler autentisiteten til kildene vet man fra digitaliseringsprosjektet at det er en tro kopi til de originale kildene. Om kommisjonen fabrikkerte navn eller datoer er svært vanskelig å etterprøve, men dette er en usikkerhet de fleste historiske kilder bærer med seg. Ved den interne kritikken omhandler det et fokus på ord som har fått nye betydninger og å forstå konteksten kildene er gitt i, og utfra oppgavens helhet vil jeg argumentere for at det har vært en bevissthet rundt dette hele veien. Når det så kommer til troverdigheten til kilden, altså om det er basert på et øyevitne, annenhåndsinformasjon eller rykter er det en stor variasjon i vitneutsagnene, da de fleste vitneforklaringene inneholder momenter av begge deler. Når det kommer til

annenhåndsinformasjon er dette vanskelig å ta stilling til når man skal skille de fra rykter. Dette er komplisert fordi det de aller fleste vitnene forteller når det er noe de har hørt og ikke sett selv, er at de har hørt det fra troverdige kilder. Jeg anser det som usannsynlig at alle vitnene kun fikk informasjon fra troverdige vitner, blant annet fordi man vet at overdrivelse var noe som forekom en god del av.

Når det kommer til vitneutsagnene som omhandlet overgrep og voldtekt av kvinner er det interessant hvordan tilfeller av voldtekt sjeldent forekommer i vitneutsagnene, men oppskjæring av gravide kvinners mager er gjentakende i flere vitneforklaringer. Om dette stammer fra at kommisjonen ikke etterspurte detaljer hvis voldtekt ble nevnt, eller om de syntes det var ubehagelig å høre på og derfor ikke stilte oppfølgingsspørsmål kan være tilfellet. Likevel er det åpenbart at ett narrativ som festet seg hos vitnene var historiene om gravide kvinner med magen skåret opp, og ikke historier om voldtekt. Om dette var fordi det faktisk var flere tilfeller av drap av gravide enn kvinner som opplevde voldtekt er ikke noe man har tilstrekkelig empiri for å si.

Det man kan konkludere med er at det slike historier florerte blant protestantene, og at dette kan ha påvirket deres inntrykk av at opprøret og katolikkene var av en særs voldelig karakter. I tillegg til at den kollektive sannheten som trolig utviklet seg, var det som ble protestantenes oppfattelse av opprøret som voldelig. Dette er gjeldene, etter min mening, for historiene som omhandlet drap av gravide kvinner, og ikke voldtekt. Dette mener jeg fordi når det fortelles om voldtekt er det ikke noe like grafisk beskrevet slik det er med drapene på gravide. Likevel har de flere likhetstrekk, da begge tilfeller ofte beskrives med preg av uskyldige protestanter versus grusomme katolikker. I tillegg er de begge preget av skam og tabubelagte fremstillinger i form av at vitnene ved flere tilfeller velger å ikke gi flere detaljer til kommisjonen fordi hendelsen er for grusomme. Jeg mener utfra dette at jeg kan konkludere med at det tyder på at det ble skapt en kollektiv sannhet vedrørende drapene på gravide kvinner og oppskjæring av magene deres, da disse historiene går igjen i flere vitneutsagn. Når det kommer til voldtektene beskrevet i vitneutsagnene har jeg ikke grunnlag for å konkludere med det samme. Når det kommer til hvordan begge typer ble beskrevet i vitneutsagnene kan jeg konkludere med at gjengangeren er skyld versus uskyld, samt tabubelagte fremstillinger.

Med dette gjenstår det å konkludere om Portadown massakren. For å finne ut hvordan massakre ble fremstilt av protestanter i vitneutsagnene i Armagh valgte jeg å fokusere på Portadown massakren. Ved å analysere ni vitneutsagn har jeg sammenlignet ni forskjellige

varianter og tolkninger av én hendelse, og de ni vitnene har både forskjeller og likheter i sine beskrivelser. De aller fleste har færre detaljer enn øyevitnet Clarke, mens eksempelvis Taylor beskriver ting ikke en gang øyevitnet fortalte om. I de nederlandske vitneutsagnene fant man spor av Guds tilstedeværelse, og i tre av de ni vitneutsagnene jeg har analysert fant man tilfeller av dette. Av de ni vitnene er det kun to, Clarke og Price som vitnet om tortur, og disse to var blant de tre som opplevde en tilstedeværelse av Gud. Dette kan ha vært deres form for forklaring på hvorfor de enten unnslopp tortur eller overlevde torturen. Av andre likheter og ulikheter som gikk igjen i vitneforklaringene var *Captein Manus* en gjenganger som ble referert til av flere. En ulikhet var hva som skjedde for de ofrene som kunne svømme, da noen vitner fortalte at de ble slått i hodet av opprørerne, mens øyevitnet Clarke mente de ble skutt. I tillegg var det en ulikhet i hvordan vitnene beskrev detaljer rundt hvordan ofrene havnet i vannet, da Clarke mente det var en bro som ble kuttet på midten, mens flere vitnet om ofre som ble kastet av broen.

I henhold til problemstillingen er det nødvendig å se på hvordan protestantene oppfattet opprøret som voldelig, noe jeg mener stammer fra den kollektive sannheten. For å finne ut av dette må man se på hva som ble del av den kollektive sannheten, og hva som ble utelatt, for å se på hvordan vitneutsagnene bidro til protestantenes oppfattelse av opprøret som voldelig. Alle de ni vitnene som forteller om hendelsen ved Portadown beskriver en massakre, uten at de bruker ordet massakre selv. I henhold til hva Aidan Clarke problematiserte rundt begrepet massakre i del 3.3, mener jeg at hendelsen ved Portadown faktisk er en massakre sett i nåtidens forståelse av begrepet, og ikke datidens. Det som blir en del av den kollektive sannheten er at massakren finner sted på en bro ved Portadown, og at disse ble druknet. Det virker også som at flere av detaljene Clarke la frem i sitt vitneutsagn ikke ble en del av den kollektive sannheten, men at informasjonen som var annenhånds eller ryktebasert fikk større rom. Dette gjelder blant annet beskrivelsene av broen. Slik det ble vist til med bildet *Tears of Ireland* ser man ikke noe tegn på en bro som er kuttet i to, men noe som ligner en steinbro hvor protestantene tvinges i vannet og dyttes av. I tillegg ble beskrivelsen til Clarke om at de som kunne svømme ble skutt trolig kollektiv husket til at opprørerne også brukte våpnene sine for å slå ofrene i hode til de døde. Når det kommer til beskrivelsene av opprørerne ser det ut til at den kollektive sannheten dreide seg om at opprørerne og deres handlinger skulle fordømmes, og at flere av vitnene oppfattet de som onde.

Når det kommer til dødstallet fra Portadown massakren spriker dette betraktelig blant vitnene, da noen vitner om rundt 100 ofre mens andre vitner om 196. Her må det poengteres at åtte av

ni vitner er ryktebaserte eller annenhåndsinformasjon, noe som kan være med på å forklare hvorfor tallet spriker slik det gjør. Det kan også være et tilfelle av overdrivelse, og at en fjær har blitt til fem høns. Årsaken til dette er at man ser tendenser til at dødstallet øker jo senere de vitner i forhold til når Portadown massakren skjedde, med unntak av Taylor som ga det høyeste antallet av alle, men vitnet en måned etter Clarke. Det er også en mulighet for at de som vitnet brukte antall døde for å indikere hvor forferdelig en hendelse var, eksempelvis blir 100 drepte sammenlignet med 10 drepte ikke «like grusomt». Hvis noen av vitnene hadde en slik oppfattelse kan det ha vært viktigere å fortelle hvor mange som døde, for å vise til hvor forferdelig hendelsen var, fremfor å gi et korrekt eller presist estimat. Likevel var det disse historiene, uavhengig om det faktisk var 100 eller 196 ofre, som florerer i Armagh på denne tiden. Det betyr at sannhetsverdien ikke nødvendigvis er det viktigste her, men heller at narrativet som festet seg var at Portadown massakren var en grusom hendelse hvor et vesentlig antall menneskeliv gikk tapt. Selv om jeg kun har tatt ut ni vitneutsagn som omhandler massakren, var det totalt 28 vitner om hendelsen, noe som igjen viser at historien ved Portadown massakren var noe mange protestanter fikk med seg.

Oppsummert har de ni vitnene opplevd svært mange forskjellige ting, både i deres opplevelse av Portadown massakren men også ellers i løpet av opprøret. Likevel går det igjen at opprørerne ble beskrevet som barbariske, onde, og at de gjennomførte flere grusomme handlinger. Alle vitneforklaringene inneholder at de ble fratatt verdier av opprørerne, som også flere historikere har pekt på sannsynligvis var det opprørerne bedrev mest med. I tillegg er det verdt å poengtere at det trolig var flere som valgte å vitne nettopp for å kunne kreve tilbake verdier fra det de hadde mistet under opprøret, og ikke nødvendigvis for å vitne om andre ting opprørerne hadde gjort. Uavhengig av dette er det de mer alvorlige grufulle hendelsene som får viet mest plass i de diverse vitneforklaringene, også i vitneutsagnene som inneholdt voldtekt og overgrep. Man kan argumentere for at det er naturlig at slike historier har fått større plass i vitneforklaringene. Dette fordi det å miste familiemedlemmer sannsynligvis oppleves verre enn å miste diverse verdier, eller fordi kommisjonen vektla det i større grad under vitneforklaringene.

Ved alt dette tatt i betraktning kan jeg derfor konkludere med at Portadown massakren i vitneutsagnene ble fremstilt av protestantene som en sjokkerende og barbarisk hendelse, og at det ble formet en kollektiv sannhet som spriket noe i detaljer på bakgrunn av dette. Massakren har blitt fremstilt og tolket på flere forskjellige måter, blant annet fordi det sannsynligvis kun var ett øyevitne til hendelsen, noe som resulterte i at store deler av «faktaene» som spredte

seg var basert på annenhåndsinformasjon eller rykter. Dette ble videre med på å forme protestantenes helhetsinntrykk av opprøret, blant annet fordi narrativet stadig formet seg til å bli noenlunde verre enn hva det først ble beskrevet som av øyevitnet Clarke. Som nevnt i historiografien ga Sir. John Temple ut en bok i 1646 hvor han argumenterte med blant annet vitneutsagnene, for at både opprøret og massakrering av protestanter hadde vært planlagt lenge av katolikkene før opprørets utbrudd. Protestantenes beskrivelser i vitneutsagnene var dermed med på å forme argumentene til Temple, noe som igjen fikk stå som en kollektiv sannhet over svært lang tid. Den kollektive sannheten om at katolikkene hadde planlagt i lang tid å massakrere protestanter ble tatt opp ved flere anledninger helt frem til 1900-tallet, da Temple sin bok stadig ble trykket på nytt. Det at man har brukt Temple sin bok for blant annet å påvirke om katolikker skulle få flere rettigheter eller ikke sier mye om hvor tydelig og sterk den kollektive sannheten av opprøret var, og ble værende i flere århundrer. Med dette kan jeg derfor konkludere med at fremstillingen katolikkene fikk i vitneutsagnene var med på å forme en kollektiv sannhet av opprøret, noe som bidro til protestantenes oppfattelse av opprøret som voldelig. Denne kollektive sannheten var gjeldene for synet på opprøret for 400 år siden, og fikk stå som sannhet i svært lang tid.

Bibliografi

Kilder

Vitneutsagn av William Clarke, 07/01/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 002r-003v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836002r003>. Sist åpnet 08.04.2023.

Vitneutsagn av Ellenor Fullerton, 16/09/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 050r-051v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836050r027>. Sist åpnet 24.04.2023.

Vitneutsagn av Robert Maxwell, 22/08/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 809, fols 005r-012v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=809005r002>. Sist åpnet 14.04.2023.

Vitneutsagn av Richard Newberrie, 27/06/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 060r-061v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836060r033>. Sist åpnet 19.04.2023.

Vitneutsagn av Gilbert Pemerton, ex parte Thomas og Elizabeth Powell, 01/03/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 008r-008v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836008r007>. Sist åpnet 13.04.2023.

Vitneutsagn av Nehemiah Richardson, 20/04/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 067r-067v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836067r036>. Sist åpnet 12.04.2023.

Vitneutsagn av Elizabeth Price, 26/06/1643, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 101r-105v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836101r054>. Sist åpnet 25.04.2023.

Vitneutsagn av Christian Stanhawe og Owen Frankland, 23/07/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 075r-076v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836075r040>. Sist åpnet 13.04.2023.

Vitneutsagn av Phillip Taylor, 08/02/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 007r-007v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836007r006>. Sist åpnet 19.04.2023.

Vitneutsagn av Richard Warrin, 07/01/1642, 1641 Depositions, Trinity College Dublin, MS 836, fols 009r-010v, <http://1641.tcd.ie/index.php/deposition/?depID=836009r008>. Sist åpnet 12.04.2023.

Litteratur

Canny, Nicholas. *Making Ireland British: 1580-1650*. New York: Oxford University Press, 2001.

Clarke, Aidan. «The ‘1641 massacres’». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions.*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 37-51. Manchester: Manchester University Press, 2013.

Cronin, Mike. *A History of Ireland*. Basingstoke: Palgrave, 2001.

Connolly, Sean Joseph. *The Oxford Companion to Irish History*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

Darcy, Eamon. *The Irish Rebellion of 1641 and the Wars of the Three Kingdoms*. Suffolk: The Boydell Press, 2013.

Darcy, Eamon, Annaleigh Margey og Elaine Murphy. «Introduction». I *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy, 1-6. New York: Pickering and Chatto, 2012.

Edwards, David. «Out of the Blue? Provincial unrest in Ireland before 1641». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 95-114. Manchester: Manchester University Press, 2013.

Finnegan, David. «What do the Depositions say about the Outbreak of the 1641 Rising?». I *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy, 21-34. New York: Pickering and Chatto, 2012.

Jones, Inga. «Holy War? Religion, Ethnicity and Massacre during the Irish Rebellion 1641-2». I *The 1641 Depositions and the Irish Rebellion*, redigert av Eamon Darcy, Annaleigh Margey og Elaine Murphy, 129-142. New York: Pickering and Chatto, 2012.

Kiernan, Ben. «Afterword». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 254-73. Manchester: Manchester University Press, 2013.

Kuijpers, Erika og Judith Pollmann. «Why remember terror? Memories of violence in the Dutch Revolt». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 176-196. Manchester: Manchester University Press, 2013.

Morgan, Hiram. *Tyrone's Rebellion: The Outbreak of the Nine Years War in Tudor Ireland*. Woodbridge: Boydell Press, 1993.

Ó Siochrú, Micheál og Eamonn Ó Ciardha. «Introduction». I *The Plantation of Ulster: Ideology and Practice*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Eamonn Ó Ciardha, 1-17. Manchester: Manchester University Press, 2012.

Ó Siochrú, Micheál og Jane Ohlmeyer. «Introduction». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 1-16. Manchester: Manchester University Press, 2013.

Robertson, Barry. *Royalists at War in Scotland and Ireland 1638-1650*. Surrey: Ashgate, 2014.

Simms, Hilary. «Violence in county Armagh, 1641». I *Ulster 1641: Aspects of the Rising*, redigert av Brian Mac Cuarta, 123-138. Belfast: The Institute of Irish Studies, The Queen's University of Belfast, 1993.

Skjelsbæk, Inger. «Kjønn og vold i krigssonen». I *Kjønn, krig og konflikt: En jubileumsbok til Helga Hernes*, redigert av Torunn L. Tryggestad, 43-57. Oslo: Pax, 2008.

Shagan, Ethan «Early modern violence from memory to history: a historiographical essay». I *Ireland: 1641: Contexts and Reactions*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Jane Ohlmeyer, 17-36. Manchester: Manchester University Press, 2013.

Tosh, John. *The Pursuit of History : Aims, Methods and New Directions in the Study of History*. New York: Routledge, 2015.

Wormald, Jenny. «The 'British' crown, the earls and the plantation of Ulster». I *The Plantation of Ulster: Ideology and Practice*, redigert av Micheál Ó Siochrú og Eamonn Ó Ciardha, 18-32. Manchester: Manchester University Press, 2012.

Nettressurser

Oxford Dictionary, s.v. «Papist», sist åpnet 20.04.2023.

https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/papist_1?q=papist.

RVTS Nord, «Konsekvenser: Hukommelse». Sist åpnet 03.05.2023.

<https://stokurs.rvtsnord.no/delkapitler/konsekvenser-hukommelse/>.

Scroope, Chara. 2017. «Religion» *Cultural Atlas*. Sist åpnet 25.10.2022.

<https://culturalatlas.sbs.com.au/irish-culture/irish-culture-religion#irish-culture-religion>.

1641 Depositions, «About the 1641 Depositions». Sist åpnet 29.03.2023.

<https://1641.tcd.ie/index.php/about/>.

1641 Depositions, «Main Categories». Sist åpnet 07.04.2023.

<https://1641.tcd.ie/index.php/using-categories/>.

1641 Depositions, «Memory of 1641». Sist åpnet 10.05.2023.

<https://1641.tcd.ie/index.php/historical-memory/>.

1641 Depositions, «Nature of violence». Sist åpnet 28.03.2023.

<https://1641.tcd.ie/index.php/using-nature/>.

1641 Depositions, «What is the 1641 Depositions Project?». Sist åpnet 31.03.2023.

<https://1641.tcd.ie/index.php/project/>.

1641 Depositions, «When were the 1641 Depositions collected?». Sist åpnet 29.03.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/about-when/>.

1641 Depositions, «Who are the people behind the 1641 Depositions Project?». Sist åpnet 31.03.2023. <https://1641.tcd.ie/index.php/project-people/>.

1641 Depositions, «Why are the Depositions important?». Sist åpnet 30.03.2023.

<https://1641.tcd.ie/index.php/about-why/>.